

Nr 169.

Ankom till riksdagens kansli den 11 juni 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till vissa byggnadsföretag för armén och marinen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I. Kapitalinvesteringar, som skola bestridas med de i 1943 års statsverksproposition upptagna kvotanslagen.

1:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 2, punkterna 1 och 6, sid. 14—41 och 44 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1943) föreslagit riksdagen att

dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor;

dels medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. under arméförvaltningens delfond beräknat belopp av 93 988 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1943 under nämnda delfond eller i särskild proposition anföres skola komma till utförande med anlitande av berörda anslag;

dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor;

dels ock medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. under marinförvaltningens delfond beräknat belopp av 33 623 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i berörda statsrådsprotokoll

under sistnämnda delfond eller i särskild proposition anföres skola komma till utförande med anlåtande av berörda anslag.

Vidare har Kungl. Maj:t i propositionen nr 222, under åberopande av bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 9 april 1943, föreslagit riksdagen (sid. 1—180) att medgiva, att i nämnda statsrådsprotokoll (sid. 13—180) angivna byggnadsföretag m. m., i den mån riksdagen icke så redan beslutat eller särskilt anslag för ändamålet anvisats, må komma till utförande med anlåtande av dels i årets statsverksproposition å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1943/44 äskade investeringsanslagen till Vissa byggnadsarbeten m. m., dels ock, i den omfattning som i berörda statsrådsprotokoll för den 9 april 1943 angivits, de av riksdagen för budgetåren 1941/42 och 1942/43 anvisade anslagen till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels en inom första kammaren av friherre A. De Geer väckt motion (I: 3), vari hemställts, att riksdagen ville med ändring av Kungl. Maj:ts förslag för ordnande av förläggningen å Rinkaby för budgetåret 1943/44 bevilja ett belopp av 495 000 kronor, därav 195 000 kronor för uppförande av två uppvärmbara baracker;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr A. J. Bärq m. fl. (I: 154) och den andra inom andra kammaren av herr S. Janson i Frändesta m. fl. (II: 115), vari hemställts, att riksdagen måtte för anordnande av vattenreningsverk med biologisk rening för Södermanlands regemente för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 180 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar C. P. V. Gränebo och I. Persson (I: 260) och den andra inom andra kammaren av herrar L. V. Lindén och C. Lindberg i Stockholm (II: 372), vari hemställts, att riksdagen måtte i anslutning till marinförvaltningens hemställan anslå ett belopp av 7 500 kronor för uppförande av en tillbyggnad till det jordmagnetiska observatoriet på Lovö.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna I: 3, II: 115 och I: 260.

I statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkterna 1 och 6) har Kungl. Maj:t såsom nämnts föreslagit riksdagen att till vissa byggnadsarbeten m. m., avseende investeringar i arméförvaltningens och marinförvaltningens delfonder av försvarsväsendets fastighetsfond, för budgetåret 1943/44 anvisa två investeringsanslag av 24 miljoner kronor respektive 10 miljoner kronor ävensom medgiva, att dessa anslag finge i enlighet med vad i propositionen närmare angivits överskridas, i den mån så erfordrades

för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i statsverkspropositionen eller i särskild proposition anfördes skulle komma till utförande med anlåtande av berörda anslag.

Det sålunda framlagda förslaget innebär, att även för byggnadsanslagens del övergång sker till den anslagstyp, som för de större materielanskaffningsanslagen å fjärde huvudtiteln tillämpats från och med innevarande budgetår. Till belysande av innebörden i denna anslagstekniska anordning må, i anslutning till den i statsverkspropositionen därom lämnade redogörelsen, anföras följande.

De investeringsanslag, som Kungl. Maj:t hemställt till riksdagen att anvisa, utgöra till beloppet omkring en fjärdedel av de belopp, som för de fyra budgetåren 1943/47 återstå att anvisa av de medel, som ingå i de i 1942 års försvarsbeslut beräknade kostnadsramarna för byggnadsarbeten för de särskilda försvarsgrenarna. Anslagen — kvotanslag — beräknas i allmänhet på grundval av prisnivån den 1 juli 1941 och få överskridas, förutom med belopp till mötande av prisstegringar, inom ramen för de belopp, som inom den av riksdagen fastställda kostnadsramen återstå att anvisa. Anslagen få med visst undantag tagas i anspråk endast för investeringar, som av riksdagen godkänts. Då beräkningen av anslagen icke påverkas av nya investeringsförslag, ha anslagen i riksstatsförslaget kunnat upptagas med slutligt angivna belopp, ehuru vissa byggnadsfrågor i brist på fullständig utredning icke samtidigt upptagits till behandling. Förslag, vilka efter statsverkspropositionens avlåtande framläggas för riksdagen rörande anslagens ianspråktagande, böra sålunda erhålla formen av medgivande att för utförande av avsedda byggnadsarbeten m. m. taga anslagen i anspråk. Merkostnader till följd av prisstegring avses skola falla utanför den av riksdagen i samband med försvarsbeslutet angivna kostnadsramen, i den mån icke utrymme härför kan inom ramen beredas genom besparingar. Kvarstående kostnadsökning till följd av prisstegring förutsättes bli föremål för senare reglering. Tills vidare kan sådan kostnadsökning bestridas inom ramen för de medel, som stå till förfogande vid överskridande av kvotanslagen med belopp som inom den av riksdagen fastställda kostnadsramen återstå att anvisa.

Vid anmälan i statsrådet av förenämnda anslagsfrågor anförde departementschefen, att det dittills icke varit för de militära förvaltningsmyndigheterna möjligt att i alla fall, till efterkommande av 1942 års riksdags önskemål, förebringa närmare utredning rörande de olika byggnadsföretag, som myndigheterna upptagit i sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44. Enligt vad departementschefen hade inhämtat förelåg emellertid möjlighet att för arméns och marinens del inom den närmaste tiden förebringa mera definitiva beräkningar rörande kostnaderna för flertalet av de byggnadsföretag, som för det dåvarande vore under förberedelse. Med hänsyn därtill ansåg sig

departementschefen icke böra då taga ställning till myndigheternas framställningar i fråga om sådana byggnadsföretag, beträffande vilka inom en nära framtid säkrare hållpunkter för bedömandet sålunda kunde förväntas föreligga, varför departementschefen för arméns del i propositionen upptog till behandling endast sådana byggnadsföretag, beträffande vilka departementschefen ansett tillräcklig utredning föreligga. För marinens del föreslog departementschefen visserligen, att vederbörligt byggnadsanslag skulle äskas i ifrågavarande sammanhang, men avsåg att återkomma senare under riksdagen beträffande de särskilda byggnadsbehov, som borde tillgodoses med detta anslag.

I enlighet med vad i statsverkspropositionen sålunda förutsatts, ha sedermera arméförvaltningen och marinförvaltningen med skrivelser den 10 februari 1943 inkommit med ytterligare utredning rörande ett flertal byggnadsföretag för armén och marinen. Dessa byggnadsfrågor upptagas nu till behandling.

Samtidigt har departementschefen anmält vissa andra medelsbehov avseende investeringar i försvarsväsendets fastighetsfond samt med sådana investeringar sammanhängande frågor.

ARMÉFÖRVALTNINGENS DELFOND.

Det ovan i statsverkspropositionen anmälda medelsbehovet under budgetåret 1943/44 för byggnadsarbeten, som förutsatts skola komma till utförande med anlitanande av det äskade anslaget å 24 000 000 kronor, utgör tillhoppa 3 110 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av i runt tal 7 450 000 kronor.

Departementschefen upptager i propositionen nr 222 till behandling vissa ytterligare byggnadsbehov, som böra tillgodoses med berörda anslag.

I sin förutnämnda skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen anfört, att inom arméförvaltningens fortifikationsstyrelse numera i samråd med vederbörande militära myndigheter uppgjorts på prisläget den 1 juli 1941 baserade kostnadsberäkningar såväl rörande de inom försvarsbeslutets kostnadsram fallande byggnadsföretagen som rörande de byggnadsarbeten, vilkas avskrivningsbehov enligt statsverkspropositionen till innevarande års riksdag skulle täckas med särskilda medel. Därjämte hade inom ämbetsverkets tygdepartement, intendenturdepartement och sjukvårdsstyrelse uppgjorts sammanställningar av i samband med förutnämnda byggnadsföretag stående kostnader för anskaffande av i förekommande fall erforderlig maskinell utrustning, möbler och andra inventarier samt sjukvårdsutrustning m. m.

De såhunda utförda kostnadsberäkningarna ha sammanfattats i en vid skrivelsen fogad sammanställning jämte bilagor, varvid byggnadsarbetena i

enlighet med i statsverkspropositionen gjord uppdelning sammanförts i tre grupper, nämligen a) av försvarsbeslutet föranledda byggnadsarbeten m. m., b) övriga i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m. samt c) byggnadsarbeten, vilkas avskrivningsbehov skall täckas med särskilda medel. Beträffande de under a) upptagna arbetena har tillämpats samma indelningsgrund som i 1941 års försvarsutrednings till grund för försvarsbeslutet liggande kostnadsberäkningar. De under b) upptagna arbetena ha uppdelats i tre avdelningar, nämligen en (grupperna b I—VI) omfattande arbeten, för vilka medel redan anvisats av 1942 års riksdag eller äskats i statsverkspropositionen eller propositionen nr 2 till innevarande års riksdag, en annan (gruppen b VII) omfattande övriga i arméförvaltningens anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptagna men av Kungl. Maj:t ännu icke slutligt prövade byggnadsbehov, samt den tredje (gruppen b VIII) omfattande efter avgivandet av nämnda anslagsäskanden uppkomna behov.

Enligt sammanställningstabellen uppgå totalkostnaderna för av försvarsbeslutet direkt föranledda byggnadsföretag (a-arbeten) till 93 366 200 kronor och för övriga inom försvarsbeslutets kostnadsram fallande byggnadsarbeten (b-arbeten) till 62 210 500 kronor, eller tillhopa 155 576 700 kronor. Beloppen hänföra sig här till prisläget den 1 juli 1941.

Med hänsyn såväl till att detta belopp överstiger vad som i försvarsbeslutet beräknats för ändamålet (140 000 000 kronor, varav 90 000 000 kronor för av försvarsbeslutet direkt föranledda byggnadsföretag), som till att i det samma icke inräknats kostnader för vissa byggnadsföretag, vilka ännu äro föremål för särskilda utredningar men beträffande vilka det kan förutses, att de behöva utföras under femårsperioden, har arméförvaltningen ansett en reducering i nu framlagt byggnadsbehov oundgängligen nödvändig, därest den angivna kostnadsramen icke skall överskridas. En dylik åtgärd har ansetts vara erforderlig även med hänsyn till nödvändigheten av att för återstående del av femårsperioden reservera ett belopp för mötande av sådana under denna tid uppkommande behov, vilka nu icke kunna överskådas. Efter verkställda reduceringar har arméförvaltningen beräknat kostnaderna under femårsperioden 1942/47 för hittills förutsedda och kostnadsberäknade, inom försvarsbeslutets ram fallande byggnadsföretag enligt prisläget den 1 juli 1941 till sammanlagt 133 551 700 kronor.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

I samband med 1942 års försvarsbeslut beräknades byggnadskostnaderna under femårsperioden 1942/47 enligt prisläget den 1 juli 1941 för arméns del till sammanlagt 140 miljoner kronor, av vilket belopp 90 miljoner kronor avsågos av beslutet direkt föranledda byggnadsföretag och 50 miljoner kronor avsågos för byggnadsändamål, vilka visserligen icke direkt föranleddes av försvarsbeslutet men likväl förutsattes kunna komma att under perioden visa sig erforderliga. De sålunda framlagda beräkningarna inneburo, att vissa av 1941 års försvarsutredning föreslagna byggnadsarbeten, representerande en byggnadskostnad av i runt tal 32 miljoner kronor, icke

skulle komma till stånd eller i varje fall uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut.

Vid framläggandet av den till grund för försvarsbeslutet liggande propositionen 1942: 210 var det icke möjligt att ingå på en närmare granskning av det framlagda byggnadsprogrammets detaljer. Dessa spörsmål förut-sattes skola upptagas till behandling i samband med framläggandet av definitiva äskanden av anslag å riksstaten för de i perioden ingående budget-åren. Sedan arméförvaltningen numera inkommit med mera fullständiga kostnadsberäkningar rörande flertalet av de byggnadsarbeten, som enligt vad ämbetsverket nu kunnat överblicka kunna komma i fråga under femårsperioden, föreligger större möjlighet att bedöma, i vad mån byggnadsprogrammet kan i avsedd omfattning genomföras inom den för perioden beräknade kostnadsramen. Det må dock anmärkas, att utredningen, såvitt avser vissa byggnadsföretag, ännu icke kunnat slutföras.

Vid de mera *definitiva kostnadsberäkningar*, som sålunda verkstälts inom arméförvaltningens fortifikationsstyrelse och som sammanfattats i ämbetsverkets förutnämnda skrivelse den 10 februari 1943, har det visat sig i många fall möjligt att hålla kostnaderna inom de av försvarsutredningen beräknade beloppen, och beträffande en del byggnadsföretag torde till och med kunna förutses icke oväsentliga besparingar i jämförelse med nämnda belopp. Å andra sidan ha de av försvarsutredningen framlagda kostnadsberäkningarna i många fall slutat på betydligt lägre belopp än de nu verkställda. Därjämte har vid den samlade översyn av byggnadsbehoven inom armén, som arméförvaltningen numera utfört, uppträtt ett flertal nya byggnadsbehov, som icke av försvarsutredningen beaktats. Detta har föranlett, att totalkostnaden för samtliga ifrågasatta byggnadsarbeten av beskaffenhet att bära rymmas inom försvarsbeslutets kostnadsram — däri sålunda inräknade redan anvisade belopp — numera av arméförvaltningen uppskattats till icke mindre än 155 576 700 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Av detta belopp torde dock omkring 5,5 miljoner kronor bära avräknas såsom avseende byggnadsarbeten, som enligt förutsättningarna för försvarsbeslutet icke skola belasta kostnadsramen. De av arméförvaltningen medräknade belopp, som sålunda bära avdragas från totalsumman, äro dels 2 940 000 kronor, avseende i 1942 års statsverksproposition framlagda förslag, dels 2 100 000 kronor för fullbordande av nybyggnad för de militära högskolorna, för vilkas påbörjande 1939 års lagtima riksdag anvisat 2 200 000 kronor, dels 350 000 kronor för ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt, dels ock 135 000 kronor för ersättningsbyggnad för en nedbrunnen stallbyggnad vid Bohusläns regemente. Därjämte har arméförvaltningen bland de med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941 beräknade kostnaderna upptagit ett i propositionen 1943: 2 äskat belopp av 70 000 kronor, avseende inträffad prisstegring beträffande byggnadskostnaderna för nytt garnisons-sjukhus i Skövde. Å andra sidan bära till de av arméförvaltningen angivna beloppen läggas dels 1 628 300 kronor, vilka 1942 års riksdag anvisat för i försvarsbeslutet förutsedda markförvärv, dels ock ett belopp av 5 000 kronor, som samma riksdag anvisat för anordnande av kulsprutepistolbana för Älvsborgs regemente. Om hänsyn toges till vad nu anförts, skulle kostnaderna för de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 angivna byggnadsarbeten, som äro av beskaffenhet att bära belasta försvarsplanens kostnadsram, uppgå till i runt tal 151,5 miljoner kronor. Uppenbart är alltså, såsom ock arméförvaltningen förutsatt, att det ifrågasatta byggnadsprogrammet måste beskäras.

Det av arméförvaltningen i sådant hänseende framlagda förslaget, vilket inom ämbetsverket handlagts under chefskap av arméchefen, innebär, att totalkostnaden för byggnadsarbeten, som skola belasta femårsperioden, med de av mig nyss angivna jämkningarna skulle uppgå till i runt tal 130 miljoner kronor. För byggnadsbehov, som icke i arméförvaltningens skrivelse förutsetts eller medräknats, skulle sålunda, därest hela det i försvarsbeslutet för arméns byggnader beräknade beloppet ställes till förfogande, ett belopp av 10 miljoner kronor återstå. Såsom av den efterföljande redogörelsen för de särskilda byggnadsobjekten framgår har jag funnit mig i stort sett kunna ansluta mig till de förslag rörande *begränsningar av byggnadsprogrammet*, som sålunda av arméförvaltningen framlagts. Emellertid synes det vara önskvärdt, att ytterligare belopp reserveras för ändamål, som icke upptagits i arméförvaltningens skrivelse. Det må bland annat framhållas, att inom den för arméns byggnader beräknade kostnadsramen enligt förutsättningarna för försvarsbeslutet skola bestridas byggnadskostnader icke blott för armén utan även för vissa ändamål, som äro för försvaret gemensamma. För en ytterligare begränsning av byggnadsprogrammet talar även det förhållandet, att — såsom av handlingarna närmare framgår — anskaffningskostnaderna beträffande de för byggnaderna erforderliga inventarierna m. m. torde med minst 2,5 miljoner kronor överstiga de i 1942 års försvarsbeslut beräknade kostnaderna därför. En anledning till försiktighet utgör även den omständigheten, att det av arméförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet, såsom i det föregående anmärkts, ännu icke kan betraktas såsom till alla delar definitivt. Av särskild betydelse är därvid, att man vid det inom arméstaben verkställda fortsatta utredningsarbetet rörande de med 1942 års försvarsbeslut sammanhängande organisationsfrågorna ännu icke kommit så långt, att definitiva uppgifter kunnat lämnas rörande de personalstyrkor, för vilka förläggningstrymme bör beräknas i infanteriregementenas och trängkårernas kasernetablissemang. Omöjligt är alltså ej, att behov framdeles kan befinnas föreligga av ytterligare förläggningstrymme speciellt vid infanteriregementena, för vilka i regel icke förutsatts några tillbyggnader. I detta sammanhang må anmärkas, att vissa av de avvikelser från det av arméförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet, som i det följande föreslås, äro föranledda därav, att från arméstaben numera erhållits andra uppgifter rörande beräknade personalstyrkor än de som varit för fortifikationsstyrelsen tillgängliga. Det är givetvis icke uteslutet, att ytterligare jämkningar i byggnadsprogrammet kunna visa sig erforderliga av liknande skäl.

Beträffande de åtgärder till vinnande av ytterligare begränsning av byggnadsprogrammet, som sålunda utöver de av arméförvaltningen föreslagna böra vidtagas, må i detta sammanhang anföras följande.

En del i försvarsplanen ingående byggnadsarbeten, för vilka 1942 års riksdag redan anvisat anslag, ha såsom av det följande framgår hittills icke kunnat påbörjas. Med hänsyn till de ändrade utgångspunkter för behovsprövningen, som numera föreligga, torde det vara lämpligt, att dessa företag underkastas förnyad prövning ur anglägenhetssynpunkt. Tänkbart är nämligen, att med vissa av de redan beslutade företagen därvid befinnes kunna tills vidare anstå. Med hänsyn till de förutsättningar, under vilka 1942 års riksdagsbeslut rörande anvisande av medel till försvarets byggnadsföretag tillkommo, anser jag mig i det följande böra utgå från att de av riksdagen redan anvisade anslagsbelopp, som vid en sådan förnyad prövning befinnas kunna frigöras, skola kunna användas för utförande av andra byggnadsar-

beten under femårsperioden, som nu anses mera angelägna. Detsamma bör gälla, därest enligt numera föreliggande kostnadsberäkningar besparingar kunna förväntas uppkomma å redan beräknade belopp, liksom ock i de fall, då ställning för närvarande icke kan tagas till byggnadsbehov, för vilka anslagsmedel redan beräknats.

Efter en närmare granskning av det av arméförvaltningen förordade beskurna byggnadsprogrammet har jag funnit mig böra föreslå, att furirbostäder — för vilket ändamål i försvarsbeslutet räknats med en medelsanvisning under femårsperioden av 5 miljoner kronor — tills vidare icke skola komma till utförande. Huruvida det kommer att bli möjligt att senare under femårsperioden ställa medel till förfogande för ifrågakvarande ändamål, torde få bli beroende av frågan, huruvida den förutnämnda reserven behöver tagas i anspråk för uppkommande nya byggnadsbehov.

Vid prövningen inom försvarsdepartementet av arméförvaltningens i olika sammanhang angivna kostnader för uppförande av garage har en närmare undersökning beträffande en grupp av byggnadsföretag, de för stabsmobiliseringscentralerna avsedda anläggningarna, givit vid handen, att de för garage beräknade kostnaderna kunna avsevärt besköras. Jag utgår med hänsyn därtill från att innan dispositionsbeslut meddelas rörande uppförande av garage fullständig utredning förebringas rörande behovet därav. Därvid bör iakttagas, att varmgarage i princip böra avses allenast för det antal motorfordon, som kan beräknas normalt bli erforderligt för under fredstid bedrivna övningar, ävensom därutöver för sådana specialfordon, vilka på grund av särskilt ömtålig utrustning, som icke lämpligen kan avmonteras, kunna taga skada av förvaring i kallgarage. För övriga stammotorfordon böra avses kallgarage. Icke blott ekonomiska skäl tala för en sådan begränsning av användandet av varmgarage utan jämväl det förhållandet, att kallgarage lättare kunna inplaceras i terrängen på ett ur luftskyddssynpunkt lämpligt sätt.

Med hänsyn till den fortskridande motoriseringen inom armén synes det mig numera kunna ifrågasättas, huruvida arméns befälspersonal bör äga tillgång till ridhästar i den omfattning, som tidigare ansetts erforderlig. Icke obetydliga kostnader skulle kunna inbesparas, därest ridhästarna slopades vid exempelvis de helt motoriserade truppslagen pansartrupperna och luftvärnet. Det är icke heller uteslutet, att behovet av ridhästar vid högre staber kan i viss mån begränsas. Jag har för avsikt att föranstalta om utredning rörande dessa frågor. I avbidan därpå böra uppenbarligen icke uppföras ridhus och stall för ridhästar vid motoriserade förband.

Inom försvarsdepartementet verkställda undersökningar ha givit vid handen, att även i vissa andra hänseenden en beskärning av byggnadskostnaderna bör vara möjlig. Härtill återkommer jag i det följande vid anmälan av de särskilda byggnadsfrågorna.

Det hade givetvis varit önskvärt, om i ett sammanhang kunnat framläggas definitiva förslag rörande samtliga för armén aktuella byggnadsbehov. Emellertid har detta med hänsyn till vissa *ännu icke avslutade utredningar* icke varit möjligt. Jag har redan berört infanteriregementenas och trängkårernas förlägningsfrågor. En annan fråga, som ännu icke kunnat slutgiltigt bedömas, är spörsmålet om Skånska pansarregementets förläggning. Vid de verkställda undersökningarna härom har fråga uppkommit om uppförande av ett nytt kasernetablisement för pansarregementet samt en i samband därmed stående omorganisation av kavalleriet för vinnande av ett

bättre utnyttjande av nu befintliga kasernetablissemment. Det är icke möjligt att nu bedöma, huruvida detta uppslag till lösande av pansarregementets förlägningsfråga är ur organisatoriska och ekonomiska synpunkter godtagbart. I avbidan på en säkrare överblick härutinnan anser jag mig icke böra nu upptaga till behandling sådana byggnadsfrågor, som kunna påverkas av lösningen av denna förlägningsfråga. Av denna anledning avstår jag för närvarande från att pröva förlägningsfrågorna för — förutom Skånska pansarregementet — följande truppförband och organisationsenheter i övrigt, nämligen Norra skånska infanteriregementet, Norrlands dragonregemente, Wendes artilleriregemente, förläggningen å Rinkaby, Signalregementets kompanier i Kristianstad och Skövde, Skånska trängkåren, Andra tygkompaniet, ridskolan samt Gudhems och Herrevadsklosters remontdepåer, ävensom vissa om- och nybyggnader vid arméns verkstäder.

Såsom av det följande framgår äro jämväl vissa andra förlägningsfrågor beroende av resultatet av pågående utredningar, såsom frågorna om infanteri- och artilleriskjutskolornas förläggningar.

I den mån sådana arbeten avses icke komma till utförande under nästa budgetår, torde det icke vara nödvändigt att nu fatta beslut, ehuru det givetvis för det inom arméförvaltningens fortifikationsstyrelse bedrivna planeringsarbetet är av vikt, att största möjliga klarhet vinnes beträffande byggnadsprogrammets olika delar. Jag vill för övrigt anmärka, att mitt ställningstagande till de byggnadsföretag, som icke beräknas skola påbörjas under budgetåret 1943/44, bör betraktas såsom allenast preliminärt. Vid framläggandet av förslag till 1944 års riksdag rörande byggnadsarbeten under budgetåret 1944/45 böra befintliga byggnadsbehov bedömas utifrån då föreliggande förutsättningar.

Svårigheter ha uppstått att på vissa förläggningssorter bereda den fast anställda personalen *bostäder*. Dessa svårigheter torde komma att ytterligare framträda vid arméns fortsatta utbyggnad. De frågor av bostadspolitisk art, som sålunda uppkommit, ha gjorts till föremål för särskild utredning inom 1942 års militära bostadsutredning, som den 17 mars 1943 avgivit betänkande angående försvarsväsendets bostadsbehov den 1 oktober 1943. De av bostadsutredningen framlagda förslagen äro för närvarande föremål för behandling inom försvarsdepartementet. I avvaktan på att slutlig ställning kan tagas till dessa frågor anser jag mig i det följande böra som regel bortse från bostadsfrågorna, vilka torde böra föreläggas riksdagen i särskild proposition. Anmärkas må emellertid, att bostadsutredningen beräknat kostnaderna för tillgodoseende av arméns bostadsbehov den 1 oktober 1943 till icke mindre än 7 774 000 kronor, varjämte för erforderliga bostäder för verkstadsnämndens fabriker beräknats ett belopp av 663 000 kronor.

Det bör givetvis ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag från vederbörliga myndigheter fastställa definitiva program för de olika byggnadsföretagen liksom ock att, såsom jämväl i statsverkspropositionen förutsatts, bedöma, huruvida arbetena böra i avsedd omfattning komma till utförande. Vid prövningen av sistnämnda fråga böra beaktas de förhållanden med avseende å tillgång på arbetskraft och materiel m. m., som föreligga vid den tidpunkt, då byggnadsarbetena kunna igångsättas. Då det icke torde vara uteslutet, att vissa av de byggnadsfrågor, som enligt vad i det följande anföres icke ännu äro slutligt utredda, kunna finnas vara av så angelägen art, att de böra påbörjas redan under nästa budgetår, förutsätter jag, att Kungl. Maj:t, sedan vederbörlig utredning förebragts, skall äga att i dessa

fall, då så prövas oundgängligen nödvändigt, taga förevarande anslag i anspråk för erforderliga byggnadsarbetens påbörjande.

Det är för närvarande icke möjligt att avgöra vilka byggnadsföretag som först skola komma till utförande — bedömandet av denna fråga är som nyss anmärkts beroende även av vissa faktorer av icke militär natur. Med hänsyn härtill har jag ansett mig böra i det följande för samtliga företag, som kunna ifrågakomma under nästa budgetår, ange de högsta belopp, som därvid kunna tänkas bli erforderliga. Jämväl de i det följande beräknade kostnadsökningarna på grund av prisstegring under tiden efter den 1 juli 1941 äro att anse såsom blott preliminära i avbidan på den av mig i årets statsverksproposition förutsatta undersökningen rörande de merkostnader som uppkomma på grund av prisstegring efter den 1 juli 1941.

A. Av försvarsbeslutet föranledda byggnadsarbeten m. m.

Under förestående rubrik beräknade anslag, för vilka utskottet här nedan redogör, återfinnas å sid. 13—64 i propositionen nr 222. De byggnadsbehov, varom här är fråga, äro avsedda att tillgodoses med ovanberörda investeringsanslag å 24 000 000 kronor.

Nya etablissement m. m.

Norrbottens regementes jägarbataljon (Kiruna, Jukkasjärvi). För iordningställande av detta etablissement har *departementschefen* beräknat kostnaderna till 3 690 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 3 350 000) kronor. 1941 års försvarsutredning hade för samma ändamål beräknat kostnaderna till 1 980 000 kronor. Merkostnaden är beroende på att departementschefen räknat med uppförandet av ett exercishus, för vilket försvarsutredningen icke beräknat medel, samt att departementschefen funnit utredningens kostnadsberäkningar hänföra sig till en byggnadsstandard, som icke syntes vara godtagbar å en ort med Kirunas klimat. För ändamålet ha av 1942 års riksdag anvisats 500 000 kronor. Återstående belopp, 3 190 000 kronor, har ansetts erforderligt för budgetåret 1943/44.

Göta pansarlivgardes kompani på Gotland (Visby). För kompaniets förläggning hade försvarsutredningen beräknat 950 000 kronor. *Departementschefen* har anslutit sig till ett av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse framlagt förslag, enligt vilket kompaniet förlägges i anslutning till Gotlands infanteriregementes etablissement. Härigenom har vunnits en icke obetydlig kostnadsbesparing. Departementschefen har beräknat kostnaderna för etablissementet till 590 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 545 000) kronor. Då

500 000 kronor redan anvisats, erfordras för budgetåret 1943/44 90 000 kronor.

Bergslagens artilleriregemente (Kristinehamn). Försvarsutredningen hade beräknat kostnaderna för uppförande av nytt etablissement för regementet till 10 190 000 kronor, vilket belopp emellertid i propositionen 1942:270 reducerades med 115 000 kronor, motsvarande kostnaderna för en av försvarsutredningen beräknad intendenturverkstad, vilken tills vidare icke borde komma till utförande. För påbörjande av byggnadsarbetena beräknade 1942 års riksdag för budgetåret 1942/43 ett belopp av 2 000 000 kronor.

Arméförvaltningen har beräknat kostnaderna för etablissementets färdigställande till 11 481 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 10 615 000) kronor. Rörande kostnadsberäkningarna har arméförvaltningen anfört, att kostnadsökningen vore orsakad av att den fortsatta närmare utredningen visat att behov föreläge av ytterligare byggnader utöver av försvarsutredningen beräknade, främst av förrådsbyggnader för tygstationens centralförråd, varjämte den av försvarsutredningen beräknade tygverkstaden visat sig vara alltför liten för regementets behov. För tygstationen erfordrades därjämte bergförråd för förvaring av särskilt dyrbar eller svårsättlig materiel. Av försvarsutredningen avsett ammunitionsförråd hade befunnits böra utföras såsom bergförråd. Vid beräkandet av kostnaderna för de olika byggnaderna hade, där så varit möjligt, de av 1940 års militära byggnadsutredning utarbetade standardritningarna legat till grund.

Departementschefen har funnit att med uppförande av en gymnastikbyggnad, idrottsplats och kallbadhus bör tills vidare anstå. För logementsbyggnader har beräknats något högre belopp än vad arméförvaltningen i sina kostnadsberäkningar förutsatt. Med hänsyn till den avsevärda kostnadsökning, som komme att föranledas av förrådens insprängande i berg, har departementschefen föreslagit, att förråden uppföras av betong. Departementschefen har beräknat totalkostnaderna under femårsperioden till 10 870 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 10 050 000) kronor, varav — förutom redan anvisade 2 000 000 kronor — 5 000 000 kronor erfordras under budgetåret 1943/44.

Stockholms luftvärnsregementes batteri på Gotland (Visby). Departementschefen har med biträdande av ett av arméförvaltningen framlagt förslag för ett nytt etablissement för batteriet beräknat 900 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 834 000) kronor. Då 300 000 kronor redan anvisats, erfordras för budgetåret 1943/44 600 000 kronor.

Göteborgs luftvärnskår (Bua, Västra Frölunda). För uppförande av nytt etablissement för Göteborgs luftvärnskår hade 1941 års försvarsutredning beräknat ett belopp av 5 160 000 kronor, vilket belopp emellertid i proposi-

tionen 1942: 270 reducerades med 80 000 kronor, motsvarande kostnaderna för en av försvarsutredningen beräknad intendenturverkstad, vilken tills vidare icke skulle komma till utförande. 1942 års riksdag har för påbörjande av etablissemnet beräknat ett belopp av 2 000 000 kronor för budgetåret 1942/43. Till markförvärv för luftvärnskåren har 1942 års riksdag efter förslag i propositionen nr 328 anvisat ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört, att vid verkställd utredning rörande byggnadsbehovet för luftvärnskåren framkommit, att det i vissa fall icke vore möjligt att uppföra mot kårens blivande styrkeförhållanden svarande byggnader inom ramen av de av försvarsutredningen beräknade kostnaderna. Därjämte hade anläggande av luftvärns-skjutbana ansetts erforderligt. Å andra sidan syntes en del byggnader komma att draga mindre kostnader än försvarsutredningen förutsatt. Totalkostnaden för etablissemnets uppförande har av fortifikationsstyrelsen beräknats till 6 215 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 5 755 000) kronor.

Departementschefen har icke kunnat förorda, att kaserner uppföras i den omfattning som av arméförvaltningen föreslagits, utan har förutsatt, att för efterutbildningskontingenterna skola avses dels logementsbyggnadernas vindar, dels ock barackförläggning. Kostnaderna för ett av departementschefen förordat byggnadsprogram för logementsfrågans lösande ha beräknats till 1 205 000 kronor, räknat efter prisläget den 1 juli 1941, innebärande en kostnadsbesparing av, oberäknat administrationskostnader, 217 000 kronor. Departementschefen har emellertid utgått från att, om förlägningsfrågan efter närmare utredning kan vinna en lämpligare lösning inom den angivna kostnadsramen, hinder icke skall föreligga att välja en sådan lösning. Departementschefen har vidare, bland annat, funnit besparing möjlig i fråga om de av arméförvaltningen beräknade kostnaderna för en sjukhusbyggnad, medan å andra sidan en kostnadsökning för utvändiga rörtekniska arbeten beräknades uppkomma. Sedan vissa byggnader — gymnastikbyggnad, idrottsplats och handgranatsbana — funnits kunna tills vidare anstå, har departementschefen beräknat kostnaderna under femårsperioden för luftvärnskårens förläggning till högst 5 375 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 4 970 000) kronor. Då 2 000 000 kronor redan anvisats, utgör medelsbehovet för budgetåret 1943/44 3 375 000 kronor.

Luleå luftvärnskår (Luleå). För utbyggandet av etablissemnet för Luleå luftvärnskår beräknades i propositionen 1942: 270 ett belopp av 5 600 000 kronor, av vilket belopp 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) för budgetåret 1942/43 beräknat 2 000 000 kronor. Till markförvärv för luftvärnskåren har 1942 års riksdag (skrivelse nr 409) efter förslag i propositionen nr 322 för budgetåret 1941/42 beräknat ett belopp av 138 000 kronor.

Arméförvaltningen har anfört, att likartade förhållanden, som föranlett kostnadsökning beträffande etablissemnet för Göteborgs luftvärnskår, jäm-

väl beträffande nu förevarande etablissemang påverkat kostnaderna, vilka av ämbetsverket uppskattats till 6 645 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 6 150 000) kronor.

Departementschefen har förordat ett mindre kostnadsdragande program för ordnandet av manskapets förläggning men framhållit, att det icke bör föreligga hinder för annan lämplig lösning av förläggningsfrågan, om detta kan ske inom en kostnadsram av 1 325 000 kronor, räknat efter prisläget den 1 juli 1941. Departementschefen, som förordat vissa besparingar i fråga om kårens sjukhus och ansett med uppförandet av vissa byggnader kunna anstå, har beräknat kostnaderna för femårsperioden till 5 830 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 5 400 000) kronor. Då 2 000 000 kronor redan anvisats, erfordras för budgetåret 1943/44 3 830 000 kronor.

Luftvärnsmobiliseringscentral. För detta ändamål upptogs i propositionen 1942: 270 ett belopp av 240 000 kronor, varvid dock förutsattes närmare utredning beträffande behovet av en av försvarsutredningen föreslagen bostadslägenhet för underofficer. Det angivna beloppet 240 000 kronor har av 1942 års riksdag i sin helhet beräknats för budgetåren 1941/42 och 1942/43.

Arméförvaltningen har efter ytterligare utredning uppskattat kostnaderna för centralen till 181 500 (efter prisläget den 1 juli 1941 168 000) kronor.

Departementschefen har anslutit sig till arméförvaltningens förslag och framhållit, att den del av det av 1942 års riksdag för ändamålet beräknade beloppet, som enligt de nu föreliggande kostnadsberäkningarna icke erfordras för förevarande ändamål, bör stå till förfogande för andra ändamål.

Mobiliseringscentraler för Svea och Göta ingenjörkårer. För ingenjörkårens mobiliseringscentraler beräknades i propositionen 1942: 270, i enlighet med 1941 års försvarsutrednings förslag i ämnet, sammanlagt 960 000 kronor. Det angivna beloppet, 960 000 kronor, har av 1942 års riksdag i sin helhet beräknats för budgetåren 1941/42 och 1942/43.

Enligt fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar ha kostnaderna för tre mobiliseringscentraler beräknats till 867 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats sammanlagt 69 400 kronor.

Departementschefen har anfört, bland annat, att inom arméstaben upprättats förslag till omorganisation av ingenjörtrupperna, innebärande att i stället för de i 1942 års försvarsbeslut förutsatta mobiliseringscentralerna inom II., III. och V. militärområdena skulle organiseras till militärområdena förlagda mindre detachement ur ingenjörtrupperna. Enär förslaget konsekvenser bland annat i ekonomiskt avseende icke på grundval av den föreliggande utredningen kunde helt överblickas, hade departementschefen icke ännu kunnat fatta ståndpunkt till detsamma. Enligt vad under hand inhämtats från arméstaben syntes de av arméförvaltningen angivna byggnadsbehoven för

mobiliseringscentralerna kunna tillgodoses utan föregripande av prövningen av nyssnämnda förslag. Departementschefen har utgått från att vid byggnadsprogrammets fortsatta utarbetande särskild uppmärksamhet ägnas denna fråga, så att inga byggnader uppföras, som vid ett genomförande av förslaget rörande ingenjörtruppernas omorganisation kunna befaras bliva överflödiga eller olämpligt placerade eller planerade. Vidare har framhållits, att för närvarande inom V. militärområdet finnes ett förråd för ingenjörmateriel, som tidigare ifrågasatts kunna tagas i anspråk för mobiliseringscentralen därstädes. De av arméförvaltningen för denna mobiliseringscentral föreslagna byggnaderna borde icke uppföras, innan utredning föreläge rörande nämnda förrådsutrymmens framtida användning. Pågående utredning rörande möjligheterna att för Göta ingenjörkårs mobiliseringscentral inom III. militärområdet disponera viss kommun tillhörig byggnad borde avslutas, innan man kunde bedöma, i vad mån det för denna central beräknade beloppet, 511 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, skall behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Departementschefen har emellertid tills vidare för femårsperioden 1942/47 för ingenjörkårernas mobiliseringscentraler beräknat det av arméförvaltningen angivna beloppet, i avrundat tal 935 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 867 000) kronor. Den del av det av 1942 års riksdag för ändamålet anvisade beloppet, som icke behöver tagas i anspråk för avsett ändamål, borde stå till förfogande för andra ändamål.

Göta trängkårs kompani i Nora. I propositionen 1942: 270 beräknades kostnaderna för ett etablissement för kompaniet, i enlighet med försvarsutredningens förslag, till 1 690 000 kronor, fränsett utgifter för markförvärv. 1942 års riksdag har härav för budgetåret 1942/43 beräknat ett belopp av 690 000 kronor.

Till markförvärv för kompaniet har 1942 års riksdag i enlighet med i propositionen nr 322 framlagt förslag för budgetåret 1941/42 beräknat ett belopp av 60 000 kronor.

Totalkostnaden för ifrågavarande etablissements utbyggande har av fortifikationsstyrelsen beräknats till, enligt prisläget den 1 juli 1941, 1 690 000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 135 000 kronor.

Departementschefen har ansett, att med uppförande av gymnastikbyggnad och kallbadhus kan anstå, och att bostadsbehovet för underofficerare och förvaltningspersonal delvis kan lösas genom ianspråktagande efter reparation av en befintlig byggnad. Departementschefen har förklarat sig vara tveksam, om därutöver föreslagen omfattande tjänstebostadsbebyggelse bör komma till stånd, och förordat att denna fråga bör närmare prövas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd. Tills vidare ha för femårsperioden beräknats 1 680 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 1 555 000) kronor, därav

690 000 kronor redan anvisats, varför för nästa budgetår erfordras 990 000 kronor.

Mobiliseringscentraler för trängkårerna. I enlighet med i propositionen 1942:270 framlagt förslag har riksdagen för budgetåret 1942/43 beräknat hela det belopp, 2 470 000 kronor, som i propositionen ansetts erforderligt för ifrågavarande byggnadsbehov.

I de av arméförvaltningen framlagda kostnadsberäkningarna, av vilka jämväl framgår det numera beräknade byggnadsbehovet för respektive anläggningar, ha kostnaderna för ifrågavarande ändamål. baserade på prisläget den 1 juli 1941, angivits till sammanlagt 2 491 000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats tillhoppa 199 700 kronor.

Departementschefen har funnit det tveksamt, om underofficersbostäder skola behöva uppföras, och förutsätter närmare utredning därutinnan. Särskild utredning har även förutsatts skola komma till stånd beträffande behovet av lastbilar och därmed sammanhängande fråga om uppförande av garage. Departementschefen har beräknat kostnaderna för mobiliseringscentralerna till 2 661 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 2 464 000) kronor. Då 2 470 000 kronor redan anvisats, erfordras för budgetåret 1943/44 191 000 kronor.

Stabsmobiliseringscentraler i II.—VI. militärområdena. För stabsmobiliseringscentralerna i II.—VI. militärbefälsstaberna beräknades i propositionen 1942:270, utöver kostnader för markförvärv, ett belopp av 900 000 kronor, vilket belopp av 1942 års riksdag beräknats för budgetåren 1941/42 och 1942/43.

Till markförvärv för stabsmobiliseringscentralerna har 1942 års riksdag för budgetåret 1941/42 beräknat 5 500 kronor respektive 2 800 kronor.

I fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar ha kostnaderna för de fem stabsmobiliseringscentralerna beräknats till sammanlagt 1 120 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 89 600 kronor.

Departementschefen har framhållit, att han icke är beredd taga slutlig ställning till frågan om anordnande av underofficersbostäder vid mobiliseringscentralerna i II. och V. militärområdena. För uppförande av varmgarage har departementschefen icke ansett sig böra beräkna medel. Jämväl beträffande kallgaragen har byggnadsprogrammet ansetts kunna i väsentlig mån begränsas. Departementschefen har för stabsmobiliseringscentralerna beräknat 850 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 790 000) kronor. I den mån av riksdagen redan anvisat belopp icke behöver tagas i anspråk för avsett ändamål, har detsamma ansetts böra få disponeras för andra byggnadsarbeten under femårsperioden.

Förrådsbyggnader för territoriella förband. För uppförande inom försvarsområdena av förråd för förvaring av materiel för de territoriella förbanden beräknade försvarsutredningen ett belopp av 12 400 000 kronor, varjämte för markförvärv angavs ett medelsbehov av 400 000 kronor. I propositionen 1942: 210 beräknades emellertid för ändamålet allenast 9 400 000 kronor, kostnaderna för markförvärv däri icke inräknade.

Vid anmälan av propositionen 1942: 270 anfördes, att säkra hållpunkter saknades för ett närmare bedömande av det för ändamålet erforderliga medelsbehovet. Det förutsattes att kostnaden för utbyggnaden skulle kunna hållas inom en ram av 9 800 000 kronor, kostnaderna för markförvärv däri inbegripna. För tiden till och med budgetåret 1942/43 beräknades för ändamålet ett medelsbehov av 5 000 000 kronor, vilket belopp ansågs kunna förslå även för de markförvärv, som visade sig nödvändiga för förrådsorganisatio- nens utbyggnad inom ramen för beloppet. Vid planläggandet av ifrågava- rande bygnadsverksamhet borde beaktas möjligheterna att ernå besparingar genom att förhyra förrådslokaler och effektivt utnyttja de nuvarande land- stormsförråden. Vad sålunda anförts föranledde icke erinran av riksdagen, som för budgetåren 1941/42 och 1942/43 för ändamålet beräknade tillhopa 5 000 000 kronor.

Kungl. Maj:t har bemyndigat fortifikationsstyrelsen att med anlitande av ifrågavarande belopp gå i författning om uppförande av två förrådsbyggnader för en kostnad av tillhopa högst 183 000 kronor samt ställt 700 000 kronor till fortifikationsstyrelsens förfogande för uppförande av förråd för vissa territoriella förband i södra Sverige. Framställning om dispositionsbeslut rörande ett belopp av ytterligare 4 117 000 kronor för förrådsbyggnader är föremål för remissbehandling inom 1940 års militära bygnadsutredning.

Arméförvaltningen har beräknat kostnaderna för förrådsbyggnaderna för femårsperioden 1942/47, enligt prisläget den 1 juli 1941, till sammanlagt 9 785 000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 736 400 kronor. Arméförvaltningen har anmärkt, att markkostnader samt administrationskostnader och oförutsedda utgifter till omkring 6 procent av byggnadskostnaderna inginge i kostnadsberäkningarna.

Departementschefen har anfört bland annat följande.

Vid bifall till fortifikationsstyrelsens framställning den 22 december 1942 rörande disposition av 4 117 000 kronor för uppförande av förrådsbyggnader för territoriella förband kommer det av 1942 års riksdag för ändamålet beräknade beloppet att vara i sin helhet disponerat. Enligt vad jag inhämtat, avser fortifikationsstyrelsen att med de medel, som kunna komma att anvisas för budgetåret 1943/44, utföra en andra etapp i det utbyggnadsprogram, som uppgjorts beträffande ifrågavarande slag av byggnader. Såsom av fortifikationstyrelsens kostnadsberäkningar framgår, innefatta dessa jämväl ett tidigare icke förutsett byggnadsbehov. Man har nämligen ansett lämpligt att i varje försvarsområde anordna — förutom förråd för de olika territoriella förbanden — ett huvudförråd, i vilket skulle uppläggas överskottsmateriel

såsom viss reserv för de territoriella förbanden. För min del finner jag denna jämkning i det ursprungliga byggnadsprogrammet lämplig. Någon ökning av kostnaderna torde icke uppkomma, enär huvudförrådets inrättande torde komma att medföra minskade krav på förrådsutrymmen för militärområdesorganisationen. Huvudförråden ha avsetts skola förläggas i anslutning till andra förråd, varför någon ökning av förrådspersonalen icke torde bli erforderlig.

Departementschefen, som vidare framhållit, att någon beräkning i detalj av kostnaderna för de särskilda förråden icke föreligger och att vid det fortsatta planerandet av förråden särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan om det verkliga utrymmesbehovet inom de olika försvarsområdena ävensom att ytterligare 2 500 000 kronor kunde komma att erfordras för vissa ammunitionsförråd, har för förrådsbyggnader för de territoriella förbanden för femårsperioden beräknat högst 10 520 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 9 785 000) kronor. Då 5 000 000 kronor anvisats, erfordras för budgetåret 1943/44 5 520 000 kronor.

Tillbyggnad av kaserner.

Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente (Linköping). I propositionen 1942: 270 beräknades, i enlighet med försvarsutredningens förslag i ämnet, tillhoppa i runt tal 1 675 000 kronor för tillbyggnad av kaserner vid Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente.

Arméförvaltningen har föreslagit ett i vissa hänseenden reviderat byggnadsprogram, kostnadsberäknat till 1 076 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring beräknats 86 200 kronor.

Departementschefen har biträtt ifrågavarande förslag och för ändamålet beräknat i runt tal 1 162 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 1 076 000) kronor. Enär 1942 års riksdag för ändamålet anvisat ett högre belopp än som nu synes vara erforderligt borde enligt departementschefen det överskjutande beloppet få användas till andra byggnadsarbeten för armén under femårsperioden.

Södra skånska infanteriregementet (Ystad och Revingehed, Revinge). För tillbyggnad av kaserner vid regementet beräknade 1942 års riksdag tillhoppa 609 500 kronor. Beloppet torde ha avsetts för tillbyggnadsarbeten vid kasern-etablissemnet i Ystad.

För ordnande av förläggningen vid Revingehed anvisade samma riksdag dels ett reservationsanslag av 30 000 kronor, dels ock i enlighet med förslag i propositionen nr 270 för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhoppa 730 000 kronor. I 1943 års statsverksproposition har föreslagits, att för ändamålet skall för budgetåret 1943/44 beräknas ett belopp av ytterligare 765 000 kronor.

Arméförvaltningen har för utförande av vissa arbeten vid etablissemnet i Ystad beräknat 291 300 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 och 23 300 kronor för prisstegringar.

Departementschefen har icke funnit sig böra för närvarande förorda att medel för de av arméförvaltningen angivna arbetena ställas till förfogande under femårsperioden. Departementschefen har vidare anfört bland annat följande.

Vid anmälan av årets statsverksproposition anförde jag vid behandlingen av frågan om ordnande av förläggningen å Revingehed, att jag icke då vore beredd att taga ställning till ett av fortifikationsstyrelsen framlagt förslag om anläggande av en ny utfartsväg från förläggingsområdet jämte bro över Kävlingeån för en beräknad kostnad av 130 000 kronor. Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 icke beräknat medel för angivna ändamål. Det bör enligt min mening övervägas, om icke ifrågavarande vägförbindelse, för vilken mark inköpts av kronan, bör kunna i sinom tid komma till stånd genom anlåtande av arméns egna resurser och alltså för en väsentligt lägre kostnad än tidigare räknats med.

Gotlands infanteriregemente (Visby). I propositionen 1942: 270 beräknades för tillbyggnad av kaserner vid Gotlands infanteriregemente ett belopp av 718 000 kronor jämte 6 procent för administration och oförutsedda utgifter eller tillhoppa omkring 760 000 kronor.

Arméförvaltningen har beräknat kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten till sammanlagt 692 000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att frågan om Gotlands infanteriregementes behov av ökat förläggingsutrymme lämpligen bör lösas i samband med ordnandet av Göta pansarlivgardes förläggning genom uppförande av en ny byggnad och utnyttjande av vissa nu befintliga dagrum och lektions-salar. Med hänsyn till vad som anförts i propositionen nr 179 till innevarande års riksdag angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m. har departementschefen ansett sig icke böra beräkna medel för omändring av regementets tvättinrättning till intendenturverkstad. Departementschefen har för om- och tillbyggnadsarbeten vid Gotlands infanteriregemente för femårsperioden 1942/47 beräknat högst 655 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 605 000) kronor. Enär 1942 års riksdag för ändamålet anvisat ett högre belopp än som nu synes vara erforderligt har departementschefen funnit det överskjutande beloppet böra användas till andra byggnadsarbeten för armén under femårsperioden.

Göta artilleriregemente (Göteborg). För tillbyggnad av kaserner vid Göta artilleriregementes etablissemnet beräknade försvarsutredningen ett belopp av 883 500 kronor eller, inklusive 6 procent för administrationskostnader och oförutsedda utgifter, i runt tal 936 500 kronor.

Arméförvaltningen har beräknat kostnaderna för tillbyggnad av kaserner

till 965 000 kronor, räknat efter prisläget den 1 juli 1941, samt angivit prisstegringen till 78 000 kronor. Därjämte har ämbetsverket beräknat 556 000 kronor jämte prisstegring, 44 000 kronor, för nya stallbyggnader vid regementet.

Departementschefen har icke ansett sig böra beräkna medel för uppförande av stallbyggnader. För etablissemangets del har departementschefen för femårsperioden 1942/47 beräknat 1 048 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 965 000) kronor.

Smålands artilleriregemente (Jönköping). I propositionen 1942: 270 beräknades för tillbyggnad av kaserner vid Smålands artilleriregemente ett belopp av i avrundat tal 1 118 000 kronor.

I 1943 års statsverksproposition har därjämte beräknats ett belopp av 539 000 kronor till tyganstalt vid regementet.

Arméförvaltningen har beräknat kostnaderna för beredande av erforderligt kasernutrymme vid regementet till 700 000 kronor, beräknat efter prisläget den 1 juli 1941, vartill kommer prisstegring med 56 000 kronor. Vidare har ämbetsverket beräknat 74 000 kronor jämte 6 000 kronor för prisstegring för ett varmbadhus.

Departementschefen har icke ansett sig kunna tillstyrka, att medel nu beräknas för varmbadhuset. *Departementschefen* har — förutom det i statsverkspropositionen för tyganstalt beräknade beloppet av 539 000 kronor — för tillbyggnad av Smålands artilleriregementes kasernetablissemang beräknat 756 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 700 000) kronor. Enär för ändamålet anvisats större belopp än som nu synes erforderligt, bör enligt *departementschefen* det överskjutande beloppet få användas för andra byggnadsarbeten under femårsperioden.

Gotlands artillerikår (Visby). För tillbyggnad av Gotlands artillerikårs etablissemang beräknades i propositionen 1942: 270 ett belopp av i runt tal 785 000 kronor.

Arméförvaltningen har för ändamålet beräknat, inklusive prisstegring å 52 000 kronor, 692 000 kronor.

Departementschefen har tillstyrkt detta förslag. Då riksdagen för ändamålet anvisat större belopp än som synes erforderligt, har det överskjutande beloppet ansetts böra användas för andra byggnadsarbeten under femårsperioden.

Karlsborgs luftvärnsregemente (Karlsborg). I propositionen 1942: 270 beräknades för tillbyggnad av kaserner vid Karlsborgs luftvärnsregemente ett belopp av i runt tal 493 000 kronor.

Arméförvaltningen har framhållit, att fortifikationsstyrelsen funnit lämpligt, att de nu för matinrättning disponerade lokalerna i stället tagas i an-

språk för tillgodoseende av regementets behov av förlägningsutrymme utöver nu tillgängligt, samt att helt ny matinrättningsbyggnad uppföres å annan plats inom fästningsområdet. Härjämte borde vissa av de intill matinrättningen liggande lokalerna, vilka hittills använts såsom marketenteri för Andra intendenturkompaniet, omändras till förlägningslokaler.

Kostnaderna för nu föreslagna åtgärder uppgå, baserade på prisläget den 1 juli 1941, till sammanlagt i runt tal 550 000 kronor. För prisstegring beräknas 45 000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att med hänsyn såväl till behovet av ökat förlägningsutrymme som till den nuvarande matinrättningens ur hygienisk synpunkt otillfredsställande beskaffenhet synes den föreslagna nybyggnaden vara i hög grad motiverad. Även efter genomförandet av här angivna åtgärder komme det emellertid att föreligga en icke obetydlig brist på förlägningsutrymme för luftvärnsregementets personal. Trots de därmed förenade olägenheterna syntes det för regementet erforderliga förlägningsutrymmet få ordnas genom tätare förläggning samt användande av baracker. *Departementschefen* har funnit sig böra för närvarande för femårsperioden 1942/47 beräkna ett belopp av 595 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 550 000) kronor.

Skånska luftvärnskåren (Malmö) och Sundsvalls luftvärnskår (Sundsvall). För tillbyggnad av Skånska luftvärnskårens och Sundsvalls luftvärnskårs kasern-etablissemang beräknade försvarsutredningen i avrundade belopp 181 000 kronor respektive 200 000 kronor.

I 1943 års statsverksproposition har beräknats ett belopp av 173 000 kronor till tygverkstad vid Skånska luftvärnskåren.

Arméförvaltningen har föreslagit byggnadsarbeten till en kostnad av för Skånska luftvärnskåren 785 500 kronor och för Sundsvalls luftvärnskår 926 500 kronor, räknat efter prisläget den 1 juli 1941.

Departementschefen har förordat ett i propositionen närmare angivet utbyggnadsprogram för femårsperioden för ifrågavarande kårer, vilket kostnadsberäknats till 650 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 600 000) kronor för Skånska luftvärnskåren och till 755 000 (700 000) kronor för Sundsvalls luftvärnskår.

Svea ingenjörkår (Solna). Göta ingenjörkår (Eksjö). För tillbyggnad av kaserner vid Svea ingenjörkår har 1942 års riksdag beräknat i runt tal 308 500 kronor. För tillbyggnad av kaserner vid Göta ingenjörkår har riksdagen beräknat i runt tal 149 500 kronor.

Arméförvaltningen har beräknat kostnaderna för uppförande av två kaserner vid Svea ingenjörkår till 1 090 000 kronor, jämte prisstegringstillägg, 87 000 kronor, och av en kasern vid Göta ingenjörkår till 750 000 kronor, jämte prisstegringstillägg, 60 000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att genomförandet av upprättat förslag om viss omorganisation av ingenjörtrupperna skulle medföra minskat behov av tillbyggnad av ifrågavarande kasernetablissemment och att, då ställning icke för närvarande kunde tagas till detta omorganisationsförslag, det icke nu kunde bedömas, i vad mån de av arméförvaltningen beräknade beloppen kunde behöva tagas i anspråk.

Signalregementet och arméns signalskola (Solna). I enlighet med försvarsutredningens av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 biträdda förslag beräknade 1942 års riksdag ett belopp av 255 000 kronor jämte administrationskostnader för tillbyggnad av kaserner vid Signalregementet.

Arméförvaltningen har beräknat dels 112 400 kronor för tillgodoseendet av behovet av kasernförläggningstrymmen, dels ock 780 500 kronor för lokaler för arméns signalskola.

Departementschefen har funnit sig i avvaktan å ytterligare utredning icke kunna bedöma, i vad mån de av arméförvaltningen beräknade beloppen skola behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Svea, Göta och Norrlands trängkårer. Försvarsutredningen beräknade för tillbyggnad av kaserner vid Svea, Göta och Norrlands trängkårer respektive 370 000 kronor, 240 000 kronor och 160 000 kronor, jämte administrationskostnader. För Skånska trängkåren beräknades däremot icke medel för motsvarande ändamål.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen framlagt förslag till lösande av förläggningsfrågorna vid trängkårerna.

Departementschefen har framhållit, bland annat, att det med ledning av inom arméstaben verkställt fortsatt utredningsarbete rörande de med 1942 års försvarsbeslut sammanhängande organisationsfrågorna ännu icke definitivt kunde angivas, för vilka personalstyrkor förläggningstrymmen böra beräknas vid de olika trängkårerna. Att vid sådant förhållande taga slutlig ställning till det av arméförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet är enligt departementschefen uppenbarligen omöjligt. Vid sådant förhållande kunde icke nu bedömas, i vad mån av arméförvaltningen angivna belopp kunde behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Med hänsyn till angelägenheten av att — sedan pågående utredning avslutats — de mest trängande byggnadsarbetena vid trängkårerna skulle kunna påbörjas syntes emellertid Kungl. Maj:t, därest riksdagen icke hade något att däremot erinra, äga att av förevarande investeringsanslag under budgetåret 1943/44 ställa erforderliga medel till förfogande för tillgodoseende av de byggnadsbehov, som efter slutförd utredning kunde befinnas mest angelägna. Departementschefen har därvid förutsatt, att vissa besparingar å tidigare anvisade anslag i första hand skola tagas i anspråk.

Barackbyggnader.

Försvarsutredningen beräknade för femårsperioden 1942/47 ett belopp av 2 800 000 kronor för barackbyggnader.

Efter förslag i propositionen 1942: 270 beräknade riksdagen för ändamålet ett belopp av 2 800 000 kronor, varav 800 000 kronor för budgetåret 1941/42 och 2 000 000 kronor för budgetåret 1942/43.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen beräknat kostnaderna för barackbyggnader till sammanlagt 2 710 800 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941 — den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 218 300 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

I det föregående har jag framhållit, att förläggning i kaserner i princip bör avses allenast för personal, som är i tjänstgöring under ett helt år i sträck. Den personal, som inkallas till efterutbildnings- och repetitionsövningar, bör däremot förläggas i baracker i den mån förläggningsutrymme icke kan beredas personalen genom trängre förläggning i kasernerna. Vid min granskning av byggnadsprogrammen för de olika förbanden — såväl nytilkomna som äldre — har jag utgått från dessa principer. I några fall har jag därvid, med hänsyn till av mig förordad begränsning i det av arméförvaltningen föreslagna byggnadsprogrammet i fråga om uppförande av kaserner, räknat med att baracker skola uppföras i stället för kaserner. För underlättande av en jämförelse mellan de av arméförvaltningen beräknade kostnaderna och de belopp, som enligt det av mig förordade byggnadsprogrammet kunna beräknas bliva erforderliga, har jag därvid upptagit kostnaderna för barackbyggnader bland övriga för respektive förband beräknade kostnader. Under förevarande avsnitt behandlar jag därför allenast de barackbyggnader, som arméförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 ansett erforderliga.

Under de senaste åren har ett stort antal baracker anskaffats för arméns truppförband. Självklart är, att dessa böra i första hand begagnas för vinnande av erforderliga förläggningsutrymmen, varför nyanskaffning bör äga rum endast i den mån äldre baracker ej lämpligen kunna utnyttjas för ändamålet. Enligt vad jag erfarit har detta förutsatts av arméförvaltningen, och av ämbetsverkets kostnadsberäkningar framgår också, att äldre baracker i stor utsträckning skola komma till användning.

Det har icke varit mig möjligt att i detalj granska beräkningarna för de olika förbanden. Innan dispositionsbeslut meddelas rörande barackbyggnader, bör därför arméförvaltningen förebringa utredning såväl rörande de maximistyrkor vid de olika förbanden, för vilka förläggningsutrymme bör beräknas, som ock rörande det förläggningsutrymme, som med trängre förläggning kan beredas personalen i befintliga eller planerade kaserner samt redan anskaffade baracker. För femårsperioden 1942/47 beräknar jag emellertid — med avdrag för 335 000 kronor, avseende barackbyggnader vid Norra skånska infanteriregementet, Signalregementets kompani i Skövde samt Skånska trängkåren, vilka truppförbands förläggningsfrågor enligt vad inledningsvis anförts icke upptagas till behandling i förevarande sammanhang — tills vidare ett belopp av i avrundat tal 2 375 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1942 ett belopp

av 2 565 000 kronor. Enär för ändamålet redan anvisats 2 800 000 kronor, torde det överskjutande beloppet i enlighet med vad inledningsvis anförts få disponeras för andra byggnadsbehov under femårsperioden.

Garagebyggnader.

För garagebyggnader vid redan befintliga kasernetablissemment beräknade försvarsutredningen tillhopa 7 850 000 kronor.

Vid anmälan av propositionen 1942: 270 beräknades motsvarande kostnader till 7 230 000 kronor.

Arméförvaltningen har beräknat kostnaderna för garagebyggnader vid redan befintliga truppförband till sammanlagt 8 218 400 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 657 700 kronor.

Departementschefen har förutsatt att innan dispositionsbeslut meddelas rörande uppförande av garagebyggnader särskild utredning förebringas rörande behovet därav. I avvaktan därpå har departementschefen tills vidare beräknat medelsbehovet under förevarande avsnitt — efter avdrag för de för garagebyggnader vid Norra skånska infanteriregementet, Skånska pansarregementet och Skånska trängkåren beräknade kostnaderna, omkring 3 850 000 kronor — till det av arméförvaltningen beräknade beloppet, enligt prisläget den 1 juli 1941 i avrundat tal 4 365 000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1942 ett belopp av 4 715 000 kronor. Departementschefen har utgått från att Kungl. Maj:t skall äga att vidtaga de jämkningar i de för de särskilda förbanden föreliggande kostnadsberäkningarna, som med hänsyn till förenämnda närmare utredning samt avgörandet av vissa ännu svävande förlägningsfrågor må finnas erforderliga. Den del av det för garagebyggnader anvisade beloppet som överstiger 4 715 000 kronor, eller (6 290 000 — 4 715 000 =) 1 575 000 kronor, bör enligt departementschefen få tagas i anspråk för andra byggnadsändamål för armén i den mån medlen icke vid framdeles skeende prövning finnas erforderliga för garagebyggnader för nyssnämnda tre förband.

• Exercisbyggnader.

Försvarsutredningen fann önskvärt, att exercisbyggnader uppfördes vid samtliga truppförband, där sådana byggnader för närvarande saknades, och beräknade medelsbehovet för uppförande av sådana byggnader vid 24 redan befintliga kasernetablissemment till 4 400 000 kronor.

Vid anmälan av propositionen 1942: 210 anfördes, att behov av exercisbyggnad syntes bära tillgodoses jämväl vid Norrlands trängkår, samt att med uppförande av exercisbyggnader vid 12 truppförband i södra och mellersta Sverige skulle anstå till tid efter femårsperiodens slut, varför kostnaderna under femårsperioden skulle uppgå till 2 445 000 kronor.

I propositionen 1942: 270 beräknades för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhopa 1 325 000 kronor för uppförande av exercisbyggnader vid sju förband.

Arméförvaltningen har beräknat kostnaderna för uppförande av de exercisbyggnader, som i propositionen 1942: 210 förutsatts skola komma till utförande under femårsperioden 1942/47, till sammanlagt 2 142 100 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 172 400 kronor.

Departementschefen har anfört följande:

Ehuru det av utbildningsskäl skulle vara önskvärt, om samtliga de i 1942 årsförsvarsbeslut förutsatta exercisbyggnaderna kunde komma till utförande, anser jag mig i likhet med arméförvaltningen av kostnadsskäl icke böra för närvarande räkna med uppförande under femårsperioden av flera exercisbyggnader vid de befintliga kasernetablissemmenten än de byggnader, för vilka anslagsmedel redan ställts till förfogande. Kostnaderna för ifrågavarande byggnader ha av arméförvaltningen, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, beräknats till i avrundat tal 1 100 000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 i runt tal 1 010 000 kronor. För ändamålet torde alltså komma att erfordras 225 000 kronor mindre än som av 1942 års riksdag anvisats. Det överskjutande beloppet bör i enlighet med vad inledningsvis anförts få disponeras för andra byggnadsbehov under femårsperioden.

Furirbostäder.

Försvarsutredningen beräknade för uppförande av furirbostäder vid befintliga kasernetablissemment tillhopa 13 160 000 kronor. I propositionen 1942: 210 förutsattes emellertid, att uppförande av furirbostäder under femårsperioden 1942/47 skulle ske i mera begränsad omfattning, varför för ändamålet beräknades allenast 5 000 000 kronor.

Departementschefen har ansett det vara omöjligt att på den föreliggande utredningen bedöma, i vilken omfattning furirbostäder böra uppföras vid arméns truppförband. Vid sådant förhållande borde icke för närvarande räknas med att medel skola behöva tagas i anspråk för ändamålet under femårsperioden 1942/47. I den mån en närmare utredning gäve vid handen, att behov av furirbostäder föreläge, syntes medel böra utgå under femårsperioden, om och i den utsträckning utrymme därför kunde beredas inom den i försvarsbeslutet för arméns byggnader beräknade kostnadsramen.

Särskilda byggnadsbehov.

Krigsskolan (Solna). Försvarsutredningen beräknade för vissa mindre tillbyggnader vid krigsskolan, i främsta rummet betingade av övningskompaniets förläggning till Karlberg, ett belopp av 90 000 kronor.

Departementschefen har i likhet med arméförvaltningen med hänsyn till att övningskompaniets förläggning lämpligen syntes böra ordnas i anslut-

ning till Svea livgardes förläggning icke beräknat medel för ifrågavarande ändamål.

Infanteriskjutskolan. För utbyggnad av infanteriskjutskolans etablissemang i Rosersberg beräknade försvarsutredningen 850 000 kronor, av vilket belopp 1942 års riksdag beräknat ett belopp av 400 000 kronor för budgetåret 1942/43.

I avsaknad av närmare utredning rörande det för infanteriskjutskolan planerade byggnadsprogrammet har *departementschefen* ansett sig icke kunna bedöma, i vad mån det för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Ridskolan. För ordnande av förläggningen vid ridskolan har 1942 års riksdag för budgetåren 1941/42 och 1942/43 beräknat 818 000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att han icke för närvarande kunde taga ställning till frågan om ordnande av ridskolans förläggning. Vid sådant förhållande borde det för detta ändamål anvisade beloppet få tagas i anspråk för andra ändamål. Därest i samband med prövningen av frågan om Skånska pansarregementets förläggning skulle befinnas, att anslagsmedel böra ställas till förfogande för ordnande av ridskolans förläggning, syntes emellertid dessa medel böra utgå av förevarande anslag.

Artilleriskjutskolan. Med viss jämkning av de av försvarsutredningen och i propositionen 1942: 270 framlagda kostnadsberäkningarna beräknade 1942 års riksdag för tillbyggnadsarbeten vid artilleriskjutskolans förläggning i Skillingaryd ett belopp av 880 000 kronor, varav för budgetåret 1942/43 anvisades 360 000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att inom fortifikationsstyrelsen numera upprättats förslag rörande förflyttning av artilleriskjutskolan till ett område vid Villingsberg, vilket jämväl skulle utnyttjas såsom skjutfält för Bergslagens artilleriregemente. Emellertid hade även andra möjligheter till skjutfältets och skjutskolans förläggning övervägts. Innan definitivt avgörande träffats därom vore det uppenbarligen omöjligt att taga ställning till dessa frågor. *Departementschefen* kunde alltså icke för närvarande bedöma, i vad mån det för artilleriskjutskolans förläggning beräknade beloppet kunde behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Sedermera har *departementschefen* i propositionen nr 302 förordnat, att artilleriskjutskolan förflyttas från Skillingaryd till skjutfältet å Villingsberg.

Luftvärnsskjutskolan (Väddö). I propositionen 1942: 270 beräknades för ordnande av förläggning för luftvärnsskjutskolan å Väddö i enlighet med försvarsutredningens förslag 780 000 kronor. Riksdagen beräknade för budgetåret 1942/43 ett belopp av 300 000 kronor.

Arméförvaltningen har anfört, att vid genom fortifikationsstyrelsens för-

sorg föranstaltad närmare utredning i ärendet, vilken emellertid ännu icke hunnit avslutas, vissa förskjutningar i det av försvarsutredningen uppgjorda byggnadsprogrammet visat sig nödvändiga. Kostnaderna, baserade på prisläget den 1 juli 1941, för erforderliga byggnadsarbeten syntes dock icke komma att överstiga 780 000 kronor, vartill komme kostnader för prisstegring intill den 1 juli 1942, beräknade till 65 000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att enär det med hänsyn till vad i ärendet förekommit synes osannolikt, att de slutliga kostnaderna för ifrågasvarande byggnadsbehov komme att mera avsevärt understiga de av arméförvaltningen för ändamålet angivna, han tills vidare ansett sig böra för femårsperioden 1942/47 beräkna högst 845 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 780 000) kronor för ändamålet. Då redan anvisats 300 000 kronor beräknades ett belopp av 545 000 kronor erforderligt under budgetåret 1943/44. Det syntes böra ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan från arméförvaltningen framlagts av fullständiga kostnadsberäkningar åtföljt förslag beträffande samtliga för förläggningen erforderliga byggnader, fastställa definitivt byggnadsprogram för förläggningen.

Infanteriets och kavalleriets officersaspirantskola. Försvarsutredningen beräknade kostnaderna för skolans förläggning till Karlstad till 1 420 000 kronor.

Vid anmälan av propositionen 1942: 210 framhölls, att var skolan än komme att förläggas ett nytt etablissement för densamma måste uppföras. Ett slutligt ståndpunktstagande syntes emellertid icke kunna ske, förrän en på arméchefens föranstaltande igångsatt utredning rörande skolans förläggning föreläge. Det förutsattes, att Kungl. Maj:t skulle äga att träffa avgörande i ärendet, sedan erforderlig utredning förebragts, samt att valet av förläggningsplats om möjligt skulle ske på sådant sätt, att byggnadskostnaderna i görligaste mån nedbringades.

Vid anmälan av propositionen 1942: 270 anfördes, att man i enlighet med försvarsutredningens förslag tills vidare syntes böra räkna med att ett nytt etablissement uppfördes. *Departementschefen* utgick från att ett sådant etablissement skulle kunna uppföras inom en kostadsram av 1 420 000 kronor, eventuella markförvärv däri icke inräknade, varvid dock förutsattes, att en del av skolans lokalbehov tillgodosåges genom anlåtande av redan befintliga lokaler. Riksdagen beräknade för budgetåret 1942/43 ett belopp av 600 000 kronor för ändamålet.

Kungl. Maj:t har bemyndigat fortifikationsstyrelsen att för en kostnad av högst 95 000 kronor vidtaga vissa provisoriska anordningar för förläggning av infanteriets officersaspirantskola till krigsskolan å Karlberg.

Arméförvaltningen har förordat en förläggning av officersaspirantskolan till Karlberg, samt i anslutning därtill beräknat kostnaderna, inklusive kostnaderna för en till Karlberg förlagd gymnastik- och idrottsskola, till 1 915 000 kronor jämte prisstegringstillägg, 153 000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Jag är fortfarande icke beredd att taga ställning till frågan om den definitiva förläggningsorten för infanteriets och kavalleriets officersaspirantskola. Med hänsyn därtill torde det nuvarande provisoriet få tills vidare äga bestånd. I likhet med vad som förutsatts vid 1942 års riksdag torde Kungl. Maj:t böra äga att träffa avgörande i denna fråga samt ställa erforderliga medel till förfogande, sedan utredning förebragts rörande andra möjligheter till förläggningsfrågans ordnande än förläggning till Karlberg. Till frågan om byggnadsarbeten för gymnastik- och idrottsskolan kan jag icke nu taga ställning.

Gudhems remontdepå. *Departementschefen* har framhållit, att han med hänsyn till vissa överväganden rörande Skånska pansarregementets förläggning icke kunde ingå på en prövning av bland annat byggnadsfrågorna för Gudhems remontdepå. Emellertid har departementschefen ansett de arbeten, för vilka medel redan ställts till förfogande, vara av den art, att de borde komma till utförande oavsett nyssnämnda förläggningsfrågas lösande. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten ha numera beräknats till 108 000 kronor. Enär 100 000 kronor redan anvisats, beräknades för budgetåret 1943/44 ett belopp av 8 000 kronor för ändamålet.

Försvarets läroverk. Förvarsutredningen beräknade kostnaderna för uppförande av erforderlig skolbyggnad och nödiga omändringsarbeten vid underofficersskolans etablissement till 1 750 000 kronor. Riksdagen beräknade för budgetåret 1942/43 för ändamålet 750 000 kronor.

Arméförvaltningen har för läroverkets del beräknat 1 750 000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 140 000 kronor.

Departementschefen har föreslagit, att återstoden av det för byggnadsarbetena beräknade beloppet, enligt prisläget den 1 juli 1942 1 140 000 kronor, bör ställas till förfogande under budgetåret 1943/44.

Verkstäder vid Södermanlands pansarregemente. För detta ändamål — liksom för motsvarande byggnadsbehov vid Skånska pansarregementet — beräknade förvarsutredningen ett belopp av 1 000 000 kronor, vilket oförändrat upptogs i propositionen 1942: 270. Riksdagen beräknade för verkstäder vid Skånska pansarregementet och Södermanlands pansarregemente för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhoppa 1 000 000 kronor.

Genom beslut den 31 juli 1942 har Kungl. Maj:t ställt 1 070 000 kronor till fortifikationsstyrelsens förfogande för uppförande av verkstäder vid Södermanlands pansarregemente.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941 för ändamålet upptagit sistnämnda belopp, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 80 000 kronor.

I enlighet med vad arméförvaltningen anfört har departementschefen beräknat kostnaderna för ifrågavarande verkstäder till 1 150 000 (efter prislä- get den 1 juli 1941 1 070 000) kronor. Enär för ändamålet redan anvisats 1 000 000 kronor erfordras för budgetåret 1943/44 ett belopp av 150 000 kronor.

B. Övriga i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

Utskottet redogör här nedan till en början för de under förestående rubrik i statsverkspropositionen, kapitalbudgeten, (sid. 14—40) beräknade anslagen. De byggnadsbehov, varom här är fråga, äro avsedda att tillgodoses med ovanberörda investeringsanslag å 24 000 000 kronor.

Ordnanande av förläggningen å Revingehed. Enligt 1942 års riksdagsbeslut skall Södra skånska infanteriregementets lägerförläggning å Revingehed tagas i anspråk såsom permanent förläggning för en del av regementet. Under erinran härom föreslogs i propositionen 1942:270 anvisande av ett belopp av 730 000 kronor för tillgodoseende av de mest trängande behoven, nämligen marketenteri, skolbyggnad med filmsal m. m., gymnastikbyggnad samt vissa elektriska och andra arbeten. Riksdagen beräknade i anledning härav för ändamålet för budgetåret 1941/42 130 000 kronor samt för budgetåret 1942/43 600 000 kronor.

I skrivelse den 2 maj 1942 har arméförvaltningens fortifikationsstyrelse framlagt förslag om ytterligare förbättringsarbeten vid förläggningen å Revingehed och beräknat kostnaderna härför till 1 760 000 kronor. 1940 års militära byggnadsutredning har beräknat de i fortifikationsstyrelsens framställning avsedda arbetena på följande sätt:

Iståndsättande av redan befintliga byggnader och andra anläggningar inom lägerområdet samt uppförande av nya förläggningsbyggnader m. m.	kronor 530 200
Uppförande av lektionsbarack i anslutning till motorverk- staden	» 15 000
Rivnings- och saneringsarbeten	» 13 800
Permanentbeläggning av tillfartsvägen till garageområdet och av den inom förläggningsområdet redan befintliga delen av den planerade utfartsvägen till allmänna landsvägen Gårdstånga—Harlösa samt iordningställande av ny upp- fart inom de centrala delarna av förläggningen	» 32 200
Vatten- och avloppsledningar till barack- och garageområdena	» 50 000
Elektriska anläggningar	» 80 000
Summa kronor	721 200

Till slutsumman borde för administrations- och oförutsedda utgifter läggas 6 procent, varför kostnaderna beräknades till avrundat 765 000 kronor.

Till frågan om anvisande av medel för anläggning av en ny väg- och broförbindelse är departementschefen icke nu beredd att taga ställning. I övrigt har departementschefen funnit det nödvändigt, att de föreslagna ombyggnads- och förbättringsarbetena vid förläggningen snarast utföras. I enlighet med 1940 års militära byggnadsutrednings förslag beräknas för ändamålet för budgetåret 1943/44 ett belopp av 765 000 kronor.

Utvidgning av vattenverken i Boden och Karlsborg. På därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942:270 framställt förslag beräknade riksdagen för budgetåret 1942/43 ett belopp av 400 000 kronor för påbörjande av en till sammanlagt 1 150 000 kronor kostnadsberäknad ombyggnad av ifrågavarande vattenverk. Av det erforderliga beloppet skulle sålunda återstå att anvisa 750 000 kronor. För nästa budgetår har beräknats ett med 140 000 kronor förhöjt belopp eller 890 000 kronor. Av merkostnaden hänföra sig 50 000 kronor å av luftskyddshänsyn betingade ledningar samt återstoden å prisstegringar.

Ordnande av förläggningen å Rinkaby. Arméförvaltningen har för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår hemställt om anvisande av 495 000 kronor. Av beloppet avses 195 000 kronor för uppförande av två uppvärmbara baracker och återstoden för en ny matinrättningsbyggnad. Departementschefen har ansett sig böra tillstyrka allenast det för sistnämnda ändamål begärda beloppet, 300 000 kronor.

Provisorisk förläggning för infanteriets officersaspirantskola. Kungl. Maj:t har genom beslut den 31 juli 1942 bemyndigat fortifikationsstyrelsen att förskjuta ett belopp av högst 95 000 kronor till bestridande av kostnaderna för ordnande av en provisorisk förläggning av nämnda skola till krigsskolan å Karlberg. För täckande av ifrågavarande belopp beräknas nu medel för nästa budgetår.

Byggnader för avståndsmätning vid Karlsborgs luftvärnsregemente. Departementschefen beräknar ett belopp av 43 000 kronor för uppförande av två byggnader för avståndsmätning vid ifrågavarande luftvärnsregemente.

Tyganstalt vid Smålands artilleriregemente. Departementschefen har funnit behov föreligga av en genomgripande ombyggnad av tyganstalten för att en rationell och effektiv vård av regementets omfattande och dyrbara tygmateriel skall kunna äga rum. Medelsbehovet beräknas till 539 000 kronor, vilket belopp bör i sin helhet ställas till förfogande under budgetåret 1943/44.

Tygverkstäder vid Skaraborgs pansarregemente. Departementschefen har erinrat om att i Skövde äro förlagda Skaraborgs pansarregemente, Livrege-

mentets husarer samt Göta trängkår. Dit kommer att förläggas även ett kompani ur Signalregementet. Staden är dessutom säte för både militärbefälsstab och försvarsområdesstab. Ett sammanförande av tygreparations-tjänsten för hela garnisonen till en gemensam verkstad synes departementschefen kunna medföra åtskilliga fördelar icke minst ur driftsekonomisk synpunkt. Departementschefen tillstyrker därför ett av arméförvaltningen härom framlagt förslag. Det synes departementschefen naturligt att verkstaden förläggas vid pansarregementet, där tygreparationstjänsten torde vara mest omfattande och där en verkstad för reparation av stridsvagnar i allt fall bör finnas. För byggnaden jämte installationer, utvändiga ledningar och planering beräknas ett belopp av 2 015 000 kronor.

Stabsbyggnad för V. militärbefälsstaben. Försvarsutredningen beräknade kostnaderna för denna byggnad i Karlstad till 310 000 kronor. I propositionen 1942: 210 förutsattes emellertid, att detta lokalbehov kunde tillgodoses genom att chefsbostaden vid Värmlands regemente toges i anspråk och att sålunda nybyggnad för staben ej skulle erfordras. I propositionen 1942: 270 framhöll departementschefen därefter, att det ankomme på fortifikationsstyrelsen att vidtaga åtgärder för nämnda bostads ianspråktagande för avsett ändamål, om så efter ytterligare utredning befundes lämpligt.

Sedan av fortifikationsstyrelsen företagen utredning givit vid handen, att befälsbostaden icke lämpade sig för ändamålet, medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 3 juli 1942, att byggnaden finge disponeras såsom bostad för befälhavaren för V. militärområdet.

Militärbefälsstabens och Karlstads försvarsområdes lokalbehov har provisoriskt tillgodosetts genom dels förhyrande av bland annat den s. k. gamla seminariebyggnaden i staden, dels ock uppförande av en provisorisk byggnad omfattande 25 rum.

Sedan det visat sig, att tidigare förslag om utnyttjande för ändamålet av den av militärbefälhavaren nu såsom bostad disponerade byggnaden icke är genomförbart, synes det departementschefen bliva nödvändigt att anskaffa egna lokaler för militärbefälsstaben. Med hänsyn icke minst till det ansträngda läget i fråga om tillgång på arbetskraft och byggnadsmateriel hade det enligt departementschefens mening varit lyckligast, om det nuvarande provisoriet kunnat bestå ännu några år. Då emellertid under hand inhämtats, att Karlstads stad icke är villig att medverka till en förlängning av nu gällande hyreskontrakt å den gamla seminariebyggnaden, tillstyrker departementschefen därför, att medel för uppförande av en byggnad för militärbefäls- och försvarsområdesstaberna anvisas för nästa budgetår. Med hänsyn till de av försvarsutredningen för ändamålet beräknade kostnaderna bör eftersträvas att hålla dessa inom en ram av 350 000 kronor. Departementschefen anser sig därför böra för budgetåret 1943/44 preliminärt för ändamålet beräkna nyssnämnda belopp men förutsätter att Kungl. Maj:t

skall äga att med anlåtande av förevarande investeringsanslag å 24 000 000 kronor anvisa det ytterligare belopp, som prövas oundgängligen erforderligt. I nämnda kostnadsbelopp ingå icke eventuellt uppkommande kostnader för erforderligt markförvärv.

Innan dispositionsbeslut meddelas, bör det, framhåller departementschefen, närmare undersökas, huruvida icke en för kronan fördelaktigare lösning vore att inköpa den staden tillhöriga byggnad, vari staben nu är inrymd. Staden lär icke vara ovillig att förhandla om en sådan lösning. Därest så befinnes ändamålsenligt, synes departementschefen Kungl. Maj:t böra äga att av de för den ifrågasatta nybyggnaden avsedda medlen bestrida kostnaderna för inköp av förutnämnda byggnad samt för om- och tillbyggnad av densamma.

Förråd för järnvägskrigsbromateriel och tung krigsbromateriel samt förvärv av därför erforderlig mark. Arméförvaltningen har för ifrågavarande ändamål begärt 1 485 000 kronor, av vilket belopp 170 000 kronor anvisats å förskottsanslag. Departementschefen tillstyrker, att medel ställas till förfogande för ändamålet. Med hänsyn till att visst förrådsbehov icke på sätt tidigare förutsatts torde kunna tillgodoses genom förhyrning synes departementschefen det av fortifikationsstyrelsen beräknade beloppet böra ökas med 90 000 kronor. Departementschefen beräknar därför ett belopp av 1 405 000 kronor, varav 30 000 kronor avse kostnader för markförvärv.

Cykelförråd och cykelbodas. Kostnaderna härför beräknas för nästa budgetår till sammanlagt 265 000 kronor.

Personalbostad för militärfysiska institutets försöksstation. Då de nuvarande förläggningssmöjligheterna för arbetarpersonal vid försöksstationen visat sig otillräckliga och några bostäder icke stode att uppbringa i försöksstationens närhet samt det på grund av dennas isolerade läge vore svårt att erhålla kompetent arbetskraft vid densamma, har det befunnits nödvändigt att uppföra en personalbostad. Kostnaderna härför beräknas till 35 000 kronor.

Iståndsättande av vissa elektriska anläggningar. Härför beräknas ett belopp av 240 000 kronor.

Verkstadsbyggnad vid Skånska luftvärnskåren. Då en stor del av luftvärnsmaterielen är av den natur, att reparation av densamma icke lämpligen kan överlämnas till privata verkstäder, har det synts departementschefen nödvändigt, att kåren utrustas med en tygverkstad. Kostnaderna beräknas till 173 000 kronor.

Förrådsbyggnader för arméns intendenturförråd i Boden. För att dels tillgodose ett erforderligt ytterligare behov av förrådsutrymme, dels ock för att

kunna utrymma de dyraste och minst lämpliga av de nu för ändamålet förhyrda lokalerna har det befunnits lämpligt, att två förrådsbyggnader uppföras, vilka kostnadsberäknats till 90 000 kronor.

Förstärkning av körplaner vid Södermanlands och Skaraborgs pansarregementen. Kostnaderna härför beräknas till 205 000 kronor.

Bostäder för viss personal vid luftvärnsmaterieförråd m. m. Det har syns departementschefen vara ett oavvisligt behov, att den dyrbara materiel, som förvaras vid luftvärnsförråden, står under ständig tillsyn av vid förråden bosatta befattningshavare. Då det med hänsyn till förrådens belägenhet i många fall torde vara omöjligt för dessa befattningshavare att förhyra bostäder i allmänna marknaden, har departementschefen funnit erforderligt, att staten i viss utsträckning sörjer för tillgodoseendet av detta bostadsbehov. Med beaktande av dessa synpunkter föreslås uppförande av 40 bostadslägenheter. För ändamålet beräknas ett belopp av 700 000 kronor.

Utskottet övergår härefter till att redogöra för de i propositionen nr 222 under B. Övriga i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m. anmälda anslagsbehoven.

Departementschefen har framhållit, att med hänsyn till de ändrade utgångspunkter för behovsprövningen, som numera föreligga, han ansett det vara lämpligt, att de i försvarsplanen ingående byggnadsarbeten, för vilka 1942 års riksdag redan anvisat anslag, underkastas förnyad prövning ur angelägenhetssynpunkt, därvid departementschefen ansett sig böra utgå från att de av riksdagen redan anvisade anslagsbelopp, som vid en sådan förnyad prövning befinnas kunna frigöras, skola kunna användas för utförande av andra byggnadsarbeten under femårsperioden, som nu anses mera angelägna. I anslutning härtill har departementschefen anfört följande.

Vid den sålunda verkställda förnyade prövningen av de under förevarande rubrik upptagna byggnadsbehovens angelägenhet har jag i likhet med arméförvaltningen funnit, att samtliga byggnadsarbeten, för vilka 1942 års riksdag anvisat medel — möjligen med undantag för den till 1 350 000 kronor kostnadsberäknade nybyggnaden för krigsarkivet — äro av den natur, att de icke utan allvarlig olägenhet synas kunna uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut. Jämväl krigsarkivets nybyggnad synes mig med hänsyn till nuvarande lokalförhållanden vara i hög grad angelägen, och önskvärt vore därför, om även detta byggnadsbehov nu kunde tillgodoses. Emellertid finner jag frågan därom tarva ytterligare övervägande. Tills vidare torde det av riksdagen för ändamålet anvisade beloppet, 500 000 kronor, varav 50 000 kronor av Kungl. Maj:t enligt beslut den 9 oktober 1942 ställts till byggnadsstyrelsens förfogande för bestridande av kostnaderna för upp rättandet av förslag till ifrågavarande nybyggnad med tillhörande kostnadsberäkningar m. m., böra fortfarande avses för ifrågavarande ändamål.

I detta sammanhang har departementschefen anmält, att byggnadsstyrelsen hemställt om godkännande av ett förslag till ändrad förläggning av krigsarkivets nybyggnad. Styrelsen hade funnit, att den lämpligaste lösningen av denna fråga skulle kunna vinnas genom att förlägga krigsarkivets nybyggnad till området mellan de militära administrationsbyggnaderna och Värtavägen i direkt anslutning till dessa byggnader, varvid den föreslagna utbyggnaden av sistnämnda byggnader skulle förskjutas något mot öster.

Departementschefen har icke velat motsätta sig, att det fortsatta planeringsarbetet, därest riksdagen icke har något att däremot erinra, sker med utgångspunkt från att krigsarkivet skall förläggas på den av byggnadsstyrelsen förordade platsen.

Departementschefen har framhållit, att samtliga de byggnadsarbeten, för vilka medel äskats i statsverkspropositionen och propositionen nr 2 till innevarande års riksdag med förbehåll i fråga om ordnandet av förläggningen å Rinkaby, äro av den art, att uppskov med deras utförande icke bör komma i fråga, därest icke på grund av brist på arbetskraft eller materiel så visar sig nödvändigt.

För de till detta avsnitt hörande byggnadsarbeten, för vilka medel redan av 1942 års riksdag anvisats eller i förenämnda propositioner till riksdagen äskats, har departementschefen beräknat kostnaderna till, enligt prisläget den 1 juli 1941, ett belopp av 13 748 800 kronor. Å nämnda belopp belöpande kostnader för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942, 1 001 400 kronor, har, i den mån medel därför icke tidigare anvisats, ansetts böra beräknas för budgetåret 1943/44.

Ordnande av förläggningar för staber, truppförband m. m.

Expeditionsbyggnad för militära staber i Östersund. I skrivelse den 29 november 1940 hemställde arméförvaltningens fortifikationsstyrelse om medel för uppförande av ny stabsexpeditionsbyggnad i Östersund. Kostnaderna beräknades till 740 000 kronor, inräknat kostnader för markförvärv.

Sedermera anmälde fortifikationsstyrelsen, att erforderligt lokalbehov för de militära staberna i Östersund lämpligen syntes kunna erhållas genom förhyrande av lokaler i ett av generalpoststyrelsen planerat byggnadskomplex i staden.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1942:264 framlagda förslag har 1942 års riksdag till förvärv för postverkets räkning av två tomter anvisat ett reservationsanslag av 75 000 kronor.

I propositionen nr 136 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t där- efter föreslagit riksdagen att till posthusbyggnad i Östersund för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 760 000 kronor.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag fann departements-
Bihang till riksdagens protokoll 1943. 6 saml. Nr 169.

chefen sig icke kunna biträda ett av arméförvaltningen framställt äskande om anvisande av 600 000 kronor för uppförande av en stabsexpeditionsbyggnad å de för postverkets räkning förvärvade tomterna.

Sedermere har frågan kommit i ett något förändrat läge, i det att densamma befunnits äga visst samband med frågan om tillgången på bostadslägenheter i Östersund. *Departementschefen* har med hänsyn härtill förklarat sig icke numera hava något att erinra mot att en nybyggnad uppföres för militärbefälsstaben. *Departementschefen*, som funnit böra särskilt undersökas, huruvida icke inom den projekterade byggnaden skall kunna inrymmas jämväl en försvarsområdesstab, har ansett sig böra räkna med att kostnaderna för en stabsexpeditionsbyggnad, inrymmande såväl militärbefälsstab som försvarsområdesstab, skola kunna, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, hållas inom en kostnad av högst 500 000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av omkring 465 000 kronor. Därest fortsatt utredning skulle giva vid handen, att försvarsområdesstaben icke kan beredas utrymme i den planerade stabsbyggnaden, bör enligt *departementschefen* undersökas möjligheten att inrymma ifrågavarande stab, liksom även flygbasområdesstaben, i en nuvarande stabsbyggnad. Det har ansetts böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare utredning träffa avgörande i dessa frågor. Större ombyggnadsarbeten å den nuvarande stabsbyggnaden borde emellertid icke igångsättas utan att riksdagen beredes tillfälle att yttra sig därutinnan.

Expeditionsbyggnad för VII. militärbefälsstaben (Visby). *Departementschefen* har förklarat sig i avsaknad av närmare utredning rörande förevarande byggnadsfråga icke kunna bedöma, i vad mån det av arméförvaltningen för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Försvarsområdesstaben i Kiruna. Arméförvaltningen har framhållit, att frågan om bostad och expeditionslokaler för försvarsområdesbefälhavaren för Kiruna försvarsområde för närvarande vore aktuell samt för ändamålet äskat ett belopp av 255 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 20 000 kronor.

Departementschefen har funnit det tills vidare kunna anstå med uppförande av expeditionsbyggnad för försvarsområdesstaben i Kiruna.

Signalregementets kompani i Boden och Tredje tygkompaniet. I skrivelse den 10 februari 1943 upptog arméförvaltningen bland de efter avgivandet av medelsäskandena för budgetåret 1943/44 uppkomna byggnadsbehoven förlägningsfrågorna för ifrågavarande kompanier, varvid kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknades till 935 000 kronor för signalkompaniet och 480 000 kronor för tygkompaniet, varjämte för prisstegring intill

den 1 juli 1942 beräknades 75 000 kronor respektive 20 000 kronor. Ämbetsverket uppgav, att frågorna vore föremål för särskild utredning.

I skrivelse den 11 mars 1943 har arméförvaltningens fortifikationsstyrelse därefter inkommit med utredning angående berörda förläggningsfrågors ordnande. Styrelsen har därvid framlagt tre olika alternativ för kompaniernas förläggning, nämligen ett enligt vilket de båda förbanden förläggas i anslutning till Norrbottens regemente, ett enligt vilket signalkompaniet förlägges till Norrbottens artillerikår och tygkompaniet till Norrbottens regemente samt ett innebärande en förläggning av signalkompaniet till Norrbottens artillerikår och av tygkompaniet i anslutning till Bodens tygstation.

De med ovannämnda trenne alternativ förenade kostnaderna hava enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknats sålunda.

	Alternativ I	Alternativ II	Alternativ III
Norrbottens regemente	1 615 000	1 034 000	625 000
Signalregementets kompani i Boden .	318 000	1 036 000	1 036 000
Tredje tygkompaniet	420 000	511 000	1 615 000
Summa kronor	2 353 000	2 581 000	3 276 000

Fortifikationsstyrelsen har anfört, att av de olika alternativen för ordnandet av förevarande förbands förläggning alternativ I av militära skäl icke kunde ifrågakomma. Fortifikationsstyrelsen har förordat, att alternativ II, vilket av chefen för armén befunnits godtagbart och vilket ur ekonomisk synpunkt ställde sig fördelaktigare än alternativ III, borde läggas till grund för ordnandet av förläggning för nu ifrågavarande förband. Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för alternativ II ha av fortifikationsstyrelsen beräknats till 1 415 000 kronor.

Fortifikationsstyrelsen har angivit kostnaderna, efter vissa begränsningar i utbyggnadsprogrammet, enligt alternativ I till 1 242 000 kronor, i vilket belopp jämväl inräknats kostnaderna för vid detta alternativ erforderlig om- och tillbyggnad av gymnastikhuset vid Norrbottens regemente, och enligt alternativ III till 2 673 000 kronor.

Departementschefen har anfört, bland annat, följande.

För egen del finner jag mig icke utan ytterligare utredning kunna tillstyrka ett så kostnadskrävande förslag till förläggningsfrågornas ordnande som det av fortifikationsstyrelsen framlagda. Från arméstaben inhämtade uppgifter rörande de för ifrågavarande förband beräknade personalstyrkorna, vilka såvitt avser Norrbottens regemente icke äro definitiva, synas giva vid handen, att förläggningssutrymmena inom regementets nuvarande kasernetablissemēt — även om det i en kompanilokal inrymda sjukhuset bibehålles — möjligen kunna bliva tillräckliga för såväl regementet som signal- och tygkompanierna. Då därtill kommer, att signalkompaniet för närvarande har vissa förrådsbyggnader i anslutning till Norrbottens artillerikårs förläggning, synes det böra närmare undersökas, huruvida icke signalkompaniets förläggningsfråga kan ordnas genom utnyttjande såväl av förläggningslokaler inom Norrbottens regementes kasernetablissemēt, exempelvis i den intill artillerikårens etablis-

sement uppförda kasern II, som av signalkompaniets nu befintliga förrådslokaler. I avvaktan på utredning härutinnan ävensom rörande andra möjligheter till kostnadsbesparingar kan jag icke bedöma, i vad mån det av fortifikationsstyrelsen för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare utredning träffa avgörande i frågan samt, i den mån så befinnes påkallat, redan under nästa budgetår ställa medel till förfogande för erforderliga arbeten inom den av arméförvaltningen för det billigaste alternativet angivna kostnadsramen, 1 242 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Översyn av arméns kasernetablisement.

Matinrättningar. I sin skrivelse den 31 augusti 1942 med anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 föreslog arméförvaltningen om- och tillbyggnad av matinrättningarna vid aderton förband. Det sammanlagda medelsbehovet för dessa arbeten beräknades till 8 573 000 kronor.

I skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen hänfört vissa av de föreslagna arbetena till angelägenhetsgrad 1. Emellertid har ämbetsverket funnit, att icke samtliga de till angelägenhetsgrad 1 hänfödda arbetena kunna rymmas inom den för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen, ehuru verkställande av om- och tillbyggnader vid de äldsta kasernetablisementen bland annat beträffande matinrättningarna vid trängkårerna och vissa andra truppförband, som enligt 1942 års försvarsbeslut erhålla betydligt utökade manskapsstyrkor, synts ämbetsverket ofrånkomligt.

Departementschefen har anfört, bland annat, att av arméförvaltningen och militära byggnadsutredningen verkställd utredning givit vid handen, att ett stort antal av matinrättningarna vid arméns truppförband befunde sig i bristfälligt skick, främst ur hygienisk och driftsekonomisk synpunkt. Önskvärt vore därför, om samtliga de av arméförvaltningen berörda matinrättningarna kunde ombyggas eller nybyggas. Emellertid vore det icke möjligt att inrymma samtliga ifrågasatta byggnadsarbeten inom den för femårsperioden 1942/47 beräknade kostnadsramen. En mycket sträng gallring av byggnadsbehoven vore ofrånkomlig. Matinrättningarna vid trängkårerna borde i första hand bliva föremål för om- eller nybyggnad. Vid den närmare utformningen av byggnadsprogrammen beträffande de olika matinrättningarna borde militära byggnadsutredningens förslag i stort sett läggas till grund, varvid emellertid avvikelser kunde tänkas bland annat av den anledningen, att utredningen icke besökt samtliga trängkårer och sålunda icke haft tillfälle att i detalj granska de befintliga byggnadernas tillstånd. I enlighet med utredningens förslag borde matinrättningarna vid Svea och Göta trängkårer samt Skånska trängkåren ombyggas, medan däremot en ny matinrättning med värmecentral borde uppföras för Norrlands trängkår. Kostnaderna för ifrågasvarande byggnadsarbeten borde i enlighet med byggnadsutredningens av

arméförvaltningen godtagna kostnadsberäkningar kunna beräknas till sammanlagt 1 650 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 1 529 000 kronor.

Av övriga ifrågasatta byggnadsarbeten med avseende å matinrättningarna böra enligt departementschefen medel beräknas för allenast sådana äldre anläggningar, som avses skola betjäna flera förband med en sammanlagd personalstyrka, som avsevärt överstiger den för vilken vederbörande anläggning avsetts. De förband, som av denna anledning böra erhålla ombyggda eller nybyggda matinrättningar, vore närmast Gotlands infanteriregemente samt Gotlands artillerikår.

De sammanlagda kostnaderna för ombyggnads- och nybyggnadsarbeten vid matinrättningarna vid arméns truppförband kunna sålunda för närvarande beräknas till 2 205 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942. Av detta belopp böra i runt tal 2 045 000 kronor anses belasta femårsperiodens kostnadsram.

Marketerier. I sin skrivelse rörande anslagsbehovet för budgetåret 1943/44 hemställde arméförvaltningen om anvisande av tillhoppa 2 755 000 kronor för *dels* om- och tillbyggnad av marketeterier, *dels ock* nybyggnad av marketeterierna vid vissa truppförband.

I skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen upptagit byggnadsarbeten å marketeterierna vid Norrbottens artillerikår, Bodens artilleriregemente, Bodens ingenjörkår, Skånska trängkåren, Gotlands infanteriregemente och Gotlands artillerikår i angelägenhetsgrupp 1. Arméförvaltningen har emellertid icke ansett sig kunna räkna med att samtliga de till angelägenhetsgrupp 1 hänfödda byggnadsarbetena skola kunna rymmas inom den för femårsperioden 1942/47 beräknade kostnadsramen.

1940 års militära byggnadsutredning har tillstyrkt vissa om- och nybyggnadsarbeten med avseende å marketeterier och underofficersmässar för en sammanlagd kostnad av 2 015 000 kronor. I första hand borde byggnadsarbetena vid trängkårerna, artilleriförbanden och Bodens ingenjörkår komma till utförande.

Departementschefen har ansett, att medel för ombyggnad eller nybyggnad av marketeterier och mässlokaler för närvarande icke böra beräknas för något förband, där sådana lokaler redan finnas.

Stallbyggnader. Under återopande av uttalande av 1940 års militära byggnadsutredning har departementschefen funnit sig icke för närvarande kunna beräkna medel för ifrågavarande ändamål.

Sjukhus. I skrivelse den 31 augusti 1942 med anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 angav arméförvaltningen de sammanlagda kostnaderna för erforderliga ombyggnads- och nybyggnadsarbeten vid truppförbandssjuk-

husen till 6 281 000 kronor, varvid förutsattes *dels* om- och tillbyggnad av vissa sjukhus, *dels ock* nybyggnad av sjukhusen vid Norrbottens regemente, Skånska pansarregementet (Ljungbyhed), Karlsborgs luftvärnsregemente m. fl. i Karlsborg förlagda förband, Östgöta luftvärnsregemente, Göta ingenjörkår och Norrlands trängkår.

I skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen icke upptagit något av de sålunda angivna byggnadsbehoven. Ämbetsverket har emellertid anfört, att inom den för översyn av kasernetablissemang för femårsperioden angivna kostnadsramen, 5 000 000 kronor, avsåges att kunna bestridas kostnader för avhjälpande av de allvarligaste bristerna rörande truppförbands-sjukhusen, främst vid Livgrenadjärregementet, Dalregementet, Norrbottens regemente, Karlsborgs och Östgöta luftvärnsregementen samt Svea och Norrlands trängkårer.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har i skrivelse den 10 februari 1943 anfört, att åtgärder borde vidtagas under budgetåret 1943/44 åtminstone beträffande de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 angivna sjukhusen, varvid för Norrbottens regemente, Norrlands trängkår, Karlsborgs luftvärnsregemente och Östgöta luftvärnsregemente borde uppföras nya sjukhus, medan Dalregementets, Livgrenadjärregementets och Svea trängkårs sjukhus borde undergå om- och tillbyggnad.

Sjukvårdsstyrelsen, som bifogat ritningar rörande de föreslagna ny- och ombyggnaderna, har uppgivit byggnadskostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1942 enligt följande.

Nybyggnad av sjukhus:

vid Norrbottens regemente	kronor	406 000
» Norrlands trängkår	»	438 000
» Karlsborgs luftvärnsregemente	»	346 000
» Östgöta luftvärnsregemente	»	301 000
	Summa kronor	1 491 000

Om- och tillbyggnad av sjukhus:

vid Dalregementet	kronor	242 000
» Livgrenadjärregementet	»	106 000
» Svea trängkår	»	249 000
	Summa kronor	597 000
	Totalsumma kronor	2 088 000

Byggnadsutredningen har ansett ordnandet av sjukhusfrågorna för Norrlands trängkår, Karlsborgs luftvärnsregemente, Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente, Svea trängkår samt Dalregementet vara mest angeläget.

Departementschefen har anfört följande.

Utredningen i ärendet, vilken här återgivits allenast med avseende å de sjukhus, som enligt sjukvårdsstyrelsens uppfattning äro i särskilt behov av ny- eller ombyggnad, giver otvetydigt vid handen, att ett fiertal av arméns truppförbandssjukhus äro i sådant skick, att snara förbättringsarbeten, i vissa fall nybyggnader, skulle vara önskvärda. Icke heller här torde det emellertid av ekonomiska skäl vara möjligt att i annat än mycket ringa omfattning tillgodose de önskemål som i arméförvaltningens anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 framkommit. Vid prövning av föreliggande förslag har jag med hänsyn till angelägenheten att reservera största möjliga belopp för mötande av hittills icke förutsedda byggnadsbehov ansett mig icke ens kunna tillstyrka, att medel för närvarande beräknas för samtliga de av arméförvaltningen och sjukvårdsstyrelsen i skrivelserna den 10 februari 1943 angivna arbetena. Sålunda finner jag mig tills vidare icke kunna förorda vare sig uppförande av nytt sjukhus för Norrbottens regemente eller om- och tillbyggnad av Dalregementets sjukhus.

Däremot finner jag de av sjukvårdsstyrelsen anförda skälen för uppförande av nytt sjukhus vid Norrlands trängkår i Sollefteå bärande. Trängkårerne ha ju bland annat till uppgift att utbilda arméns sjukvårdspersonal, och deras sjukvårdsinrättningar måste därför vara ur utbildningssynpunkt tillfredsställande. Militära byggnadsutredningen har föreslagit, att antalet vårdplatser vid sjukhuset begränsas till 40. Utan ytterligare utredning är det mig icke möjligt att bedöma, om en sådan begränsning är genomförbar, och jag kan vid sådant förhållande icke heller bedöma, i vad mån det av sjukvårdsstyrelsen för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk.

Jämväl sjukhusfrågorna i Karlsborg och Linköping torde böra snarast erhålla sin lösning. Vad Karlsborg beträffar har jag redan vid behandlingen av frågan om tillbyggnad av Karlsborgs luftvärnsregementes kasernetablissemment framhållit, att de nuvarande lokalerna för regementets sjukavdelning äro olämpliga ur hygienisk synpunkt, vartill kommer att behov föreligger av lokalernas utnyttjande till förläggning. Enligt det av militära byggnadsutredningen framlagda förslaget skulle för regementet ävensom Andra intendenturkompaniet uppföras ett nytt sjukhus för omkring 70 vårdplatser. Emellertid finnes redan i Karlsborg ett garnisonssjukhus med 75 vårdplatser. Innan slutlig ställning tages till frågan om nybyggnad av truppförbandssjukhus, synes böra undersökas möjligheterna av att anknyta truppförbandssjukvården till garnisonssjukhuset, varigenom möjligen skulle kunna vinnas ett bättre utnyttjande av befintliga vårdplatser samt möjlighet att begränsa undersökningslokalerna och dessas utrustning. Vid bedömandet av frågan rörande antalet vårdplatser för de militära förbanden i Karlsborg bör jämväl beaktas den inverkan, som en inom arméledningen ifrågasatt förflyttning av andra intendenturkompaniet och arméns intendenturföråd i Karlsborg till Nässjö kan ha. I avbidan på närmare utredning i dessa frågor anser jag mig icke kunna för närvarande bedöma, i vad mån det av militära byggnadsutredningen för uppförande av nytt truppförbandssjukhus i Karlsborg beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörande i frågan samt, i den mån så befinnes påkallat, redan under nästa budgetår ställa medel till förfogande för erforderliga arbeten inom den av militära byggnadsutredningen angivna kostnadsramen, 350 000 kronor.

Den föreliggande utredningen torde tydligt giva vid handen, att antalet vårdplatser vid de militära sjukhusen i Linköping är alltför litet för de personalstyrkor, som numera beräknas komma att vara där förlagda. En utbyggnad av sjukvårdsinrättningarna är alltså ofrånkomlig. Vid min granskning av de av sjukvårdsstyrelsen och militära byggnadsutredningen härutinnan framlagda förslagen har jag funnit vissa skäl tala för det senare. En ytterligare undersökning rörande möjligheterna att i enlighet med byggnadsutredningens förslag tillbygga det nuvarande för Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente avsedda sjukhuset synes emellertid erforderlig, och jag kan därför icke nu bedöma, till vilket belopp kostnaderna för ordnandet av dessa regementens sjukhusfrågor kunna belöpa sig. Däremot finner jag mig redan nu böra förorda, att Svea trängkärs sjukhus ombygges enligt byggnadsutredningens förslag. Vad angår den föreslagna ombyggnaden av garnisonssjukhuset i Linköping har jag på den föreliggande utredningen icke kunnat bedöma, i vad mån den av byggnadsutredningen förutsatta kostnadsbegränsningen är möjlig att genomföra. Enär emellertid nämnda ombyggnadsarbeten icke synas kunna komma till utförande under nästa budgetår, saknar jag anledning att här taga ställning till denna fråga. I enlighet med det anförda beräknar jag tills vidare för ordnandet av de militära sjukhusfrågorna i Linköping ett belopp av 249 000 kronor, av vilket belopp 230 000 kronor torde böra anses belasta försvarsplanens kostnadsram.

Förråd m. m.

Förrådsbyggnader för arméns truppförband. Departementschefen har icke ansett det möjligt att utan närmare utredning bedöma, i vad mån av arméförvaltningen för ändamålet beräknat belopp, 4 000 000 kronor, räknat efter prisläget den 1 juli 1941, kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Garagebyggnader för vissa motorfordon. För ifrågavarande ändamål har departementschefen beräknat tillhoppa 650 000 (efter prisläget den 1 juli 1942 580 000) kronor.

Förråd för Andra intendenturkompaniet. I avsaknad av närmare utredning rörande ifrågavarande förlägningsfråga och beträffande behovet av förrådslokaler för kompaniet har departementschefen icke kunnat bedöma, i vad mån av arméförvaltningen angivet belopp, 1 185 000 kronor efter prisläget den 1 juli 1941, kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Skjutbanor m. m.

Kulspruteskjutbana vid Västerbottens regemente. Enär Västerbottens regemente för närvarande saknar kulspruteskjutbana, har departementschefen funnit sig böra med biträdande av förslag av arméförvaltningen för ända-

målet för budgetåret 1943/44 beräkna ett belopp av 70 000 kronor, varav 65 000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Förbättring av Västerbottens regementes korthållsbanor. I sin skrivelse angående medelsbehovet för budgetåret 1943/44 hemställde arméförvaltningen om ett anslag av 50 000 kronor för detta ändamål.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 46 000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 4 000 kronor.

Departementschefen har ansett, att i avbidan på undersökning om icke gemensam bana kan anordnas för Västerbottens regemente och Norrlands dragonregemente, eventuellt genom utökning av Västerbottens regementes nuvarande korthållsskjutbanor, medel för förbättring av sistnämnda banor icke böra beräknas, men har förutsatt, att det skall få ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning av undersökningen, i den mån så befinnes påkallat och med anlitande eventuellt jämväl av de medel, som i det följande beräknas för Norrbottens regementes korthållsskjutbana, ställa erforderliga medel till förfogande ur förevarande anslag.

Skolskjutningsbanor för Livregementets husarer och Göta trängkår. I sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställde arméförvaltningen om ett anslag av 150 000 kronor för anläggande av skolskjutningsbanor för Livregementets husarer och Göta trängkår.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 148 000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 12 000 kronor.

Fortifikationsstyrelsens förslag innebär ett nedläggande av den nuvarande, för Livregementets husarer och Göta trängkår gemensamma skjutbanan och anläggande av två nya banor, en för vardera förbandet. Kostnaderna för markförvärv för de nya banorna ha beräknats till i runt tal 16 000 kronor, medan vid försäljning av det nuvarande skjutbaneområdet ett belopp av 50 750 kronor beräknats skola inflyta.

Departementschefen har framhållit, att ehuru vissa olägenheter vore förenade med den nuvarande banan, han icke ansåge sig kunna biträda förslaget att nedlägga densamma, särskilt som den föreslagna platsen för trängkårens nya skjutbana vore mindre lyckligt vald. *Departementschefen* har i stället föreslagit, att den nuvarande banan ställes helt till trängkårens förfogande och att för Livregementets husarer anläggas en ny skjutbana i anslutning till Skaraborgs pansarregementes skolskjutningsbana. Därvid syntes det bliva möjligt att i viss utsträckning utnyttja kronan tillhörig mark, varför kostnaderna för ytterligare erforderlig mark skulle bliva relativt obetydliga.

Det för skjutbaneanläggningen erforderliga beloppet har departements-

chefen beräknat till 80 000 kronor, därav 74 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Vissa anordningar för beskjutning av pansarmål vid infanteriskjutskolan. Då för närvarande påginge vissa undersökningar i och för anskaffande av lämplig skjutplats för skjutning med pansarvapen har departementschefen icke ansett sig böra biträda ett av arméförvaltningen framlagt förslag i ämnet.

Skolskjutningsbana vid Upplands regemente. Departementschefen har funnit en nyanläggning av skolskjutningsbana för Upplands regemente ur såväl säkerhets- som utbildningssynpunkt ofrånkomlig och för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1943/44 beräknat ett belopp av 150 000 kronor, varav 139 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Förbättringsarbeten å skolskjutningsbanan vid Tingstäde. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 18 500 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 1 500 kronor.

Departementschefen har icke ansett sig böra beräkna medel för ifrågavarande ändamål inom femårsplanens kostnadsram.

Korthållsskjutbana vid Norrlands dragonregemente. I skrivelse den 19 december 1942 hemställde fortifikationsstyrelsen om ett anslag av 40 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

I skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 37 000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 3 000 kronor.

Departementschefen har funnit anläggandet av en korthållsskjutbana vid Norrlands dragonregemente ur utbildningssynpunkt vara ett angeläget önskemål och har därför för ändamålet för budgetåret 1943/44 beräknat ett belopp av 40 000 kronor, varav 37 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Utvidgning av skolskjutningsbanan vid Norrlands artilleriregemente. För ifrågavarande ändamål har departementschefen i enlighet med förslag av arméförvaltningen beräknat ett belopp av 80 000 (enligt prisläget den 1 juli 1941 74 000) kronor.

Anordningar för skjutning med pansarvärns- och stridsvagnskanon vid pansarregementena. Anordningar för skjutning med 8 mm ammunition och pansarvärnskanon för Stockholms garnison. Departementschefen har icke ansett sig utan närmare utredning kunna bedöma, i vad mån av arméförvaltningen angivna belopp kunna behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Utvidgning och förbättring av korthållsskjutbana vid Livregementets grenadjärer.

I enlighet med förslag av arméförvaltningen har departementschefen för ifrågavarande ändamål beräknat 30 000 (enligt prisläget den 1 juli 1941 28 000) kronor.

ordningställande av övningsfält för Bergslagens artilleriregemente, Kungl.

Maj:t har genom brev den 5 mars 1943 bland annat godkänt ett mellan fortifikationsstyrelsen, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt drätselkammaren i Kristinehamn, å Kristinehamns stads vägnar, å andra sidan, upprättat avtal för reglering av vissa med det nya artilleriregementets förläggning sammanhängande frågor, vilket avtal bland annat innefattade överlåtelse från staden till kronan av vissa i stadens ägo varande markområden samt förbindelse från staden att förvärva och till kronan överlämna eller ock bekosta expropriation för kronans räkning av ett enskilda personer tillhörigt område.

Vidare har fortifikationsstyrelsen påbörjat förhandlingar med domänstyrelsen om rätt för regementet att disponera ett område av Vassgårdas kronopark, vilket område jämväl erfordrades för att regementets behov av övningsterräng skulle bli tillgodosett.

I skrivelse den 22 februari 1943 har fortifikationsstyrelsen förebragt utredning rörande vissa röjnings-, planerings- och vägarbeten, som måste utföras å områdena för att dessa skulle kunna nöjaktigt utnyttjas för avsett ändamål. Dessa arbeten ha kostnadsberäknats till 350 000 kronor.

Departementschefen, som funnit de föreslagna åtgärderna vara erforderliga och intet haft att erinra mot kostnadsberäkningarna i och för sig, har för ändamålet beräknat ett belopp av 350 000 (efter prisläget den 1 juli 1941 325 000) kronor.

Vissa andra byggnadsarbeten.

Om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden. I propositionen nr 64 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, bland annat, att *dels* besluta, att garnisonssjukhuset i Boden skall utbyggas i enlighet med vissa i propositionen angivna riktlinjer inom ramen för en kostnad, såvitt angår statsverket, av 1 585 000 kronor, *dels ock* medgiva, att nämnda kostnad må bestridas från förevarande anslag.

Departementschefen har framhållit, att av det för ändamålet beräknade beloppet 1 465 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Centrala tvätt- och reparationsanstalter. I propositionen nr 179 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, bland annat, att medgiva, att kostnaderna för uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter i Stockholm och Boden samt på Gotland må bestridas med 390 000

kronor utav vissa av riksdagen anvisade medel samt med återstoden, 1 880 000 kronor, från de för budgetåret 1943/44 anvisade investeringsanslagen till vissa byggnadsarbeten m. m., därav 1 230 000 kronor från det under arméförvaltningens delfond uppförda anslaget, 400 000 kronor från det under marinförvaltningens delfond uppförda anslaget och 250 000 kronor från det under flygförvaltningens delfond uppförda anslaget.

Departementschefen har framhållit, att av beloppet å 1 230 000 kronor ett belopp av 1 100 000 kronor kan beräknas belasta femårsplanens kostnadsram.

Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar. I propositionen nr 163 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor. I propositionen har beräknats ett medelsbehov för budgetåret 1943/44 av 14 250 000 kronor.

Departementschefen har anfört, att av dessa belopp 275 000 kronor böra medräknas inom den för genomförandet av försvarsplanen bestämda kostnadsramen för femårsperioden 1942/47.

Reningsverk vid Södermanlands pansarregemente. Arméförvaltningens fortifikations- och sjukvårdsstyrelser ha hemställt om anvisande av 180 000 kronor för anordnande av vattenreningsverk med biologisk rening för Södermanlands pansarregemente.

Departementschefen har framhållit, att ifrågavarande medelsäskande avvisats i årets statsverksproposition. Anledningen härtill hade varit att, ehuru åtgärder för rening av regementets avloppsvatten syntes ofrånkomliga, det ej beräknades bliva möjligt för Strängnäs stad att i nuvarande läge genomföra en motsvarande anläggning för stadens del. Enligt vad numera inhämtats vore de sanitära olägenheterna av nuvarande förhållanden så betydande, att med åtgärder för rening av avloppsvattnet icke utan allvarlig våda kunde anstå. Då det syntes mindre tillfredsställande, att en lösning av denna fråga skulle förhindras genom att den på staten ankommande delen av ifrågavarande företag icke komme till utförande, har departementschefen ansett sig böra föreslå, att redan för nästa budgetår medel beräknas för regementets reningsverk. Kostnaderna syntes kunna beräknas till 180 000 (enligt prisläget den 1 juli 1941 165 000) kronor.

Sammanfattning.

Departementschefen har sammanfattningsvis framhållit, att de sammanlagda kostnaderna under femårsperioden 1942/47 för de i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten, till vilka genom tidigare beslut eller

i propositionen tagits ställning, kunde beräknas till, enligt prisläget den 1 juli 1941, 78 879 800 kronor. Med utgångspunkt från de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 framlagda förslagen skulle motsvarande kostnader ha uppgått till 86 121 800 kronor. Medelsbehovet för samtliga dessa byggnadsarbeten, enligt prisläget den 1 juli 1942 eller senare, hade för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 beräknats till 81 317 700 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 75 304 800 kronor. Enär för tiden intill utgången av budgetåret 1942/43 för inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten anvisats eller i annat sammanhang äskats av riksdagen 46 287 000 kronor, kunde medelsbehovet för budgetåret 1943/44 beräknas till 35 030 700 kronor.

MARINFÖRVALTNINGENS DELFOND.

Utskottet redogör här nedan för de i propositionen 222 under marinförvaltningens delfond anmälda medelsbehoven. Inledningsvis må därvid framhållas, att i statsverkspropositionen Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor, dels ock medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom på sätt i propositionen angivits med belopp, som betingas av prisstegring — inom ramen av ett belopp av 33 623 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut skola komma till utförande med anlåtande av berörda anslag.

Departementschefen har till behandling upptagit de särskilda byggnadsbehov, som böra tillgodoses med anlåtande av ifrågavarande anslag.

I sin skrivelse den 27 augusti 1942 angående anslag för marinen för budgetåret 1943/44 hemställde marinförvaltningen om anvisande av ett flertal anslag för byggnadsföretag, som föranleddes av 1942 års försvarsbeslut. Därjämte anmäldes medelsbehov för tillgodoseende av ett stort antal andra byggnadsändamål, som jämlikt förutsättningarna för försvarsbeslutet böra tillgodoses inom den i beslutet fastställda kostnadsramen för marinens byggnader, 48 miljoner kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. De av marinförvaltningen i nämnda skrivelse äskade anslagen utgjorde sammanlagt 16 013 500 kronor. Marinförvaltningen har ock sedermera ingivit ett antal framställningar om ytterligare medelsanvisning för ifrågavarande ändamål. Marinförvaltningen har vidare i skrivelse den 10 februari 1943 anfört, att ämbetsverket i samband med planerandet av byggnadsverksamheten för marinen och de särskilda byggnadsföretagens projekterande utfört ytterligare kostnadsberäkningar utöver de i marinförvaltningens skrivelse den 27 augusti 1942 framlagda. Fullständiga kostnadsberäkningar för hela femårsperiodens program hade visserligen icke ännu kunnat göras, men i en vid skrivelsen

fogad, av chefen för marinförvaltningens fortifikationsavdelning upprättad promemoria, benämnd »Utdrag ur pågående utredning om kostnaderna för genomförandet av femårsplanen för marinens byggnadsverksamhet», hade sammanfattats den dittills verkställda utredningen.

Vid ifrågakvarande promemoria ha i tabellform fogats kostnadsberäkningar — definitiva eller allenast preliminära — för samtliga i 1941 års försvarsutrednings betänkande upptagna byggnadsobjekt med undantag för dem som äro att hänföra till Sydkustens marindistrikt, vilka sistnämnda i avbidan på resultatet av en särskild utredning rörande disponerandet av befintliga byggnader i Karlskrona av marinförvaltningen tills vidare utelämnats. I tablåerna ha vidare, med nyss nämnt undantag, upplagits samtliga övriga inom marinförvaltningen kända byggnadsbehov, vilka eventuellt kunde tänkas komma att belasta försvarsplanens kostnadsram.

I en särskild bilaga till promemorian ha därutöver angivits vissa ytterligare byggnadsbehov, som icke upptagits i försvarsutredningens kostnadsberäkningar och som enligt marinförvaltningens mening såsom fortifikatoriska arbeten icke borde belasta den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen.

Departementschefen har i detta sammanhang anfört följande.

I samband med 1942 års försvarsbeslut beräknades byggnadskostnaderna under femårsperioden 1942/47 enligt prisläget den 1 juli 1941 för marinens del till sammanlagt 48 miljoner kronor, av vilket belopp omkring 39,5 miljoner kronor avsågo av beslutet direkt föranledda byggnadsföretag och 8,5 miljoner kronor avsågos för byggnadsändamål, vilka visserligen icke direkt föranleddes av försvarsbeslutet men likväl förutsattes komma att under perioden behöva tillgodoses. De sålunda framlagda beräkningarna förutsatte, att vissa av 1941 års försvarsutredning framlagda förslag till byggnadsarbeten, representerande en byggnadskostnad av omkring 4 miljoner kronor, icke skulle komma till stånd eller i varje fall uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut. Såsom jag redan vid behandlingen av arméns byggnadsfrågor erinrat, var det vid framläggandet av den till grund för försvarsbeslutet liggande propositionen 1942: 210 icke möjligt att ingå på en närmare granskning av det framlagda byggnadsprogrammets detaljer vare sig i fråga om planläggningen eller beträffande kostnaderna, utan dessa spörsmål förutsattes skola upptagas till behandling i samband med framläggandet av definitiva äskanden av anslag å riksstaten för de i perioden ingående budgetåren.

Sedan marinförvaltningen numera i sin förutnämnda skrivelse den 10 februari 1943 inkommit med mera fullständiga kostnadsberäkningar rörande såväl flertalet av försvarsbeslutet direkt föranledda byggnadsarbeten som de övriga byggnadsföretag, som marinförvaltningen för närvarande ansett sig böra räkna med såsom erforderliga under femårsperioden, föreligger större möjlighet att granska byggnadsprogrammets detaljer. Det må emellertid framhållas, att man även vid denna granskning har att räkna med många osäkra faktorer av beskaffenhet att kunna påverka den framtida definitiva utformningen av programmet. Sålunda föreligga icke för närvarande lika tillförlitliga kostnadsberäkningar för byggnadsföretagen inom Syd-

kustens marindistrikt som beträffande flertalet övriga byggnadsarbeten, vilka sistnämnda såsom av det föregående framgår upptagits i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943. Anledningen härtill är delvis den att det med hänsyn till vissa uttalanden av 1942 års riksdag och därav föranledd förnyad utredning rörande byggnadsarbeten i Karlskrona icke vid avlåtandet av nämnda skrivelse varit för ämbetsverket möjligt att utföra sådana mera definitiva kostnadsberäkningar. Vidare må anmärkas, att det icke heller nu varit möjligt för marinförvaltningen att förebbringa tillförlitliga kostnadsberäkningar beträffande samtliga i marinförvaltningens skrivelse upptagna byggnadsföretag. Såsom av den i det följande lämnade redogörelsen för de olika byggnadsarbetena framgår, ha nämligen byggnadsprogram ännu icke upprättats för samtliga företag. I en del fall sammanhänger detta förhållande med pågående utredningar inom andra delar av försvarsväsendet eller inom den civila statsförvaltningen. I andra fall äro orsakerna att hänföra till rådande brist på för byggnadsutredningar kvalificerad personal. Jämväl andra reservationer med avseende å kostnadsberäkningarnas tillförlitlighet ha gjorts i marinförvaltningens skrivelse.

Oaktat den ofullständighet, som i olika avseenden fortfarande vidlåder kostnadsberäkningarna, torde de föreliggande byggnadsfrågorna — med undantag för frågor avseende Sydkustens marindistrikt, vilka behandlas i särskild proposition — nu böra underställas riksdagens prövning. Det är nämligen av vikt, att marinförvaltningen snarast möjligt erhåller besked om statsmakternas ställning till de olika förslag, som av marinförvaltningen framlagts, för att ämbetsverket därefter — med undanskjutande av företag, som enligt statsmakternas beslut böra uppskjutas eller icke alls skola komma till utförande — skall kunna koncentrera det fortsatta utredningsarbetet på de företag, som i första hand skola komma till utförande. Dyrbar tid och arbetskraft torde därigenom kunna inbesparas.

Av den inom marinförvaltningen verkställda utredningen framgår, att de totala kostnaderna för marinens byggnadsverksamhet under femårsperioden 1942/47 — däri sålunda inräknade för ändamålet redan anvisade belopp — av marinförvaltningen beräknats till icke mindre än 56 miljoner kronor, eller sålunda 8 miljoner kronor mera än den i 1942 års försvarsbeslut förutsatta kostnadsramen, allt med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941. I den angivna kostnadssumman har marinförvaltningen icke inräknat kostnaderna för vissa i en särskild bilaga angivna arbeten, av vilka en del emellertid torde vara av den natur, att de, om de skola komma till utförande under femårsperioden, böra rymmas inom kostnadsramen. Därjämte må framhållas, att marinförvaltningen upplyst, att vissa med byggnadsföretagen omedelbart sammanhängande kostnader av beskaffenhet att täckas över driftbudgeten, såsom för vissa inventarier m. m., icke torde kunna rymmas inom de belopp, som för dessa ändamål beräknats i samband med försvarsbeslutet. Det ytterligare medelsbehov, som man sålunda har att räkna med, torde kunna uppskattas till åtminstone 3 miljoner kronor.

Uppenbart är alltså, såsom ock marinförvaltningen förutsatt, att icke samtliga de i marinförvaltningens utredning upptagna byggnadsföretagen kunna komma till utförande under femårsperioden. Till upplysning om de byggnadsarbeten, som enligt marinechefens mening främst böra komma till utförande, ha de olika arbetena i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 indelats i tre angelägenhetsgrupper, I, II och III, varvid förutsatts, att de till grupp III hänfödda företagen eventuellt borde komma

till utförande först efter femårsperiodens slut, såvida ej besparingar i motsvarande grad uppstå, medan med de byggnadsarbeten, som hänförts till grupp II, tills vidare borde anstå och arbetena tillhörande grupp I i första hand komma till utförande. Till grupp I har marinförvaltningen ansett sig böra hänföra byggnadsverksamhet för en sammanlagd kostnad av 40 miljoner kronor samt till envar av grupperna II och III företag för en kostnad av 8 miljoner kronor. De i marinförvaltningens skrivelse upptagna byggnadsarbetena — alltså med undantag för byggnadsarbeten inom Sydkustens marindistrikt — ha fördelats mellan de olika angelägenhetsgrupperna sålunda, att till grupp I hänförts arbeten för omkring 27,5 miljoner kronor samt till envar av grupperna II och III arbeten för omkring 5,5 miljoner kronor, allt exklusive administrationskostnader.

Emellertid torde det vara nödvändigt att beskära byggnadsprogrammet än mer än marinförvaltningen avsett för att den i försvarsbeslutet angivna kostnadsramen skall kunna hållas. Visserligen finner jag mig icke kunna biträda de av marinförvaltningen i förenämnda särskilda skrivelse upptagna förslagen och ej heller av marinförvaltningen ånyo framfört förslag om anordnande av fullträffsäkra skyddstunnlar för lätta fartyg. Emellertid är en särskild återhållsamhet vid prövningen av byggnadsprogrammet av nöden vid det förhållandet, att fortfarande en viss osäkerhet föreligger beträffande kostnadsberäkningarna för en del byggnadsföretag. Av vikt är även, att för den återstående delen av femårsperioden erforderligt belopp reserveras för mötande av eventuellt uppkommande nya byggnadsbehov. Siutligen må erinras om att marinförvaltningen räknat med större belastning å driftbudgeten än som i försvarsbeslutet förutsetts.

I den prövning rörande de olika byggnadsföretagens angelägenhet, som sålunda måste verkställas, torde — i likhet med vad som skett för armén — få inbegripas jämväl företag, för vilka 1942 års riksdag redan anvisat medel men som ännu icke hunnit påbörjas. Såsom av den följande redogörelsen framgår är detta förhållandet med det övervägande flertalet sådana företag. Därest vid denna förnyade prövning rörande byggnadsarbetenas angelägenhet befinnes, att med vissa redan beslutade arbeten bör tills vidare anstå, torde, såsom förutsatts beträffande motsvarande anslag för armén, därigenom frigjorda anslagsmedel böra få användas för utförande under femårsperioden av andra byggnadsarbeten, som nu anses mera angelägna. Detsamma bör gälla, därest enligt numera föreliggande kostnadsberäkningar besparingar kunna beräknas uppkomma å redan beräknade belopp, liksom ock i de fall, då ställning för närvarande icke kan tagas till byggnadsbehov, för vilka anslagsmedel redan beräknats.

Vid en prövning ur angelägenhetssynpunkt av föreliggande byggnadsbehov torde de särskilda byggnadsarbetena kunna uppdelas i tre grupper. Till den första gruppen skulle hänföras de byggnadsarbeten, som med hänsyn till försvarsbeslutets genomförande eller av andra skäl oavvisligen måste komma till utförande under femårsperioden. Till en andra grupp böra hänföras dels byggnadsarbeten, för vilkas utförande under femårsperioden visserligen starka skäl kunna anföras men vilka, därest andra viktigare byggnadsbehov framträda, i nödfall kunna uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut, dels ock de byggnadsföretag, beträffande vilka den förebragta utredningen ännu icke är av den natur, att slutlig ställning kan tagas till frågan, om de böra komma till utförande under femårsperioden. En tredje grupp skulle bestå av byggnadsarbeten, beträffande vilka man redan vid den

nu verkställda prövningen kan säga, att de icke böra komma till utförande under femårsperioden. Jag förutsätter, att det skall vara marinförvaltningen möjligt att senast vid framläggandet av anslagsäskandena för marinen för budgetåret 1944/45 förebringa fullständig utredning rörande åtminstone flertalet av de företag, beträffande vilka ställning icke nu kan tagas. Vid samma tid bör det vara möjligt för marinförvaltningen att överblicka, i vad mån medel kunna erfordras under femårsperioden för arbeten, som icke upptagits i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943. Marinförvaltningen bör alltså företaga en översyn rörande samtliga under dess förvaltning stående anläggningar i syfte att få utrönt, i vad mån medel oavvisligen måste ställas till förfogande under femårsperioden för nybyggnader samt ombyggnadsarbeten av beskaffenhet att icke skola bestridas av underhållsmedel. En sådan överblick över hela ny- och ombyggnadsbehovet är erforderlig för att man skall kunna bedöma, i vad mån de i och för sig angelägna arbeten, som hänföras till den i det föregående nämnda andra angelägenhetsgruppen, skola kunna komma till utförande under femårsperioden. Jag förutsätter slutligen, att marinförvaltningen vid framläggandet av sina medelsäskanden för budgetåret 1944/45 skall vara i stånd att för de särskilda byggnadsföretagen angiva samtliga de kostnader, som äro av beskaffenhet att belasta kapitalbudgeten, ävensom de kostnader av natur att täckas över driftbudgeten, som omedelbart betingas av byggnadsföretagens genomförande. Självklart är, att hänsyn därvid skall tagas till kostnaderna för luftskyddsmateriel.

Såsom redan framhållits vid behandlingen av arméns byggnadsfrågor är mitt ställningstagande till de byggnadsföretag, som icke under budgetåret 1943/44 påbörjas, att betrakta såsom blott preliminärt och delvis betingat av nödvändigheten att få en överblick över kostnaderna för samtliga för marinen aktuella byggnadsbehov. Vid framläggandet av förslag till 1944 års riksdag rörande byggnadsarbeten, som böra komma till utförande under budgetåret 1944/45, böra befintliga byggnadsbehov bedömas från då föreliggande förutsättningar. I likhet med vad som förutsatts i fråga om arméns byggnadsföretag bör det ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa definitiva byggnadsprogram för de olika byggnadsarbetena. Kungl. Maj:t bör likaledes äga att bedöma, huruvida arbetena böra i avsedd omfattning komma till utförande, varvid böra beaktas de förhållanden med avseende å tillgång på arbetskraft och materiel m. m., som föreligga då byggnadsarbetena kunna igångsättas. Då det icke torde vara uteslutet, att vissa av de byggnadsfrågor, som enligt vad i det följande anföres icke ännu äro slutligt utredda, kunna finnas vara av så angelägen art, att de böra påbörjas redan under nästa budgetår, förutsätter jag, att Kungl. Maj:t, sedan vederbörlig utredning förebragts, skall äga att i dessa fall, då så prövas oundgängligen nödvändigt, taga förevarande anslag i anspråk för erforderliga byggnadsarbetens påbörjande.

De beräknade kostnadsökningarna på grund av prisstegring under tiden efter den 1 juli 1941 äro likaledes, såsom redan framhållits vid behandlingen av arméns byggnadsfrågor, att anse såsom blott preliminära i avbidan på den i årets statsverksproposition förutsatta undersökningen rörande de merkostnader, som kunna anses uppkomma på grund av prisstegring efter den 1 juli 1941.

Frågan om ordnandet av förläggningen för Hemsö kustartilleriförsvar och Härnösands kustartilleridetachment är för närvarande föremål för ytter-

ligare utredning. Sedan denna avslutats, torde förlägningsfrågan få underställas riksdagen.

I likhet med vad som förutsatts vid behandlingen av arméns byggnadsprogram anser jag mig som regel böra för närvarande bortse från föreliggande frågor om anordnande av tjänstebostäder eller andra bostäder för marinens personal. Sedan granskningen inom försvarsdepartementet av det av 1942 års militära bostadsutredning den 17 mars 1943 avgivna betänkandet rörande försvarsväsendets bostadsbehov den 1 oktober 1943 blivit avslutad, torde dessa frågor i mån av behov böra föreläggas riksdagen. Jämväl vissa andra med bostadsfrågorna sammanhängande spörsmål torde böra upptagas till prövning först i nämnda sammanhang. Av denna anledning anser jag mig icke här böra upptaga till behandling följande av marinförvaltningen i skrivelsen den 10 februari 1943 upptagna byggnadsbehov, nämligen *dels* bostadslägenheter för Gustavsviks örlogsdepå, *dels* tjänstebostäder för personal vid Vitså (Hårsfjärdens depå), *dels* utbyggnad av värmecentral m. m. vid Vaxholms kustartilleriregementes förläggning, ombyggnad, modernisering och nybyggnad av tjänstebostäder för personal vid Stockholms kustartilleriförsvaret och Vaxholms kustartilleriregemente ävensom vattenledning för militära anläggningar på Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad, *dels ock* bostadslägenheter för Gotlands kustartilleriförsvaret och Gotlands kustartillerikår. För dessa ändamål anvisade belopp böra sålunda, i den mån medlen icke vid framdeles skeende prövning befinnas erforderliga för anordnande av bostäder, få tagas i anspråk för andra byggnadsändamål för marinen.

Utskottet övergår härefter till behandlingen av de särskilda byggnadsföretagen.

Allmänt.

Elektrifieringsarbeten vid vissa marinens anläggningar. Riksdagen har till elektrifieringsarbeten vid vissa marinens anläggningar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor och för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen angivit prisstegringen den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 till 50 000 kronor.

Departementschefen har anfört, att för nästa budgetår till täckande av uppkomna prisstegringar bör beräknas det av marinförvaltningen angivna beloppet 50 000 kronor, vilket belopp, i motsats till förenämnda belopp av 500 000 kronor, icke ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Moderniseringsarbeten vid sjökarteverket. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 har marinförvaltningen upptagit ett till 18 000 kronor avrundat belopp för tillgodoseende av vissa av chefen för sjökarteverket framförda önskemål om moderniseringsarbeten.

Departementschefen har icke på grundval av den föreliggande utredningen ansett sig kunna förordna, att medel anvisas för ifrågavarande ändamål under femårsperioden 1942/47.

Vissa anläggningar för förbättringar av ventilationen vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona. Vissa sanitära anläggningar vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona. Departementschefen har framhållit, att det bör ankomma på marinförvaltningen att undersöka, i vad mån de för ändamålen föreslagna åtgärderna, kostnadsberäknade till 57 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, äro att hänföra till standardförbättringar eller till sådana åtgärder, vilkas vidtagande äro nödvändiga av arbetshygieniska skäl. I den mån det sistnämnda befinnes vara fallet och åtgärderna icke kunna vidtagas med anlåtande av för varvens modernisering anvisade eller eljest till marinförvaltningens förfogande stående medel, har det synts departementschefen, att utrymme inom femårsplanens ram bör beredas för här ifrågavarande ändamål. Det har ansetts böra få ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning av undersökningens resultat i ärendet träffa avgörande.

Nybyggnader för sjökrigsskolan. Departementschefen har räknat med att de å femårsperioden 1942/47 belöpande kostnaderna för byggnadsarbeten vid sjökrigsskolans nya etablissement i Näsby — 2 070 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 — skola belasta femårsperiodens kostnadsram.

Brännoljecisterner för flottan. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen, enligt prisläget den 1 juli 1941, 2 498 000 kronor, vilket belopp avsågs för utförande av vissa enligt utredningens mening särskilt betydelsefulla anläggningar. För påbörjande av företagen har riksdagen för budgetåret 1942/43 beräknat ett belopp av 400 000 kronor.

Marinförvaltningen har föreslagit en lösning av frågan om flottans brännoljecisterner, som inklusive prisstegringar fram till den 1 juli 1942 kostnadsberäknats till 2 300 000 kronor.

Överbefälhavaren har i särskild skrivelse angående åtgärder för lagring av drivmedel tillstyrkt uppförande av anläggningarna.

Departementschefen har funnit det fortsatta byggnadsprogrammet i fråga om flottans brännoljecisterner kunna tills vidare inskränkas till att avse utförande av anläggningsarbeten för en kostnad av 625 000 kronor enligt nu-prisläget. För arbetena borde i första hand avses det belopp av 400 000 kronor, som anvisats av 1942 års riksdag. Därutöver erfordrades ytterligare 225 000 kronor, vilket belopp borde beräknas för budgetåret 1943/44. Av beloppet om 625 000 kronor borde 520 000 kronor, motsvarande kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941, belasta femårsplanens kostnadsram.

Centralförråd för marinens intendenturmateriel. Försvarsutredningen beräknade för centralförråd för marinens intendenturmateriel ett belopp av 400 000 kronor. Riksdagen har för detta ändamål beräknat ett belopp av 325 000 kronor.

Marinförvaltningen har i skrivelse den 10 februari 1943 uppgivit, att av kostnaderna 25 000 kronor vore att hänföra till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departementschefen har funnit prisstegringen under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 böra falla utom femårsplanens kostnadsram, vilken alltså skall anses belastad med ett belopp av 300 000 kronor.

Vissa inbyggnader i artilleri-, min- och torpedförråd. För inklädsel av vissa ammunitionsförråd jämte avfuktningssaggregat, byggnader och maskinell utrustning beräknade försvarsutredningen ett belopp av 1 200 000 kronor. Riksdagen har för ändamålet beräknat 1 300 000 kronor.

Marinförvaltningen har uppgivit, att av förutnämnda belopp 100 000 kronor utgjorde prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departementschefen har framhållit, att av det för ändamålet beräknade beloppet 1 200 000 kronor böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Kompletterande anläggningar och arbeten vid sjökrigsskolan i Näsby. I skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen såsom erforderliga kompletterande anläggningar angivit närstridsbana, handgranatsbana och förråd för övningsammunition, kostnadsberäknade till sammanlagt 25 000 kronor, samt simhall och magasinsbyggnad, kostnadsberäknade till 225 000 kronor.

Departementschefen har för egen del ansett, att med simhallen och magasinbyggnaden bör kunna anstå till tid efter utgången av femårsperioden 1942/47. Däremot borde utrymme inom femårsplanens ram böra beredas för närstridsbana, handgranatsbana och förråd för övningsammunition. I avsaknad av utredning rörande kostnaderna har departementschefen icke kunnat bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen angivna beloppet, 23 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, kan bli erforderligt för ifrågavarande ändamål.

Optiska verkstäder för marinen. Departementschefen har icke i detta sammanhang funnit möjligt att inom femårsplanens ram bereda utrymme för detta ändamål.

Garagebyggnader m. m. vid kustartilleriförsvaren och vid Vitså brygga. 1943 års riksdag har för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1942/43 anvisat ett reservationsanslag av 450 000 kronor. Härav anses enligt departementschefen 415 000 kronor böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Norrandskustens marindistrikt.

Gustavsviks örlogsdepå (Gustavsvik, Högsjö).

Försvarsutredningen beräknade kostnaderna under femårsperioden för örlogsdepåns utbyggande till 4 655 000 kronor, varav 150 000 kronor belöpte å markförvärv.

Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942:270 framställt förslag beräknade riksdagen för budgetåret 1942/43 ett anslag av 500 000 kronor för påbörjande, enligt Kungl. Maj:ts beprövande, av de av försvarsutredningen föreslagna byggnadsarbeten, som funnes mest angelägna.

Vid sitt ställningstagande till vilka byggnadsarbeten som böra komma till utförande före utgången av budgetåret 1943/44 har departementschefen utgått från att beloppet om 500 000 kronor skall kunna disponeras såväl för arbeten vid Gustavsviks örlogsdepå som för marinens övriga byggnadsbehov.

Markförvärv. För markförvärv beräknade försvarsutredningen ett belopp av 150 000 kronor. Verkställd utredning har givit vid handen, att kostnaderna för markförvärv kunna nedbringas till ett belopp av 25 000 kronor, vilket av 1942 års riksdag anvisats.

Ifrågavarande belopp, 25 000 kronor, bör enligt departementschefen i sin helhet belasta femårsplanens kostnadsram.

Ombyggnad av kajer. För detta ändamål, som avser ombyggnad av befintliga träkajer till betongkajer, beräknade försvarsutredningen ett belopp av 410 000 kronor.

Departementschefen har ansett, att träkajerna till nöds kunna fylla sitt ändamål under femårsperioden och att med utförandet av ombyggnaden bör anstå till efter periodens slut.

Kanslihus med officersmäss. Kaserner. Sjukbarack. Vakt- och arrestbyggnad. Matsals- och mässbyggnad. Departementschefen har förklarat, att han i avvaktan å ytterligare utredning icke kunde bedöma, i vad mån av marinförvaltningen för ändamålen beräknade belopp, 162 000, 530 000, 37 000, 32 500 respektive 254 000 kronor, räknat efter prisläget den 1 juli 1941, behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Gymnastikbyggnad med badstubadavdelning. Ehuru departementschefen ansett det önskvärt, att utrymme för gymnastikbyggnaden kunde beredas inom femårsplanens ram, har han för vinnande av erforderlig begränsning av femårsperiodens byggnadsprogram ansett sig nödsakad räkna med att med ifrågavarande byggnad, som av marinförvaltningen kostnadsberäknats till 178 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, skall anstå till tid efter periodens slut.

Värmecentral. Departementschefen har ansett sig utan ytterligare utredning icke kunna bedöma, till vilket belopp kostnaderna för värmecentralen kunna belöpa sig.

Förrådsbyggnader. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål ett belopp av 420 000 kronor.

Marinförvaltningen, som ännu ej slutfört utredning rörande kostnaderna för erforderliga förråd, har preliminärt angivit att, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, förråd för en kostnad av 200 000 kronor borde anses tillhöra angelägenhetsgrupp I samt förråd för en kostnad av 220 000 kronor angelägenhetsgrupp II.

Departementschefen har för egen del funnit sig i brist på närmare utredning rörande utrymmesbehovet sakna möjlighet att bedöma, i vilken omfattning försvarsplanens kostnadsram kan komma att belastas av kostnader för förevarande ändamål. Därest vid ytterligare utredning skulle finnas, att vissa förrådsutrymmen oundgängligen måste anordnas redan under nästa budgetår, förutsätter departementschefen, att erforderliga medel skola kunna av Kungl. Maj:t ställas till förfogande från förevarande anslag.

Fullträffsäkert förråd för torpeder. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen ett belopp av 185 000 kronor.

Kungl. Maj:t har ställt det av marinförvaltningen enligt prisläget den 1 juli 1942 beräknade beloppet, 205 000 kronor, till ämbetsverkets förfogande för angivet ändamål. Departementschefen har funnit, att arbetena böra anses föranleda en belastning av femårsplanens kostnadsram med 185 000 kronor.

Båtskjul. Kajer. Stängsel jämte vaktstuga. Utvändiga ledningar. Departementschefen har funnit sig icke utan ytterligare utredning kunna bedöma, i vad mån av marinförvaltningen för ändamålet beräknade medel kunna behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Elektrisk kraft. Enligt försvarsutredningens beräkningar skulle för elektrisk kraftanläggning erfordras 525 000 kronor.

Marinförvaltningen har funnit 425 000 kronor vara tillräckliga för ändamålet. Av sistnämnda belopp ha 45 000 kronor angivits utgöra prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departementschefen har funnit sig icke kunna bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden, men har utgått från att Kungl. Maj:t skall äga att för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 ställa erforderliga belopp till förfogande för tillgodoseende av de behov, som föranledas av därunder pågående arbeten vid Gustavsviks örlogsdepå.

Brandmateriel. För brandmateriel beräknade försvarsutredningen 35,000 kronor.

Marinförvaltningen har beräknat totalkostnaden för depån till 35 000 kronor, varav 3 500 kronor angivits hänföra sig till prisstegring den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departementschefen har beräknat, att för ändamålet under femårsperioden komma att erfordras 35 000 kronor, varav 31 500 kronor böra belasta femårsplanens kostnadsram. Intill utgången av budgetåret 1943/44 ha ansetts böra beräknas allenast 10 000 kronor, vilket belopp syntes kunna utgå av det belopp å 500 000 kronor, som av 1942 års riksdag beräknats för vissa byggnadsarbeten vid Gustavsviks örlogsdepå. Av angivna belopp borde 9 000 kronor anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Planering och vägar. *Departementschefen* har för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 för ifrågavarande ändamål beräknat 10 000 kronor, vilket belopp borde kunna utgå av det belopp å 500 000 kronor, som av 1942 års riksdag beräknats för vissa byggnadsarbeten vid depån. Beloppet borde i sin helhet belasta femårsplanens kostnadsram.

Skjutbana, idrottsplats m. m. Docksätt vid Gustavsviks torrdocka jämte förlängning. I likhet med marinförvaltningen har *departementschefen* ansett medel för dessa ändamål icke böra beräknas för femårsperioden 1942/47.

Ostkustens marindistrikt.

Ändring av sjökrigsskolans nuvarande byggnad till kanslihus för marindistriktschefen. För ombyggnad av sjökrigsskolans lokaler beräknade försvarsutredningen 40 000 kronor, vilket belopp av riksdagen beräknats för budgetåret 1942/43.

Departementschefen har framhållit, att sjökrigsskolans förutvarande lokaler för närvarande disponeras av sjömanskårens skolor. Det för ändringsarbeten beräknade beloppet borde därför under femårsperioden 1942/47 få disponeras för annat ändamål.

I detta sammanhang har *departementschefen* anmält, att Kungl. Maj:t, med hänsyn till angelägenheten att vinna en ur beredskapssynpunkt nödvändig koncentrerad av de mera betydelsefulla delarna av marindistriktsstaben i Ostkustens marindistrikt, genom nyssnämnda beslut å förskottsstat anvisat ett belopp av 48 000 kronor för uppförande av en expeditjonsbarack i anslutning till chefens för marindistriktet nuvarande ämbetshus.

Värmeledning i chefens för Ostkustens marindistrikt och chefens för Stockholms örlogsvarv ämbetshus. *Departementschefen* har icke kunnat förorda, att medel beräknas för ändamålet.

Stockholms örlogsstation.

Vattenledning m. m. vid Stockholms örlogsbas. Riksdagen har till vatten-, avlopps- och reningsanläggningar vid Stockholms örlogsstation för budgetåret 1942/43 anvisat ett belopp av 123 000 kronor. Ifrågavarande belopp upptogs i försvarsutredningens kostnadsberäkningar och bör enligt departementschefen belasta femårsplanens kostnadsram. För nästa budgetår bör enligt departementschefen beräknas ett belopp av 12 500 kronor, motsvarande kostnadsstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Utbyte av högtrycksångpannor m. m. I försvarsutredningens kostnadsberäkningar finnes intet belopp upptaget för detta ändamål.

Marinförvaltningen har hemställt att tillhopa 115 000 kronor måtte anvisas å förskottsstat för utbyte av vissa pannor m. m.

Departementschefen har icke funnit sig kunna tillstyrka anvisande av medel för dessa ändamål å förskottsstat. För utbyte av högtrycksångpannorna i ett kokhus erforderliga medel, 50 000 kronor, har departementschefen beräknat för budgetåret 1943/44. Av beloppet böra 45 500 kronor belasta femårsplanens kostnadsram.

Ombyggnad av marketenteri. Marinförvaltningen har i sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställt om anvisande av ett anslag av 15 000 kronor för ombyggnad av marketenteriet å Skeppsholmen.

Departementschefen har tillstyrkt, att detta medelsbehov, vilket icke tagits i beräkning av 1941 års försvarsutredning, snarast tillgodoses. För ändamålet har för budgetåret 1943/44 beräknats ett belopp av 15 000 kronor, av vilket belopp 14 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Manskapsbarack. Sedan 1942 års riksdag till vissa byggnadsarbeten m. m. vid Stockholms örlogsstation å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett reservationsanslag av 110 000 kronor, har Kungl. Maj:t ställt det anvisade anslaget till marinförvaltningens förfogande för uppförande av en manskapsbarack på Skeppsholmen.

I marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 har för ändamålet upptagits ett belopp av 110 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 upptagits 9 000 kronor.

Departementschefen har med hänsyn till förutsättningarna för Kungl. Maj:ts beslut ansett, att intet prisstegringstillägg bör beräknas å det anvisade beloppet, 110 000 kronor. Av sistnämnda belopp torde 100 000 kronor böra anses motsvara prisläget den 1 juli 1941 och sålunda belasta femårsplanens kostnadsram.

Tillbyggnad till exercisskolan för riktövningsbatteri. För ifrågavarande ändamål har marinförvaltningen äskat 20 000 kronor.

Departementschefen har icke funnit sig böra för närvarande beräkna medel för ändamålet.

Stockholms örlogsvarv.

Vissa hygieniska anordningar. För ändamålet har 1942 års riksdag anvisat 70 000 kronor. *Departementschefen* har ansett, att detta belopp bör belasta femårsplanen, samt att av marinförvaltningen uppgiven prisstegring, 6 000 kronor, bör utom ramen ställas till förfogande under nästa budgetår.

Förläggings- och förplägnadsanstalter å Bergholmen. För detta ändamål har riksdagen anvisat 54 000 kronor.

Departementschefen har funnit ifrågavarande byggnadsarbeten böra belasta femårsplanens kostnadsram med 50 000 kronor.

Förlängning av Gustaf V:s docka. I sin skrivelse angående marinens medelsbehov för budgetåret 1943/44 har marinförvaltningen angivit kostnaden för ifrågavarande ändamål enligt prisläget den 1 juli 1941 till 1 000 000 kronor samt därav för nämnda budgetår äskat 400 000 kronor. För prisstegring intill den 1 juli 1942 har beräknats ett belopp av 150 000 kronor.

Departementschefen har förordat, att hela ombyggnaden sker under femårsperioden 1942/47 samt att för nästa budgetår böra beräknas 345 000 kronor, varav 300 000 ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Sopförbränningsanläggning. För detta ändamål har riksdagen anvisat 100 000 kronor.

Departementschefen har funnit ifrågavarande arbeten böra belasta femårsplanens kostnadsram med 93 000 kronor.

Kompletteringsarbeten å artilleriammunicionsverkstad. Riksdagen har till modernisering av vissa marinens verkstäder m. m., såsom förstärkning av ett av riksdagen för samma ändamål å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat reservationsanslag, å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat ett reservationsanslag av 48 500 kronor.

Anslaget bör enligt *departementschefen* icke belasta femårsplanens kostnadsram.

Vissa arbeten vid Stockholms örlogsvarv. *Departementschefen* har icke funnit det möjligt att tillstyrka anvisande av medel för ifrågavarande arbeten.

Anordnande av omklädnads- och tvättrum å Beckholmen samt värmecentral därstädes. För detta ändamål har riksdagen å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat 200 000 kronor.

Marinförvaltningen har angivit kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941 till 185 000 kronor samt prisstegringar intill den 1 juli 1942 till 15 000 kronor.

Departementschefen har, sedan det framkommit att i den å 200 000 kronor slutande kostnadsberäkningen för själva anläggningen kommit att felaktigt inräknas jämväl ett belopp om 10 000 kronor för lös inredning, anfört, att av anslaget å 200 000 kronor bör disponeras allenast 190 000 kronor och återstoden tagas i anspråk för annat ändamål, som faller inom femårsplanens kostnadsram. Ramen har ansetts böra för nu ifrågavarande ändamål belastas med 176 000 kronor.

Förlängning m. m. av bryggan vid kolupplaget å Furuholmen. För detta ändamål har marinförvaltningen i sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 upptagit 130 000 kronor.

Departementschefen har icke beräknat medel för ändamålet för femårsperioden 1942/47.

Hårsfjärdens depå.

Anordnandet av exercisplan vid Vitså. *Departementschefen* har ansett med ifrågavarande arbete utan alltför stora olägenheter kunna anstå till tidpunkt efter utgången av femårsperioden 1942/47.

Kompletteringsarbeten vid Hårsfjärdens flygstation. Marinförvaltningen har hemställt om anvisande av ett anslag för ändamålet av 40 000 kronor, varav 16 400 kronor avse kontrakterade prisstegringstillägg för tidigare beslutade arbeten, 14 200 kronor viss utvidgning av byggnadsprogrammet, 7 400 kronor brandsäkerhets- och sanitära anordningar samt 2 000 kronor administrationskostnader och oförutsedda utgifter.

Departementschefen har funnit sig böra för ändamålet beräkna beloppen 16 400 kronor och 14 200 kronor, av vilka belopp det sistnämnda med 13 000 kronor har ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Vissa nybyggnadsarbeten vid Hårsfjärdens depå. *Departementschefen* har i enlighet med vad som anförts i ämnet i propositionen 1943:2 för budgetåret 1943/44 för vissa nybyggnadsarbeten vid Hårsfjärdens depå beräknat ett belopp av 685 000 kronor, varav 625 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Ytterbelysning vid Hårsfjärdens depå. *Departementschefen* har förklarat sig sakna möjlighet att utan närmare utredning bedöma vare sig angelägenheten i och för sig av ytterbelysningens anordnande eller medelsbehovets storlek och har förty icke beräknat något belopp för ändamålet för nästa budgetår.

Hamn- och kajanläggningar vid Vitså brygga. Förvarsutredningen beräknade icke något belopp för detta ändamål. Marinförvaltningen har härför äskat

297 000 kronor, varav 22 000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departementschefen har funnit sig böra förorda, att vissa av de avsedda arbetena komma till utförande snarast möjligt medan med vissa andra arbeten ansetts kunna anstå till tid efter femårsperiodens slut. *Departementschefen* har för ifrågavarande ändamål för femårsperioden 1942/47 beräknat, enligt prisläget den 1 juli 1942, ett belopp av 135 000 kronor, varav 125 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Stockholms kustartilleriförsvaret och Vaxholms kustartilleriregemente.

Ombyggnad av f. d. Ing. I V:s kasern i Vaxholm, ordonnans- och vaktförläggning vid samma kasern ävensom brygga i anslutning till nämnda kasern. För erforderliga omändringsarbeten beräknade försvarsutredningen ett belopp av 190 000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen 1942:270 framställda förslag har riksdagen för budgetåret 1942/43 beräknat sistnämnda belopp.

Sedermera har marinförvaltningen — med förmälan att det visat sig omöjligt att genomföra den nödvändiga ombyggnaden inom ramen för det av riksdagen anvisade beloppet om 190 000 kronor — hemställt att å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 måtte anvisas ytterligare 90 000 kronor.

I yttrande har 1940 års militära byggnadsutredning tillstyrkt, att ett belopp av 220 000 kronor i stället för tidigare beräknade 190 000 kronor anvisas för ombyggnadsarbetena inom kasernen.

I skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen uppgivit kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1942 för ombyggnaden av kaserner, vakt- och ordonnansförläggningen samt bryggan till respektive 243 000, 12 000 och 30 000 kronor, varav respektive 18 000, 900 samt 3 000 kronor motsvarade prisstegringar från den 1 juli 1941.

Departementschefen har funnit förebragt utredning angående antalet personer, som vid återgång till fredsförhållanden kommer att ingå i kustartilleriförsvarsstaberna, anmärkningsvärt löslig. Emellertid har det syntts *departementschefen* vara ändamålsenligt att i samband med ändock erforderlig ombyggnad av f. d. Ing. I V:s kasern till kanslilokaler disponera denna för maximalt antal tjänstgörande. Vissa av byggnadsutredningen föreslagna besparingsåtgärder ha där så befunnes möjligt ansetts böra iakttagas. Enär emellertid byggnadsutredningens kostnadsberäkningar synta vara väl lågt hållna, har *departementschefen* för kasernens ombyggnad beräknat ett belopp av 230 000 kronor. Av marinförvaltningen föreslagna ombyggnad av befintliga byggnader till vakt- och arrestlokaler har *departementschefen* funnit ändamålsenligt och därför beräknat 11 000 kronor. En brygga har befunnits böra komma till utförande för en kostnad av 15 000 kronor. Inklusive det av riksdagen anvisade beloppet om 190 000 kronor men exklusive kost-

nader för administration och oförutsedda utgifter ha kostnaderna för här avsedda arbeten enligt prisläget den 1 juli 1942 beräknats till 256 000 kronor, vilket belopp ansetts böra stå till förfogande före utgången av nästa budgetår. Av beloppet ha 235 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Värmeledning i tre manskapsbaracker. För täckande av prisstegring har departementschefen för nästa budgetår beräknat ett belopp av 7 000 kronor, vilket ansetts ej böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Tillbyggnad av underofficersmäss. Försvarsutredningen fann en utbyggnad av underofficersmässen betingad av ökningen av underofficerskåren och beräknade för ändamålet 50 000 kronor.

Departementschefen har i enlighet med marinförvaltningens förslag funnit ett belopp av 50 000 kronor böra beräknas för detta ändamål för budgetåret 1943/44. Av beloppet ha 46 000 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Omläggning av den elektriska distributionen vid Oscar-Fredriksborg från lik- till växelström. Försvarsutredningen beräknade icke medel för detta ändamål. Marinförvaltningen har för ändamålet äskat 144 000 kronor, varav 19 000 kronor angivits hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departementschefen har funnit den föreslagna omläggningen vara ekonomiskt och ur materielsynpunkt välmotiverad och har förordat, att för budgetåret 1943/44 beräknas det av marinförvaltningen äskade beloppet, 144 000 kronor, varav 125 000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Ytterligare iståndsättningsarbeten vid f. d. I 2 V:s kasernetablisement å Rindön. Ordnande av matrum för personalen vid tygverkstäderna. Departementschefen har icke funnit det möjligt att utan närmare utredning taga ställning till av marinförvaltningen för ändamålen anmälda medelsbehov.

Ombyggnad av brygga å Grisselmaren. För ombyggnad av brygga å Grisselmaren har marinförvaltningen för budgetåret 1943/44 äskat ett belopp av 20 000 kronor.

Marinförvaltningen har sedermera upplyst, att av det äskade beloppet 1 500 kronor hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departementschefen har tillstyrkt, att för budgetåret 1943/44 för ifrågasvarande ändamål beräknas ett belopp av 20 000 kronor. Av beloppet ha 18 500 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Förbättring av förläggingsförhållandena å Korsö. För ifrågasvarande ändamål har departementschefen i enlighet med ett av 1940 års militära bygg-

nadsutredning framlagt förslag beräknat 10 000 kronor, därav 9 000 kronor ansetts böra belasta kostnadsramen.

Exercishall med mäthus för Vaxholms kustartilleriregemente. Riksdagen har för budgetåret 1942/43 för detta ändamål beräknat 250 000 kronor.

Marinförvaltningen har anmält, att 20 000 kronor hänförde sig till pristegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departementschefen har framhållit, att 230 000 kronor böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Mässbyggnad för underofficerare å Korsö. För ifrågavarande ändamål ha av riksdagen beräknats 25 000 kronor. *Departementschefen* har funnit, att av detta belopp 23 100 böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Utvändiga ledningar. Planering och vägar. Nybyggnad för intendenturverkstäder vid Vaxholms kustartilleriregemente. *Departementschefen* har förklarat sig sakna möjlighet att nu taga ställning till av marinförvaltningen för ifrågavarande ändamål framställda äskanden.

Gotlands marindistrikt.

Försvarsutredningen upptog i sina kostnadsberäkningar för marindistriktet följande byggnadsarbeten, nämligen *dels* under rubriken För marinen gemensamma anläggningar ett belopp av 1 000 000 kronor för nybyggnad av hamn- och verkstadsanläggning, *dels* under rubriken Gotlands kustartilleriförsvar och Gotlands kustartillerikår tillhopa 2 600 000 kronor för ett flertal om- och nybyggnadsarbeten, därav 1 330 000 kronor, exklusive administrationskostnader, för bostadslägenheter, *dels ock* under rubriken Fårösunds förrådsdepå ett belopp av 300 000 kronor för uppförande av förrådsbyggnader för artilleri- och torpedammuniton.

I propositionen 1942: 210 och riksdagens skrivelse 1942: 374 gjordes ingen annan erinran mot ifrågavarande beräkningar än att för bostadslägenheter upptogos allenast 800 000 kronor.

1942 års riksdag har för ifrågavarande ändamål anvisat tillhopa 1 900 000 kronor för budgetåren 1941/42 och 1942/43 på sätt framgår av följande uppställning.

Hamnanläggning m. m.	kronor	1 200 000
Sjukhuslokaler	»	290 000
Exercishall med mäthus	»	200 000
Fritidsbyggnad	»	210 000

Enligt beslut av 1943 års riksdag har till garagebyggnader m. m. vid kustartilleriförsvaren och vid Vitså brygga anvisats ett reservationsanslag å till-

läggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 av 450 000 kronor, av vilket belopp 130 000 kronor avsetts för Gotlands kustartilleriförsvaret.

Försvarsutredningen förutsatte icke uppförande av ytterligare kaserner i Fårösund. I stället föreslogs, att befintliga baracker skulle förses med värme samt andra installationer för en kostnad av 30 000 kronor. Kanslihuset skulle enligt utredningens förslag tillbyggas för en kostnad av 280 000 kronor och där inrymmas bland annat samtliga förvaltningar. Mässutrymmena skulle utökas genom att en ny underofficersmäss uppfördes samt markerterbyggnaden, efter vissa kompletteringar, i sin helhet toges i anspråk för manskapet. Utredningen beräknade vidare medel för utbyggnad av det elektriska distributionsnätet jämte ytterbelysning inom kasernområdet, utvändiga ledningar samt planering och vägar.

Marinförvaltningen har vid avgivandet av sina medelsäskanden samt i sin skrivelse den 10 februari 1943 i huvudsak följt försvarsutredningens förslag men därutöver upptagit, förutom vad som redan anvisats för fritidsbyggnad och garage, medel för byggnad inrymmande 1. och 6. kompaniernas tyguppörd jämte matsal för civil personal, beklädnads- och persedelförråd, proviantförråd, motorverkstad samt musikpaviljong.

Departementschefen har anfört följande.

En inom försvarsdepartementet verkställd närmare granskning av det av marinförvaltningen upprättade byggnadsprogrammet har givit vid handen, att detta icke utan ytterligare utredning torde kunna godtagas.

Ordnandet av förläggningen i Fårösund bör därför av marinförvaltningen i ett sammanhang tagas under förnyat övervägande, därvid ämbetsverket bör känna sig obundet av försvarsutredningens förslag i ärendet. Vid utredningen synes böra övervägas om, särskilt med hänsyn till de påfrestade tjänstgöringsförhållandena i Fårösund, anledning finnes att frågå eljest vedertagen standard i fråga om förläggningens utrymmen — för personal med tjänstgöring ett år i sträck enkelförläggning i kaserner. Det kan sålunda ifrågasättas, om ej en ny kasernbyggnad borde uppföras och vissa baracker i stället användas såsom förråd. I samband därmed torde behovet av förråd böra i ett sammanhang klarläggas. Särskild uppmärksamhet bör ägnas manskapets möjligheter till rekreation och sysselsättning på fritiden. Enligt vad jag inhämtat har marinförvaltningen avsett att en stor del av den för manskapsmäss avsedda byggnaden skulle utgöra bibliotek och skrivrum. Enär lokaler för likartat ändamål torde komma att inrymmas i fritidsbyggnaden, synes frågan om mässbyggnadens framtida utnyttjande böra underkastas ytterligare övervägande. Med hänsyn till de betydande kostnader, som kunna beräknas uppkomma, om personalen vid Fårösundsförläggningen skall erhålla sådana förläggningsförhållanden m. m., som äro önskvärda med hänsyn till platsens avskilda belägenhet, måste alla möjligheter till kostnadsbesparingar beträffande byggnadsprogrammet i övrigt iakttagas. Det bör sålunda övervägas, om ej tillbyggnaden av kanslihuset kan ersättas med baracker eller åtminstone minskas genom att fortifikations- och tygförvaltningarna bibehålla nuvarande lokaler. Befinnes så ej kunna lämpligen ske, bör förslag framläggas om de sistnämnda lokalernas lämpliga disponerande. Det bör vidare undersökas, om ej behovet av motorreparationer kan till-

godoses med tillgängliga eller planerade resurser på platsen eller genom samarbete med arméns eller flygvapnets vederbörande myndigheter. Vidare bör undersökas, om behovet av övningslokaler för musiken kan tillgodoses genom flyttning av barack till lämplig plats. Behovet av utvändiga ledningar och dylikt bör slutligt kostnadsberäknas i anslutning till den efter utredningen framkomna planen till förläggningens ordnande.

I avvaktan på utredning i här angivna avseenden böra uppenbarligen under innevarande och nästa budgetår allenast de mest angelägna byggnadsarbetena komma till utförande eller fullföljas. Jag beräknar i enlighet härmed för angivna budgetår, att — förutom garage, för vilka medel beräknats under avsnittet Allmänt — allenast följande byggnadsföretag skola utföras, nämligen hamn- och verkstadsanläggning, sjukhuslokaler samt exercishall med mätthus. För dessa ändamål ha anvisats tillhopa 1 690 000 kronor, medan kostnaderna, inklusive kända prisstegringar, av marinförvaltningen numera beräknats uppgå till 1 714 000 kronor. Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 torde kunna beräknas utgöra 1 675 000 kronor.

Enligt vad jag under hand inhämtat torde för utförande av nu angivna byggnadsföretag erfordras ytterligare medel under nästa budgetår för följande ändamål.

	Kostnad 1/7 1941. Kronor.	Prisstegring till 1/7 1942. Kronor.	Summa Kronor.
Yttre ledningar för sjukhusbyggnad	41 500	3 500	45 000
Planering och vägar för sjukhusbyggnad . .	12 050	1 000	13 050
Planering och vägar för exercishall med mätthus	6 450	500	6 950
Ytterbelysning och elektrisk kraft till befint- liga byggnader	18 000	1 800	19 800
Elektrisk kraft till sjukhusbyggnad	13 600	1 400	15 000
Elektrisk kraft till exercishall med mätthus	1 100	100	1 200
Summa	92 700	8 300	101 000

I enlighet med vad sålunda anförts böra av medel, som hittills under femårsperioden 1942/47 anvisats för byggnadsarbeten inom Gotlands marindistrikt, 1 900 000 kronor, intill utgången av budgetåret 1943/44 få tagas i anspråk (1 714 000 + 101 000 =) 1 815 000 kronor, varav (1 675 000 + 92 700 =) 1 767 700 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Såsom inledningsvis anförts förutsätter jag, att för byggnadsarbeten inom marindistriktet redan anvisade medel, som sålunda icke behöva tagas i anspråk under innevarande eller nästa budgetår, skola få utnyttjas för tillgodoseende av andra byggnadsbehov för marinen.

Västkustens marindistrikt.

Gothenborgs örlogsdepå.

Vissa frågor rörande expeditioner, förläggningar m. m. De sammanlagda kostnaderna för här ifrågavarande arbeten beräknades av försvarsutredningen till, oberäknat administrationskostnader, sammanlagt 1 075 000 kronor.

1942 års riksdag beräknade för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1942/43 ett belopp av 300 000 kronor.

I skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen för hithörande ändamål, delvis med beaktande av byggnadsutredningens förslag, i angelägenhetsgrupp I upptagit medel för lösande av berörda byggnadsfrågor.

Departementschefen har ansett marinförvaltningens förslag till lösande av byggnadsfrågorna vid Göteborgs örlogsdepå med vissa reservationer godtagbart, och har för nästa budgetår beräknat medel för samtliga ändamål med undantag av ny gymnastik- och exercisbyggnad med badstuvad, vilken byggnad med hänsyn till byggnadsplanens omfattning i övrigt ansetts böra anstå till tid efter utgången av femårsperioden 1942/47. Av riksdagen för sistnämnda ändamål anvisat belopp av 300 000 kronor borde vid sådant förhållande få tagas i anspråk för tillgodoseende av övriga ändamål. Departementschefen har vidare anfört följande.

Medelsbehovet för nu omhandlade ändamål har av marinförvaltningen, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, beräknats till 671 000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 622 600 kronor, enligt följande sammanställning.

	Kostnad 1/7, 1941	Prisstegring 1/7, 1941— 1/7, 1942	Summa
Kanslihus för chefen för Västkustens marindistrikt	162 000	13 000	175 000
Iordningställande av lokaler för stationschefen	42 600	3 400	46 000
Ändringar av gymnastikbyggnad till lek-tionsrum samt lokaler för varvschefen m. m.	140 000	10 000	150 000
Ombyggnad av expeditions- och sjukhuslokaler i centralbyggnaden till logement	60 000	5 000	65 000
Ändring av matsalsflygel till reservförläggning	46 000	4 000	50 000
Ändring och tillbyggnad av tre baracker för sjukvårdsändamål	70 000	6 000	76 000
Utbyggnad och ändring av stängsel	12 000	1 000	13 000
Förrådsbyggnader	90 000	6 000	96 000
Summa kronor	622 600	48 400	671 000

Ifrågavarande belopp torde böra ställas till förfogande före utgången av budgetåret 1943/44. Enär 1942 års riksdag för byggnadsarbeten vid Göteborgs örlogsdepå anvisat 300 000 kronor, utgör medelsbehovet för nästa budgetår (671 000—300 000=) 371 000 kronor. Då det emellertid synes kunna ifrågasättas, huruvida så stora reservutrymmen för förläggning, som av marinförvaltningen förutsatts, kunna bli erforderliga, bör, innan dispositionsbeslut meddelas rörande de för ändring av matsalsflygel till reservförläggning samt för uppförande av nya förråd beräknade beloppen, utredning förebringas därutinnan. Vid bedömandet av behovet av förrådsutrymmen bör beaktas, att cellbyggnaden icke, såsom försvarsutredningen förut-

satte, enligt det nu föreliggande förslaget tages i anspråk såsom expeditionsbyggnad.

Övriga byggnadsarbeten. Utöver de i föregående avsnitt berörda byggnadsfrågor upptog försvarsutredningen i sina kostnadsberäkningar jämväl vissa andra byggnadsbehov vid örlogsdepån. Departementschefen har funnit medel böra för nästa budgetår beräknas enligt följande sammanställning.

	Kostnad 1/7 1941	Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942	Summa
Renovering av marketenteri	4 500	500	5 000
Byggnad för materielöversyn	162 500	12 500	175 000
Brandtorn med brandbod och brand- materiel	11 600	1 000	12 600
Utvändiga ledningar och arbeten	36 000	4 000	40 000
Elektrisk kraftförsörjning, utvändiga elek- triska ledningar och yttre belysning . .	32 000	4 000	36 000
Summa kronor	246 600	22 000	268 600

Frågorna huruvida medel under femårsperioden 1942/47 böra beräknas för en del andra arbeten har departementschefen ansett böra underkastas ytterligare utredning. Med tillgodoseende av vissa andra av marinförvaltningen upptagna byggnadsändamål bör däremot enligt departementschefen anstå till tid efter utgången av femårsperioden 1942/47.

För nästa budgetår har för de under förevarande avsnitt behandlade byggnadsbehoven beräknats ett belopp av 268 600 kronor, varav 246 600 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente.

Försvarsutredningen beräknade kostnaderna för istandsättnings-, omändrings- och nybyggnadsarbeten för Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente exklusive markförvärv till 7 875 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 framställt förslag har riksdagen för byggnadsarbetenas påbörjande beräknat 2 000 000 kronor, därav 200 000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 samt återstoden för budgetåret 1942/43.

Innevarande års riksdag har därjämte anvisat 450 000 kronor för garagebyggnader m. m. vid kustartilleriförsvaren och vid Vitså brygga, av vilket belopp 188 000 kronor avsetts för Göteborgs kustartilleriförsvar.

Departementschefen har framhållit, att åtskilliga av hithörande byggnadsfrågor ännu icke äro i det utredda skick, att slutlig ställning till dem kan tagas. Emellertid kunde redan nu sägas, att med gymnastikbyggnad, idrotts-

plats, utsprängning av tunnlar samt den med örlogsdepån gemensamma sjukhusanläggningen borde anstå till tid efter femårsperioden 1942/47. Till frågan om komplettering av kajer har departementschefen i avsaknad av närmare utredning förklarat sig icke för närvarande kunna taga ställning. Departementschefen har vidare framhållit, att beträffande byggnadsprogrammet i övrigt inom försvarsdepartementet i samråd med representanter för marinförvaltningen verkställets undersökning rörande viss omläggning av programmet för kostnadernas nedbringande. Därvid hade särskild uppmärksamhet ägnats frågan om det lämpligaste sättet att utnyttja de på förläggningsområdet befintliga äldre byggnader, som marinförvaltningen föreslagit skola ombyggas till tjänstebostäder. Med hänsyn till vad som vid den verkställda undersökningen framkommit syntes böra övervägas en utformning av byggnadsprogrammet efter i huvudsak vissa av departementschefen angivna riktlinjer.

Intill utgången av budgetåret 1943/44 bör enligt departementschefen medel få tagas i anspråk för följande ändamål.

	Prisläge 1/7 1941	Prisstegring 1/2 1941— 1/7 1942	Summa
Kanslihus	426 000	34 000	460 000
Fem kaserner	1 325 000	100 000	1 425 000
Matinrättning och manskapsmäss . . .	610 000	55 000	665 000
Vakt- och arrestbyggnad	79 000	6 000	85 000
Officersmäss	32 000	3 000	35 000
Underofficersmäss	41 700	3 300	45 000
Exercishall med mäthus	245 000	20 000	265 000
Värmecentral	185 000	15 000	200 000
Utvändiga ledningar	555 000	55 000	610 000
Planering, vägar och stängsel	197 000	15 500	212 500
Summa kronor	3 695 700	306 800	4 002 500

Det sammanlagda medelsbehovet för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 har sålunda beräknats till 4 002 500 kronor. Av detta belopp ha 3 695 700 kronor ansetts böra belasta femårsplanens kostnadsram. Enär för byggnadsarbeten vid kustartilleriförsvaret och kustartilleriregementet redan anvisats 2 000 000 kronor, har medelsbehovet för budgetåret 1943/44 angivits till 2 002 500 kronor.

Departementschefen har slutligen anmärkt, att det skisserade byggnadsprogrammet givetvis vore att betrakta såsom blott preliminärt i avvaktan på de slutliga förslag, som kunna av marinförvaltningen framläggas. Det har ansetts böra ankomma på Kungl. Maj:t att verkställa de jämkningar, som må befinnas lämpliga.

Administrationskostnader och oförutsedda utgifter.

För ifrågavarande ändamål har departementschefen beräknat 1 009 800 (enligt prisläget den 1 juli 1941 937 300) kronor. Enär 400 000 redan anvisats, kunde medelsbehovet under budgetåret 1943/44 uppskattas till 609 800 kronor.

Sammanfattning.

Sammanfattningsvis har departementschefen framhållit, att kostnaderna under femårsperioden 1942/47 för de i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten, till vilka genom tidigare beslut eller i propositionen nr 222 tagits ställning, kunde beräknas till, enligt prisläget den 1 juli 1941, 17 330 000 kronor. Med utgångspunkt från de i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 framlagda förslagen skulle motsvarande kostnader ha uppgått till 18 680 000 kronor. Medelsbehovet för samtliga dessa byggnadsarbeten hade för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44, enligt prisläget den 1 juli 1942 eller senare, beräknats till 17 835 000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 16 565 000 kronor. Enär för tiden intill utgången av budgetåret 1942/43 för inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten anvisats 15 497 000 kronor, kunde medelsbehovet för budgetåret 1943/44 beräknas till 2 338 000 kronor.

Den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen för marinens byggnader borde sålunda för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 med anledning av i propositionen berörda byggnadsföretag anses belastad med ett belopp av 16 565 000 kronor. Femårsplanens kostnadsram borde emellertid även anses belastad med ett belopp av 400 000 kronor för bestridande av kostnader för uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter i Stockholm och Boden samt på Gotland.

FLYGFÖRVALTNINGENS DELFOND.

Utskottet övergår härefter till att redogöra för en i propositionen nr 222 under rubriken flygförvaltningens delfond upptagen byggnadsfråga. Inledningsvis må därvid framhållas, att i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor, dels ock medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom på sätt i propositionen angivits med belopp, som betingas av prisstegring — inom ramen av ett belopp av 98 800 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i statsverkspropositionen eller i

särskild proposition anföres skola komma till utförande med anlitande av berörda anslag.

Det i statsverkspropositionen anmälda medelsbehovet för budgetåret 1943/44 för byggnadsarbeten, som förutsatts skola komma till utförande med anlitande av ifrågavarande anslag, utgör tillhoppa 54 756 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Verkstadsanläggning för flygindustrien. Kungl. Maj:t har den 21 augusti 1942 fastställt materielplan för anskaffning av flygmateriel under flygvapnets uppsättningsperiod enligt försvarsbeslutet. Ett genomförande av detta anskaffningsprogram nödvändiggör en utvidgning av verkstäderna vid en av flygindustrierna. Denna utvidgning har kostnadsberäknats till 8 500 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket belopp inräknats i totalkostnaderna för flygmaterielanskaffningen.

Uti skrivelse den 16 mars 1943 har flygförvaltningen hemställt om bemyndigande att vidtaga åtgärder för utförande av ifrågavarande verkstadsanläggning. Flygförvaltningen har anfört, att kostnaderna för den nya verkstadsanläggningen enligt det nu planerade utförandet, inberäknat för driften erforderlig inredning, inventarier och vissa maskiner, uppförande av vissa för anläggningen erforderliga monteringshallar ävensom marklösen och väg-anläggningar, kunde hållas inom det angivna beloppet 8 500 000 kronor med ett prisstegringstillägg av 15 procent eller totalt 9 775 000 kronor. I detta belopp ingå även kostnaderna, 300 000 kronor, för vissa flygplanförråd å centrala flygverkstäderna, beträffande vilka flygförvaltningen emellertid förklarat sig ha för avsikt att framdeles inkomma med närmare framställning. Flygförvaltningen har slutit preliminärt avtal med vederbörande flygindustri angående anläggningens utförande. Enligt detta avtal skall bolaget till flygförvaltningen sälja det markområde som erfordras för verkstaden. Flygförvaltningen skall bliva ägare till verkstaden och upplåta densamma till industriföretaget för flygplantillverkning för statens räkning.

Kungl. Maj:t har bemyndigat flygförvaltningen att gå i författning om utförande i enlighet med vad flygförvaltningen föreslagit av ifrågavarande verkstadsanläggning och monteringshallar samt att vidtaga härav betingade åtgärder i övrigt — allt inberäknat förenämnda flygplanförråd — inom en kostnadsram av 9 775 000 kronor, och därvid tillika föreskrivit, att arbeten med nämnda flygplanförråd icke finge påbörjas utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t. Härjämte har Kungl. Maj:t bemyndigat flygförvaltningen att tills vidare bestrida de på innevarande budgetår belöpande kostnaderna, intill ett belopp av 900 000 kronor, för påbörjande av ifrågavarande byggnadsföretag från innevarande års anslag till flygmaterielanskaffning.

Departementschefen har anfört, bland annat, följande.

Enligt vad jag under hand inhämtat fördela sig de beräknade kostnaderna 9 775 000 kronor på följande sätt (inom parentes angivas motsvarande belopp enligt prisläget den 1 juli 1941).

	Kronor	
Markförvärv	80 000	(80 000)
Byggnadsarbeten och väganläggningar	8 915 000	(7 715 000)
Inventarier och vissa maskiner	630 000	(555 000)
Administration och oförutsett	150 000	(150 000)
	Summa kronor 9 775 000	(8 500 000)

Av dessa kostnader torde de, som avse inventarier och vissa maskiner, 630 000 kronor, fortfarande böra belasta anslaget till flygmaterielanskaffning. Då dessa medel icke torde vara erforderliga redan under innevarande budgetår, lär något överskridande av nämnda budgetårs anskaffningsanslag icke vara erforderligt av denna anledning. Jag förutsätter, att flygförvaltningen skall vid avgivande av förslag till plan för flygmaterielanskaffning under kommande budgetår taga hänsyn till detta medelsbehov. Övriga i sammanställningen upptagna kostnader, tillhopa 9 145 000 kronor, torde böra bestridas från kapitalinvesteringsanslag. Av dessa kostnader belöpa 900 000 kronor på innevarande budgetår. Till frågan om äskande av härför erforderligt anslag återkommer jag i annat sammanhang. Enligt vad som inhämtats från flygförvaltningen kan medelsbehovet för ändamålet för budgetåret 1943/44 beräknas till 5 020 000 kronor.

Den här föreslagna förändringen i sättet för bestridandet av kostnaderna för denna verkstadsanläggning medför en förskjutning i de beräknade kostnaderna under uppsättningsperioden för flygmaterielanskaffning och för flygvapnets byggnader. De totala kostnaderna för anskaffning av flygmateriel ha beräknats till 507 742 000 kronor (jfr årets statsverksproposition, bilagan fjärde huvudtiteln, punkten 125). Detta belopp bör minskas med (8 500 000 — 555 000 =) 7 945 000 kronor till 499 797 000 kronor. Å andra sidan bör den för flygvapnet i 1942 års försvarsbeslut beräknade kostnadsramen för byggnader m. m., 145 000 000 kronor, ökas med nyssnämnda belopp om 7 945 000 kronor till 152 945 000 kronor. Med hänsyn till att för avskrivning av de här ifrågakvarande byggnadsföretagen kommer att av medel under driftbudgeten tagas i anspråk allenast 50 procent av kostnaderna för desamma eller ett belopp av $\left(\frac{7\,945\,000 - 80\,000}{2}\right) = 3\,932\,500$ kronor har alltså härigenom uppkommit en besparing av (7 945 000 — 3 932 500 =) 4 012 500 kronor.

Utskottet får till en början erinra, att riksdagen (skrivelse nr 156) bifallit i statsverkspropositionen framställda förslag dels om en övergång jämväl för byggnadsanslagens del till den anslagstyp, som för de större materialanskaffningsanslagen å fjärde huvudtiteln tillämpats från och med innevarande budgetår, dels ock att anslag för byggnadsarbeten och markförvärv må, om och i den mån anslagen, beräknade på grundval av 1941 års prisnivå, falla inom den med 1942 års försvarsbeslut avsedda kostnadsramen, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegringar. Detta innebär, att de anslag till Vissa byggnadsarbeten m. m., som för de olika delfonderna av försvarsväsendets fastighetsfond anvisats eller kunna komma att anvisas,

Utskottet.

må inom ramen för de belopp, som inom den av riksdagen fastställda kostnadsramen återstå att anvisa för byggnadsändamål för budgetåren 1943/44—1946/47, tagas i anspråk för investeringar som av riksdagen godkänts. Anslagen må därvid belastas dels med kostnader, beräknade efter prisläget den 1 juli 1941, för de riksdagen underställda byggnadsföretagen, dels ock med belopp, som erfordras för att möta prisstegring efter sistnämnda dag för samma företag. Merkostnaderna till följd av prisstegring skola därvid anses falla utom den av riksdagen i samband med försvarsbeslutet angivna kostnadsramen, i den mån utrymme icke kan inom ramen beredas genom besparingar.

I förenämnda skrivelse har riksdagen under flygförvaltningens delfond anvisat ett investeringsanslag av nu angiven karaktär av 25 000 000 kronor och medgivit, att anslaget må anlitas för vissa i statsverkspropositionen angivna byggnadsföretag för flygvapnets del. I nu förevarande sammanhang har utskottet att taga ställning till frågan om anvisande av dylika investeringsanslag under arméförvaltningens och marinförvaltningens delfonder av försvarsväsendets fastighetsfond ävensom till frågorna om anslagens anlitage för dels vissa i statsverkspropositionen för arméns del angivna byggnadsföretag, dels ock vissa i propositionen nr 222 angivna, samtliga försvarsgrenar berörande byggnadsföretag.

Utskottet får därvid under hänvisning till vad i förenämnda riksdagskrivelse under punkten 1:o anförts tillstyrka Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anvisande dels under arméförvaltningens delfond av ett investeringsanslag till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 24 000 000 kronor, dels ock under marinförvaltningens delfond av ett investeringsanslag till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 10 000 000 kronor.

Vad härefter angår de byggnadsföretag som för arméns och marinens del föreslås komma till utförande med anlitage av ifrågavarande anslag har departementschefen i propositionen nr 222 framhållit, att det vid framläggandet av den till grund för försvarsbeslutet liggande propositionen 1942:210 icke var möjligt ingå på en närmare granskning av det framlagda byggnadsprogrammets detaljer. Efter ytterligare utredningar har departementschefen nu funnit större möjlighet att bedöma, i vad mån byggnadsprogrammet kan i avsedd omfattning genomföras inom den för femårsperioden beräknade kostnadsramen. Departementschefen har därvid ansett sig i stort sett kunna ansluta sig till de av förvaltningarna framlagda förslagen till begränsningar av byggnadsprogrammet. Det har emellertid synt departementschefen önskvärt, särskilt i fråga om marinen, att ytterligare belopp reserveras för ändamål, som icke upptagits i förvaltningarnas förslag. Vad departementschefen därutinnan anført har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet vill emellertid understryka önskvärheten av att en utredning kommer till stånd rörande möjligheten att åstadkomma en begräns-

ning av byggnadsprogrammet genom att slopa ridhästarna vid de helt mototiserade truppslagen och vid högre staber.

Departementschefen har med hänsyn till de ändrade utgångspunkter för behovsprövningen, som numera föreligga, ansett det lämpligt, att även vissa byggnadsföretag, för vilka 1942 års riksdag anvisat medel men vilka ännu icke hunnit påbörjas, underkastas förnyad prövning ur angelägenhetssynpunkt. Departementschefen har därvid utgått från att av riksdagen redan anvisade anslagsbelopp, som vid sådan förnyad prövning befinnas kunna frigöras, skola kunna användas för utförande av andra byggnadsarbeten under femårsperioden, som nu anses mera angelägna. Detsamma bör enligt departementschefen gälla, därest enligt numera föreliggande kostnadsberäkningar besparingar kunna beräknas uppkomma å redan beräknade belopp, liksom ock i de fall, då ställning för närvarande icke kan tagas till byggnadsbehov, för vilka anslagsmedel redan beräknats. Utskottet har ansett sig kunna tillstyrka vad sålunda föreslagits. Utskottet förutsätter emellertid, att sålunda frigjorda belopp eller besparingar av angiven art icke tagas i anspråk för andra ändamål än sådana, till vilka riksdagen beretts tillfälle taga ställning. Utskottet finner sig vidare böra framhålla, att en dylik ändrad disposition må ske endast därest Kungl. Maj:t därtill lämnat medgivande.

Utskottet biträder departementschefens förslag att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av vederbörliga myndigheter fastställa definitiva program för de olika byggnadsföretagen och att bedöma, huruvida arbetena med hänsyn till tillgång på arbetskraft och materiel m. m. böra i avsedd omfattning komma till utförande.

Departementschefen har uttalat, att det icke torde vara uteslutet, att vissa av de byggnadsfrågor, som enligt vad i propositionen nr 222 därom anföres ännu icke äro slutligt utredda, kunna befinnas vara av så angelägen art, att de böra påbörjas redan under nästa budgetår, ävensom förutsatt, att Kungl. Maj:t, sedan vederbörlig utredning förebragts, skall äga att i dessa fall, då så prövas oundgängligen nödvändigt, taga investeringsanslagen i anspråk för erforderliga byggnadsarbetens påbörjande. Utskottet har ingen invändning att rikta häremot, men förutsätter att vad sålunda föreslagits skall gälla allenast sådana byggnadsföretag, som av departementschefen anmälts i nämnda proposition utan att medel för ändamålen beräknats. Utskottet förutsätter vidare, att frågor av större omfattning, som innebära principiella ändringar i förhållande till vad i propositionen förutsatts, alltid skola underställas riksdagen innan dispositionsbeslut fattas.

Vad angår de särskilda byggnadsföretag, avseende armén och marinen, som nu föreligga till bedömande, må följande framhållas.

Ordnannde av förläggningen å Revingehed. Departementschefen har i överensstämmelse med ett av 1940 års militära byggnadsutredning framlagt för-

slag beräknat medel bland annat för uppförande av en förläggningsbarack av samma typ och storlek som vissa år 1941 vid förläggningen uppförda. Utskottet, som avlagt besök på platsen, har ansett sig böra giva uttryck åt den uppfattningen, att de 1941 uppförda barackerna knappast kunna anses vara fullt ändamålsenliga för en permanent förläggning av den art, varom här är fråga. Utskottet vill ifrågasätta, huruvida icke en typ, som ur praktisk och trevnadssynpunkt bättre tillfredsställer rimliga krav, skulle kunna utföras utan att därför kostnaderna skulle behöva väsentligt stegras.

Ordnande av förläggningen å Rinkaby. För ordnandet av förläggningen å Rinkaby har departementschefen beräknat ett belopp av 300 000 kronor, avsett för uppförande av en ny matinrättningsbyggnad. Med en förbättring av förläggningsförhållandena, avseende övergång från dubbel- till enkelförläggning för en av arméförvaltningen beräknad kostnad av 195 000 kronor, har departementschefen ansett kunna under nuvarande förhållanden anstå. I motionen I: 3 har föreslagits, att medel måtte beräknas jämväl för förläggningsfrågans ordnande. Utskottet, som vill framhålla, att avsevärt belopp nyligen anvisats av riksdagen för förbättringsarbeten vid Rinkabyförläggningen, ävensom att departementschefens förslag avser att råda bot på av riksdagens militieombudsman efter besök på platsen påtalade brister, har ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till motionen.

Södra skånska infanteriregementet (Ystad och Revingehed, Revinge). Departementschefen har funnit det böra övervägas, om icke en ny utfartsväg från förläggningsområdet jämte en bro över Kävlingeån, vilka anläggningar av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse kostnadsberäknats till 130 000 kronor, skola kunna i sinom tid komma till stånd genom anlåtande av arméns egna resurser. Utskottet, som med hänsyn till de besparingar som väntas stå att vinna finner ett dylikt arrangemang lämpligt, vill emellertid uttala den förhoppningen, att frågan om vägförbindelsens ordnande därigenom icke allt för mycket fördröjes.

Centrala tvätt- och reparationsanstalter. Beträffande medelsbehovet för detta ändamål kommer riksdagens första särskilda utskott att avgiva utlåtande.

Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar. Beträffande medelsbehovet för detta ändamål har utskottet i annat sammanhang denna dag avgivit utlåtande.

Reningsverk vid Södermanlands pansarregemente. Utskottet finner sig böra tillstyrka, att medel, 180 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, beräknas för ifrågavarande ändamål. Vid sådant förhållande torde motionerna I: 154 och II: 115 få anses besvarade.

Moderniseringsarbeten vid sjökarteverket. Marinförvaltningen har i vissa anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptaget ett till 18 000 kronor avrundat belopp för tillgodoseende av vissa av chefen för sjökarteverket framförda önskemål om moderniseringsarbeten, däribland 7 500 kronor för uppförande av omagnetiskt hus för Lovöobservatoriet för säkerställandet av verkets jordmagnetiska observationer. Departementschefen har för sin del på grundval av den föreliggande utredningen icke ansett sig kunna förorda, att medel för ifrågavarande ändamål anvisas under femårsperioden. På skäl som anförts i motionerna I: 260 och II: 372 anser sig emellertid utskottet böra tillstyrka, att ifrågavarande hus må uppföras med anlåtande av vederbörligt investeringsanslag.

Departementschefen har i propositionen nr 222 framhållit, att han med hänsyn till nuvarande lokalförhållanden funnit det vara i hög grad angeläget, att en nybyggnad för krigsarkivet kommer till stånd, men att frågan härom syntes tarva ytterligare övervägande. I likhet med departementschefen finner utskottet önskvärt, att ifrågavarande byggnadsbehov nu kunde tillgodoses. Såsom departementschefen föreslagit torde det av riksdagen för ändamålet anvisade beloppet, 500 000 kronor, böra fortfarande avses för nybyggnadens genomförande. Utskottet har icke haft något att erinra mot departementschefens förslag, att det fortsatta planeringsarbetet med avseende å byggnaden sker med utgångspunkt från att krigsarkivet förlägges på en plats belägen mellan de militära administrationsbyggnaderna och Värtavägen.

Vad departementschefen anført i de delar, varom utskottet, som tagit del av de till utskottet överlämnade handlingarna, icke särskilt yttrat sig, har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet får under åberopande av det anförda hemställa,

I) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 260 och II: 372 samt med avslag å motionen I: 3, må

a) till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor,

b) medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. under arméförvaltningens delfond beräknat belopp av 93 988 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden

för den 4 januari 1943 under nämnda delfond eller i särskild proposition anföres skola komma till utförande med anlitan-
de av berörda anslag,

c) till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor,

d) medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring i förhållande till prisenivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. under marinförvaltningens delfond beräknat belopp av 33 623 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i nyssnämnda statsrådsprotokoll eller i särskild proposition anföres skola komma till utförande med anlitan-
de av berörda anslag,

e) medgiva, att i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 9 april 1943 (sid. 13—180) ävensom i motionerna I: 260 och II: 372 angivna byggnadsföretag m. m., i den mån riksdagen icke så redan beslutat eller särskilt anslag för ändamålet anvisats, må komma till utförande med anlitan-
de av dels de i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten bil. 2) under försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1943/44 äskade investeringsanslagen till *Vissa byggnadsarbeten m. m.*, dels ock, i den omfattning som i samma statsrådsprotokoll angivits, de av riksdagen för budgetåren 1941/42 och 1942/43 anvisade anslagen till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.,

II) att motionerna I: 154 och II: 115 må anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört.

II. Vissa andra anslagsfrågor m. m.

Utskottet behandlar under punkterna 2:o)—5:o) här nedan i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten anmälda medelsbehov, avseende investeringar i försvarsväsendets fastighetsfond. Härefter behandlar utskottet under punkterna 6:o)—15:o) här nedan de i propositionen nr 222 anmälda medelsbehov, avseende investeringar i försvarsväsendets fastighetsfond och i fonden för förslag till statsverket samt med sådana investeringar sammanhängande frågor.

2:o) **Ordnande av första tygkompaniets och tygförvaltningsskolans förläggning å Järvafältet.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t å kapitalbudgeten (bilaga 2, punkt 2, sid. 41 och 42 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1943) föreslagit riksdagen att till Ordnande av första tygkompaniets och tygförvaltningsskolans förläggning å Järvafältet för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Enligt 1942 års försvarsbeslut skola ett tygkompani och en fast tygförvaltningsskola förläggas till Järvafältet, vilken förläggning kostnadsberäknats till sammanlagt 3 080 000 kronor. För ändamålet har 1942 års riksdag anvisat 1 600 000 kronor. Återstoden eller, i runt tal, 1 500 000 kronor föreslås böra anvisas för nästa budgetår.

Utskottet tillstyrker, att återstoden av de för ordnande av ifrågavarande förläggningar beräknade kostnaderna anvisas för nästa budgetår, och hemställer alltså, *Utskottet.*

att riksdagen må till *Ordnande av första tygkompaniets och tygförvaltningsskolans förläggning å Järvafältet* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

3:o) **Ordnande av arméns intendenturförråds och första intendenturkompaniets förläggning å Järvafältet.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3, sid. 42) att till Ordnande av arméns intendenturförråds och första intendenturkompaniets förläggning å Järvafältet för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

För ordnande av arméns intendenturförråds förläggning å Järvafältet anvisade 1941 års riksdag för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 2 600 000 kronor. Sedan i propositionen 1942: 210 föreslagits, att första intendenturkompaniet skulle förläggas till Järvafältet, anvisade 1942 års riksdag till ordnande av arméns intendenturförråds och första intendenturkompaniets förläggning å Järvafältet för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för de med förläggningsfrågans lösande erforderliga byggnadsarbetena hava beräknats till 9 700 000 kronor, vartill komma 80 000 kronor för uppförande av fyra baracker. Departementschefen, som ansett det icke vara möjligt att redan under budgetåret 1943/44 slutföra hela byggnadsprogrammet, föreslår att för nämnda budgetår anvisas 3 000 000 kronor.

Mot det för fullföljande av byggnadsprogrammet för arméns intendenturförråd äskade anslaget har utskottet icke något att erinra. *Utskottet.*

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ordnande av arméns intendenturförråds och första intendenturkompaniets förläggning å Järvafältet* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

4:o) *Ordnande av Göta pansarlivgardes förläggning*. Beträffande Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ifrågavarande ändamål (punkt 4) kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande, vilket härmed anmäles.

5:o) *Ordnande av Svea livgardes förläggning å Järvafältet*. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5, sid. 43 och 44) att till *Ordnande av Svea livgardes förläggning å Järvafältet* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

För detta ändamål anvisade 1941 års riksdag ett anslag av 5 000 000 kronor. Totalkostnaderna för Svea livgardes nya etablissement hava av arméförvaltningen approximativt beräknats till 12 000 000 kronor. Det för nästa budgetår äskade beloppet erfordras för ett planerligt fullföljande av en inom fortifikationsstyrelsen uppgjord preliminär byggnadsplan, enligt vilken etablissementet i fråga skulle kunna vara i sina väsentligaste delar färdigställt före den 1 juli 1944.

Utskottet. Det för fortsatt utbyggande av Svea livgardes förläggning å Järvafältet under förevarande punkt äskade anslaget tillstyrkes av utskottet, som alltså hemställer,

att riksdagen må till *Ordnande av Svea livgardes förläggning å Järvafältet* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

6:o) *Nybyggnad för flygvapnets myndigheter*. I förberörda proposition nr 1 har Kungl. Maj:t (bilaga 2, punkt 8) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Nybyggnad för flygvapnets myndigheter* för budgetåret 1943/44 beräkna ett investeringsanslag av 560 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 222 föreslagit riksdagen (sid. 180—183) att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, till *Nybyggnad för flygvapnets myndigheter* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

Till nybyggnad för flygvapnets myndigheter har riksdagen hittills anvisat sammanlagt 4 000 000 kronor. I skrivelse den 6 mars 1942 beräknade civila byggnadsutredningen totalkostnaderna till 4 560 000 kronor. Sedermera har byggnadsstyrelsen hemställt om anvisande dels av 560 000 kronor för fullbordande av ämbetsbyggnaden, dels ock av ytterligare 190 000 kronor för täckande av merkostnader vid ifrågavarande byggnadsföretag, vilka merkostnader hänföra sig till prisstegringar. Departementschefen har tillstyrkt, att för nästa budgetår anvisas (560 000 + 190 000 =) 750 000 kronor.

För fullbordande av ifrågavarande ämbetsbyggnad skulle enligt de ursprungliga kostnadsberäkningarna återstå att anvisa 560 000 kronor. Emellertid föreligger, såsom av ärendet framgår, på grund av inträffade prisstegringar behov av en ytterligare medelsanvisning å 190 000 kronor. Sammanlagt skulle alltså erfordras för byggnadens färdigställande ett anslag av 750 000 kronor. Utskottet, som funnit sig böra tillstyrka medelsanvisningen i fråga, förutsätter, att byggnadsarbetena skola kunna så bedrivas, att ytterligare anslag för ändamålet icke skall behöva bliva erforderligt. Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Nybyggnad för flygvapnets myndigheter* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

7:o) **Anläggande av väg m. m. invid bombfällningsbana för Västgöta flygflottilj.** Departementschefen har för ifrågavarande ändamål (sid. 183 och 184) beräknat ett belopp av 44 000 kronor.

Flygförvaltningen har hemställt om anvisande av ett anslag å 44 000 kronor för omläggning av vägar m. m. som föranletts av att viss i Tivedens revir belägen kronopark skall användas som bombfällningsbana. Departementschefen har tillstyrkt förslaget. Enär ifrågavarande byggnadsarbeten hänföra sig till ett äldre byggnadsföretag, torde, framhåller departementschefen, kostnaderna därför icke böra medtagas i den för flygvapnet för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen.

Enär kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten, såsom departementschefen anfört, icke böra medtagas i den för flygvapnet för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen, anser utskottet, att för ändamålet bör anvisas ett särskilt investeringsanslag. Mot storleken av de härför beräknade kostnaderna har utskottet icke något att erinra. Utskottet.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må till *Anläggande av väg m. m. invid bombfällningsbana för Västgöta flygflottilj* för budgetåret

1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 44 000 kronor.

8:o) **Ändrad förläggning av sjöflygstation i västra Sverige.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen medgiva (sid. 184 och 185) att ifrågavarande sjöflygstation må, med ianspråktagande av tidigare av riksdagen för ändamålet anvisade medel, förläggas till annan plats än Nya varvet, Göteborg.

Genom brev den 28 juni 1940 ställde Kungl. Maj:t till flygförvaltningens förfogande, bland annat, ett belopp av 270 000 kronor för utbyggnad av en sjöflygstation vid Nya varvet, Göteborg, av det av riksdagen såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, till utbyggnad av sjöflygstationer anvisade reservationsanslaget av 310 000 kronor.

Sedermåra meddelade flygförvaltningen i skrivelse den 18 juni 1942 att bland annat på grund av ändrade dispositioner någon sjöflygstation icke vore avsedd att anläggas vid Nya varvet utan i stället på annan plats, varom rekognosceringar påginge.

Med förmålan att nämnda utredning numera vore avslutad och att sjöflygstationen av strategiska och taktiska skål lämpligen befunnits böra anläggas å viss annan angiven plats än Nya varvet har flygförvaltningen i skrivelse den 4 mars 1943 hemställt, att till bestridande av härav föranledda kostnader, nämligen 120 000 kronor för anläggning enligt prislåget den 1 juli 1941 och 7 200 kronor för administration och oförutsedda utgifter, tillhopa 127 200 kronor, måtte få disponeras från det genom förutnämnda brev till flygförvaltningens förfogande stållda beloppet av 270 000 kronor.

Departementschefen har icke haft något att erinra mot flygförvaltningens ifrågavarande förslag.

Utskottet. Utskottet har icke något att erinra mot att ifrågavarande sjöflygstation förlägges till annan plats än Nya varvet eller mot att de genom Kungl. Maj:ts ovanberörda brev den 28 juni 1940 anvisade medlen användas härför.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att den för västra Sverige avsedda sjöflygstationen må, med ianspråktagande av tidigare av riksdagen för ändamålet anvisade medel, förläggas till annan plats än Nya varvet, Göteborg.

9:o) **Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (sid. 185) att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, till Utbyggnad av vissa fabriker

och anläggningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 14 250 000 kronor.

I propositionen nr 163 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor. Såsom av nämnda proposition närmare framgår har medelsbehovet för samma ändamål för budgetåret 1943/44 beräknats till 14 250 000 kronor. Departementschefen föreslår, att detta belopp anvisas av riksdagen såsom ett särskilt investeringsanslag. Av de för budgetåren 1942/43 och 1943/44 sammanlagt erforderliga beloppen, 16 250 000 kronor, bör ett belopp av 275 000 kronor anses belasta den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen för arméns byggnadsarbeten m. m. under femårsperioden 1942/47.

I utlåtande denna dag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 163 till innevarande års riksdag har utskottet i princip tillstyrkt ett av försvarsväsendets verkstadsnämnd framlagt, ett flertal nämnden underställda fabriker berörande utbyggnadsprogram. Kostnaderna för utbyggnadsprogrammets realiserande beräknades därvid, i vad detsamma avsåg utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar, till 16 250 000 kronor och i avseende å maskinanskaffning m. m. till 4 130 000 kronor. Av nämnda belopp tillstyrkte utskottet riksdagen att å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 anvisa för förstnämnda ändamål ett anslag av 2 000 000 kronor och för sistnämnda ändamål ett anslag av 2 500 000 kronor. Återstående belopp eller 14 250 000 kronor respektive 1 630 000 kronor har nu av Kungl. Maj:t under denna och efterföljande punkt äskats å riksstaten för nästa budgetår. Utskottet, som hänvisar till vad utskottet i sitt ovannämnda utlåtande anfört i detta ärende, finner sig böra tillstyrka de nu begärda medelsanvisningarna. Beträffande anslaget till viss maskinanskaffning m. m. kommer utskottet att göra hemställan under nästföljande punkt.

Med avseende å nu förevarande punkt hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens del-fond, anvisa ett investeringsanslag av 14 250 000 kronor.

10:o) **Anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar.** Under hänvisning till vad utskottet ovan under punkt 9:o) anfört får utskottet med avseende å Kungl. Maj:ts förevarande förslag (sid. 185) hemställa,

att riksdagen må till *Anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisa ett investeringsanslag av 1 630 000 kronor.

11:o) Förläggningsbyggnad vid Väsby. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (sid. 185 och 186) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Förläggningsbyggnad vid Väsby* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 9 000 kronor.

12:o) Ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt. Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (sid. 186), som avser anvisande av medel för viss komplettering av förläggningen med bombsäkra utrymmen, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 401 000 kronor.

13:o) Stallbyggnad för Bohusläns regemente. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (sid. 186 och 187) att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, till Stallbyggnad vid Bohusläns regemente för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 145 000 kronor.

Vidare har uti två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *J. Gustavson* i Guntorp (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *W. Svensson* i Ljungskile *m. fl.* (II: 373), hemställt, att riksdagen, i samband med att det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till stallbyggnad vid Bohusläns regemente beviljas, måtte uttala sig för att denna byggnad får en sådan planläggning, att ett sjukstall senare med minsta möjliga kostnad kan anslutas till densamma.

Motionärerna hava till stöd för sin framställning anfört, bland annat, följande.

I en skrivelse av den 14 november 1942 från regementschefen till militärbefälhavaren i 3:e militärområdet framhålles behovet av ett sjukstall i anslutning till regementet. Operativa behandlingar av hästar ha hittills, därest väderleksförhållandena ej omöjliggjort desamma, måst ske utomhus, vilket under de senaste stränga vintrarna vållat stora svårigheter. Överhuvud taget

är västkustklimatet ogynnsamt i här ifrågavarande avseende. De flesta sjukhästarna ha f. n. måst uppställas på en gård med för ändamålet mycket ogynnsamma lokaler. Då regementet f. n. även tjänstgör som depå för beredskapsförband i linjetjänst med avseende å hästsjukvård, överförs dit de sjuka hästar, som icke kunna vårdas vid eget förband. Därigenom blir behovet av ett sjukstall ännu större än det annars skulle vara.

Till det ovan anförda kommer att något sjukstall för större djur, i motsats till förhållandena i andra län, inte finnes i hela Bohuslän. Då enligt gällande bestämmelser militära sjukstall må upplåtas mot ersättning även för civilt behov, skulle ett dylikt stall vid Bohusläns regemente bliva till stort gagn även i detta avseende. Uddevalla är den för ett sjukstall bäst belägna platsen i länet. Vintertid förekomma ganska många sjukfall hos såväl hästar som nötkreatur, vilka kräva större operativa ingrepp och veterinärövervakning under läkningstiden. Det är därför ett allmänt intresse, att ett sjukstall kommer till stånd i Uddevalla, och detta intresse torde bliva på det mest praktiska sätt tillgodosett, om ett dylikt stall förlägges till regementet.

Departementschefens förslag innebär, att en vid Bohusläns regemente nedbrunnen stallbyggnad måtte ersättas med en nyuppförd sådan byggnad. Den nya stallbyggnaden skulle beräknas för samma antal hästar som inrymts i den brunna byggnaden, eller 40 stycken, vartill skulle komma skomedja samt utrymmen för veterinärmaterieförråd, foderkammare och foderskulle ävensom vattenspilta. Kostnaderna för uppförande av en stallbyggnad av sålunda angiven storlek hava beräknats till 145 000 kronor.

Utskottet tillstyrker förslaget om uppförande av en ny stallbyggnad för Bohusläns regemente och har icke något att erinra mot det för ändamålet begärda anslaget. *Utskottet.*

Vidkommande det motionsvis gjorda yrkandet vill utskottet framhålla, att därest efter närmare prövning behov av ett till regementet förlagt sjukstall skulle anses föreligga, synes det utskottet lämpligt, att den föreslagna stallbyggnaden får en sådan planläggning, att ett dylikt sjukstall kan anslutas till densamma. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t tager denna fråga under övervägande. Motionerna torde få anses besvarade genom vad utskottet sålunda anför.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

- a) att riksdagen må till *Stallbyggnad vid Bohusläns regemente* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 145 000 kronor,
- b) att motionerna I: 259 och II: 373 må anses besvarade genom vad utskottet ovan anför.

14:o) **Badstuga vid Gotlands kustartilleriförsvar.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (sid. 187 och 188), som innebär anvisande av medel för åter-

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 6 saml. Nr 169.

uppförande av en badstuga, som till följd av eldsvåda delvis förstörts, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Badstuga vid Gotlands kustartilleriförsvar* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 5 000 kronor.

15:o) **Modernisering av vissa marinens verkstäder m. m.** Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag (sid. 188—190), vilket föranletts av prisstegringar och ofrånkomliga tilläggsarbeten, får hemställa,

att riksdagen må till *Modernisering av vissa marinens verkstäder m. m.* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 175 000 kronor.

Stockholm den 11 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från f ö r s t a kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Torsten Ström, Lindström, Bäcklund, Carlström, Gillström, von Heland, Sundberg* och *Ohlin*; samt

från a n d r a kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Ward, Hansson* i Rubbestad, *Persson* i Tidaholm, *Bergström, Märtenson, Nilsson* i Steneberg, *Lindholm, Eriksson* i Frägsta och *Olsson* i Kullenbergstorp.

Reservation

vid *punkten 1:o* (Vissa byggnadsarbeten m. m.) av herr *von Heland*.